

Sree

Suktivasuprakasakam.

BY

Vaddady Subbarayadu

TELUGU PUNDIT, GOVERNMENT ARTS COLLEGE,

RAJAHMUNDRY.

DETAIL TEXT BOOK FOR IV FORM 1918.

FOURTH EDITION COPIES 2000.

MANORAMA PRINTING WORKS.

RAJAHMUNDRY

1917

Price 0—12—0

[illegible]

[illegible]

[illegible] ౧-౮-౧ [illegible]

తే. గీ. స్కంద[illegible] [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] భూమికి [illegible]. [illegible]

సీ. [illegible] మిది, [illegible] గాదు; [illegible]
[illegible] మిది, [illegible] గాదు; [illegible]
[illegible] యిది, [illegible] గాదు; [illegible]
[illegible] యిది, [illegible] గాదు, [illegible]

[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible]
[illegible]

శ్రీరస్తు.

శ్రీ సూక్తివసుప్రకాశకము

ఇది

పవిత్రతమ రాజమహేంద్రవరంబున

దొరతనమువారి మొదటితరగతి కళాశాలయందు

నాంధ్రోపాధ్యాయుఁడగు

వడ్డాది సుబ్బారాయని చేత

రచియింపఁబడెను.

నాలుగవ కూర్పు ప్రతులు 2000.

రాజమహేంద్రపురము.

శ్రీ మనోరమా ముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రింపఁబడెను.

౧౯౧౨.

 [దీని వెల

అభిజ్ఞానశాకుంతలము

వసురాయకవి విరచితము.

———:(o):———

ఇది కాళిదాసమహాకవివిరచిత మయిన సుప్రసిద్ధసంస్కృతనాటకరాజమునకుఁ దెలుఁగు. ఇందు మూలానుగుణము లయిన గద్యపద్యములు మాత్రమే కాక పెక్కుతావుల గూఢములయి యున్న సరసభావములు, రసికజనమనోరంజకములుగా లఘుటీకను సవిమర్శముగా విశదీకృతము లయి యున్నవి. సావధానముగాఁ జదువువారి కీగ్రంథము మూలములోని యనేకసారస్యములను గ్రహించుటకు మేలిసాధన మగు ననుట యతిశయోక్తి గాదు. శైలిదెలియుట కీక్రిందఁ గొన్ని పద్యము లుదాహరింపఁబడుచున్నవి.

దీని వెల రు 1—0—0 మాత్రమే.

ఉ. ఏయకు మేయ కౌవిశిఖ మీసుకుమారపుజింక మేనిపైఁ;
దోయఁగ వచ్చునయ్య తూలరుంగుమిమీఁదను వీతిహోత్రమున్?
హా! యతిలోల మాహరిణకావళిజీవిత మేడ? నేడ నీ
సాయకముల్ నిశాతఫలసంకలితంబులు సారపుంఖముల్?

ఉ. వ్రాసి పటంబులోన విధి ప్రాణము వోసెనొ? మానసంబునన్
జేసెనొ రూపసంచయముచేతను? గాదటు; వేధశిల్పవి
న్యాసవిభుత్వముఁ, గలికియంతక స్రష్టవ మింత చింతనం
జేసినఁ, గన్య యన్యవిధిస్త్రీమణిసృష్టి యటంచుఁ దోఁచెడున్.

చ. శ్రమము వారింపఁగాఁ దగినచల్లనితామరపాకుఁదాళవృం
తములను నార్ద్రవాయుచలనం బొలయన్ మెలమెల్ల వీతునా?
నిముసము, పద్మతామ్రములు నీయడుగుల్ గదియించి మామకాం
కముపయి, నీకు నెట్టులు సుఖం బటు పట్టుదునా వరోరువా?

చ. పలుకు నరేశ్వరుం డెటులు, వాస్తవ మట్టుల యైతి వేనియుం,
గులమునపాడికిం జెడినకూఁతుర వేటికి నీవు తండ్రికిన్?
దలఁగదు నైజశుద్ధచరితం బని నిక్క మెఱింగి యుంటివా,
నిలు పతియింట దాసిగ నేనియుఁ; నీ కది చాల మేలగున్.

విషయసూచిక.

శ్రీరస్తు

శ్రీత్రిమూర్త్యాత్మనే నమః.

ఇష్టదేవతాప్రార్థనము.

—•—

శ్రీకరనామ! ముజ్వెలుఁగుసీమ! మహోద! సహస్రపాద; దు
ర్లోకమహౌజసా! యువయువతికనుస్తమహా! జగత్త్రయీ
డ్యా! కమలాఢ్య! శోషితభయంకరవంశ! నిరస్తభక్తహృ
చ్ఛోకకళంకశంక! దయఁ జూడవె దేవ! ముదావహంబుగన్.

కవిస్తుతి.

చ. పలికినపల్కు వేదమయి భాసిలువాగనుశాసనాదిమూ
ర్తులను, దదుక్తసత్పదము దొల్గని భాస్కరసోములన్, దదు
జ్జ్వలతులజాతు రామ వయసన్ గయికొన్ మహి నర్మిలి ద్విని
ర్మలమతి సీలితోంటికవిరాజుల నందఱఁ బ్రస్తుతించెదన్.

ప్రతిజ్ఞాదికము.

ఉ. చేసి ముదమ్ము దేవముఖశిక్షకలం దగి పెక్కునీతులన్
భావిలఁ గందగీతముల బాలురకై కడుతేటమాటలన్
సే సుగుణప్రదర్శకము; నిచ్చలు సద్ది ప్రిహాసి కావ్యటం
జేసి, దొమసంగ నాకు వలపెన్ సహవాసిని జేసి దానికిన్.

క. కూడఁ బోవువాఁడు గుణహీనుఁ డైనను,
వాఁడుఁ జెడును దోడివానిఁ జెఱుచుఁ;

దోషశిప్పు డేసు దో డొనర్చెదుకృతి
దానికన్న మహిమ పూనవలయు.

తే. గీ. సకలపద్యోత్తరార్థలౌకికనిదర్శ
నములు పూర్వార్థములకుఁ బ్రాణములు గాఁగఁ,
జంపకోత్పలములను బుస్తక మొనర్తు,
జగతి సూక్తివనుప్రకాశక మనంగ, 5

సీ. భువనజాతంబు లామోదపూర్ణములుగా దినము తప్పక ప్రోచుదేవుఁ డెవఁడు
సకలస్థలములందు సర్వజీవులు జీవనముఁ బొంద ఘనకారణం బెవండు।
దానిశ్చలుండయి మానితాజాండభాండములకుఁ జలనంబొనర్చు నెవఁడు।
గురుతమోవృతజంతుకోటికి వెండి చైతన్య మిచ్చెదుజగన్ప్రభుఁ డెవఁడు

తే. గీ. పరమతేజస్స్వరూపుఁ డై పరిటలు నెవ్వఁ
డురువిపద్ధ్వాంత మడఁచునేర్పరి యెవండు
సతత మఖిలజగచ్ఛక్రిహితుఁ డతండె
యగుట, నమ్మితుశ్రీన కొనర్తు నంకితంబు. 6

క. ఒక్కొకటి తొంటి దైనను।
జెక్కులు దృష్టాంతములు నవీనములే యిం
దెక్కడ లోపము గల్గిన
నక్కడ సున్నింపఁ గొలుతు నార్యుల నెల్లన్. 7

క. అక్కటికముతోఁ దెలుపుఁడు
నిక్కపుదోషంబు, మీకు నేఁ గేల్మొగుతున్;
డక్కరితప్పులు పట్టిన
నక్కట! మావాక్కు పరుషమగుఁ గవులారా. 8

క॥ ను॥

పీఠిక.

మనభాషలో మహాకవు లనేకులు విరచించినబహు ప్రబంధములు ప్రాయికముగా శృంగారరసప్రధానము లగు టంజేసి, బాల్యంబున విద్యాభ్యాసంబు సేయఁ గోరువారల కవి యనుపయుక్తంబు లగు చున్నవి. అయినను సకలనీతిబోధ కంబులు, మనోహరకథాకలితంబులు లలితమృదుమధుర పదంబు లగుభారతాది కావ్యంబులు పెక్కు లున్నవి గాని, యవి ధ్వనిప్రధానంబు లగుటచే వానియందలిభావము లభ్యా సదశయందు గ్రహించుట యంతసులభముగాఁ గనుపట్టదు. మఱియు నాభారతాదికావ్యంబులు చదువునప్పు డనేకులు కథ యంచే గాని యవి యుపదేశించునీతివిషయమున శ్రద్ధాళు వులు గాకుండుట ప్రసిద్ధమే కదా? కాఁబట్టి తత్తద్గ్రంథములు పండితులకుం గాని పామరుల కంత యుపకారకరంబులుగావు. అయినను గొందఱు బుద్ధిమంతులు వానిలోనినీతిపద్యంబు లేర్చి కూర్చి నామాంతరం బిడి గ్రంథరూపంబునఁ బ్రకటిం చిరి గాని యవి లక్ష్యము గనఁబడినప్పుడు సంతోషము గలి గింపఁజాలినపిగా నున్నవి. లక్ష్యసమన్వితంబు లయినగ్రం థంబులు గూడఁ గొన్నియున్నవి. అయిన నాలక్ష్యంబులు తఱుచు పురాణగాథ లగుటచే, నిప్పటివారికి వానియందు

నమ్మకము తక్కువ గనుక నవి విధిలేక చదువవలసినవా రగుచున్నారు. అట్లని వారికాగ్రంథములయం దసూయాదు లెంతమాత్రమును లేవు. వానిలో నక్కడక్కడఁ గనుపట్టు ననురూపలౌకికసాదృశ్యముల కానందపారవశ్యము నొంది కృతికర్తల శ్లాఘించు చుందురు. ఈమొద లగుననేకాంశ ములఁ బలుమాఱు గనిపెట్టుటచేతఁ బ్రతిపద్యమును లోకదృ ష్టాంతసమన్వితంబుగా నుండు నీతిబోధకగ్రంథ మొకటి మన యాంధ్రభాషలో నుండిన విద్యార్థుల కత్యంతోపయుక్తముగా నుండును గదా యనియూహించి, మదీయసామర్థ్యం బంతకుఁ జాల కున్నను, సర్వేశ్వరుఁడు నిర్మించినప్రపంచ మనుమహా గ్రంథము విస్పష్టముగాఁ గన్నులయెదురఁ బొడకట్టుచుంటంబట్టి దానిసాహాయ్యమున నామనోరథము నెఱవేఱి వచ్చు నని యుత్సహించి, పరమాత్మునిపయి భారమువయిచి యేతద్గ్రంథ రచన కారంభించితిని. కుశాగ్రబుద్ధులు, కూలంకషప్రజ్ఞులు నగుకవివర్యు లనేకు లుండ నాయట్టియసమర్థు నిట్టికార్యము నకుఁ బ్రేరించినయీశ్వరునికారుణ్యమహిమల నేమని కొని యాడుదును? వానిపాదారవిందముల కానందముతో వందన సంబులు సలిపెదను.

29—7—15

వడ్డాదిసుబ్బారాయఁడు.
రాజమహేంద్రవరము.

PREFACE.

—o—

As almost all the works of our poets treat of the subject of love, they cannot be read by beginners with much profit to them. There are however some works in our language such as the Mahabharata which contain many moral stories. The real sense those are intended to convey lies so deep that the reader whose mind is mostly occupied with the story, connot arrive at it. They are, therefore, not of much use to the beginner. To supply this want, selections of moral verses from standard works, have been published. But they have not succeeded in their aim, as a truth cannot be well impressed upon the youthful mind, unless it is accompained with happy illustration. Some works there are where apt illustrations are given, but most of them being taken from Puranic stories not blieved as true by the present age, they do not command as much success as works of the sort deserve. Thinking, therefore, that a work, where every truth it teaches, is illustrated by examples from nature, will be of utmost use to students, I have undertaken the present work.

If the study of this work can open to students, the hidden treasures of the book of nature and instruct them while giving them delight at the same time, I will have attained my reward.

In conclusion, I have to offer many thanks to the Rev. F. S. DIETRICH, M.A. for his having kindly assisted me in getting this book printed.

RAJAHMUNDRY.
r 20/1884. } V. SUBBARAYUDU.

నాలుగవకూర్పు పీఠిక.

—o—

పౌరాణిక గాథోదాహరణసమన్వితంబు గాక లౌకికదృష్టాంతసారమయిననీతిబోధకపద్యగ్రంథ మొకటి యుండిన నీకాలమునకు మిక్కిలి యుపయుక్తముగా నుండునని సకారణముగాఁ బ్రథమపీఠికయందు నేను వివరించితిని. ఆంధ్రదేశమందలి దీనివ్యాప్తి నిబట్టి తత్పీఠికను నేనువ్రాసిన యంశములు యథార్థములే యని దృఢనిశ్చయము నాకుఁ గలిగినది. సర్వకళాశాలాధికారులు 1892, 1893 సంవత్సరములయందు వరుసగా దీని ప్రథమ ద్వితీయ భాగములుగా నిర్ణయించిరి. మఱియుఁ గలకత్తా ప్రెసిడెన్సీలోఁ బ్రవేశపరీక్షకుఁ బోవఁ దలఁచి తెలుఁగు దేశభాషగాఁ గయికొను వారికి నిదియే పఠనీయగ్రంథమయినట్లు తత్తద్విద్యార్థుల పుస్తకముల కొఱకు వ్రాసినయుత్తరములవలనఁ దెలియ వచ్చినది. శ్రీడైరక్టరుదొరవారయిదవఫారమున క్రైచ్ఛికపఠనీయపుస్తకముగా 1893 సంవత్సరమున గెజటీలో దీనిని బ్రకటించి యున్నారు. ప్రస్తుతము మరల నీ గ్రంథములోని కొంతభాగము నాలవఫారమునకు నిర్బంధపఠనీయముగా నిర్ణీతమయినట్టుల 1917 వ సంవత్సరము జూలై మొదటివారములో నాకు నెఱుకపఱిచిరని ప్రకటించుటకు సంతసించుచున్నాను. ఇట్లు బహువిధముల దొరతనము వారిచే నాదరింపఁబడుటయే గాక జనసామాన్యముచేతఁ గూడ నీపొత్తము విశేష సమ్మానమును గాంచుచున్నది దీనిపయి మంచియభిప్రాయము గలిగి యనేకులు వ్రాసిన యుత్తరములు పెక్కులున్నవి గాని, యవి యిందుఁ బ్రకటించుట యనావశ్యకము. మొదటికూర్పునందలి పద్యములలో నక్కడక్కడ దోషములు దొలంచుటకును గుణముల హెచ్చించుటకును నాకుఁ దోఁచినవిధమున నీతూరి కొన్నిమార్పులు చేసి యున్నాను. ఇంకను దీని యందనేక లోపము లుండ వచ్చును. వానిని గూడ నాచితి ననుసరించి మఱియొక కూర్పున నేను సవరించుకొనుటకుఁ దమకు గోచరించినవి దయతో నాకుఁ దెలుపవలయునని విద్వన్మిత్రులకు వందనపూర్వకముగా వేఁడుకొనుచున్నాను.

20-7-1917
రాజమహేంద్రవరము.

విధేయుఁడు,
వడ్డాది సుబ్బారాయుఁడు

PREFA E TO THE FOURTH EDITION.

The encouragement that was given to me both by the Director of public Instruction, Madras, who approved of the use of this volume as a suitable Text Book for the V. Form and by the Madras university who selected the first and second portions of this book for the Matriculation Examination in the years 1892 & 1893 respectively as also the patronage that was extended to me by the public, who wrote to me frequently in token of their high appreciation of this Volume, have induced me to bring out this edition. There was also some demand for these books from outside the Presidency from which I am led to conclude that the book was also prescribed as Text Book in Telugu for the Entrance Candidates of the sister universities. The Director has preserided it for V Form in 1893. Now I am glad to hear that it has been again approved as Cumpulsory Text for IV Form this year. I have made some additions and improvements to the first edition that the public and the Educational authorities will continue to treat this also kindly as they had done the one before. Any suggestions for improvement will thankfully be received by the author and the necessary corrections, if any will be made in the next edition.

Rajahmundry.
20th July 1917.

V. SUBBARAYADU.

శ్రీరస్తు.

శ్రీ సూక్తివసుప్రకాశకము.

ప్రథమభాగము.

గురుశిక్ష.

శ్రీయుతసత్ప్రవర్తనముఁ జెందక స్వేచ్ఛఁ జరించు బిడ్డ, లేఁ
బ్రాయమునందు శిక్ష ఋజుపద్ధతి నేర్పమి ; ముందు శక్యమే?
కాయలు పొల్లుతీఁగలను గల్గుచు తాలను గట్ట కుండినన్,
వేయి జనించు వంకరలు ; వెన్కను దీర్పఁ దరంబె? మిత్రుఁడా!

ఉ. జ్ఞానసముద్భవంబునకుఁ గారణ మొక్కటి యుండఁ గావలెం;
గాని విమోహ ముప్పతిలఁ గారణ మక్కఱ లేద దెట్లనన్,
భానుఁడొ శీతభానుఁడొ నభంబునఁ దోఁపక వెల్గు గల్గునే?
తానుగ సంభవించుఁ గద దట్టపుఁజీఁకటి? చూడు మిత్రుఁడా.

ఉ. శిక్షితులైనవారలు విశేషబహూకృతి గాంతు రెందు ; ని
ర్లక్షితులై పరాభవపరంపర నేఁగెద రెం దశిక్షితుల్;
తక్షకుచేతఁ జెక్కఁబడు దారుశిలల్ ప్రణుతుల్ వహించుఁ ; బ్ర
త్యక్షము చూడు, చెక్కనివి యావములోఁ బడి కాలు; మిత్రుఁడా. 3

ఉ. వేమఱు శిక్షమీఁద నె వివేకద మక్షర మంటుఁ; గాని గా
రామునఁ జేసి దుర్గుణపరంపర దక్కమ అంట దద్ది యోజ ;
భూమిని బెల్లు దవ్వి యిరుముమ్మఱు దున్నినఁ గాక, ముండ్ల చె
ట్లే మొలకెత్తుఁ, గాని మఱి యెట్టులు ధాన్యము లంటు? మిత్రుఁడా.

ఉ. ప్రేముడి పెద్ద యుండినను, బెట్టుట పోయుట యొవ్వఁ; గాని గా
రాముల బిడ్డలన్ విడువ రాదు నుమీ మఱి దోష మండినన్;
గోమునఁ బెంచునంగమునకుం గుఱు పొక్కుడ సంభవించినన్;
దా మహి వెజ్జు, శస్త్రమున దానిఁ గుదుర్పక యున్నె? మిత్రుఁడా.

చ. క్షితిపయిఁ జిన్నబిడ్డలకుఁ జెడ్డగుణం బలవడ్డ, దాన నా
వెత, మను గన్నవారలకి; పెక్కను వారల దాను; గొల్లఁ దు
ద్యతగతిఁ గొట్టు గట్టినను, నాఁగక పాల్గుడువం గఁ బోవ, ముం
దతిపరితాప మావులది; యావలఁ గ్రొవ్వుల దాను; మిత్రుఁడా. ౬

ఉ. శిక్ష యొనర్చి యక్షరము చెప్పి ప్రయోజకుఁ జేయనొజ్జ నే
దక్షుఁడ నైతి నంచుఁ గడు దానవమాన మొనర్చుఁ గూళ; ప్ర
త్యక్షము, కొల్మిఁ గాల్చి పెనుదాకట సమ్మెటఁ గొట్టుకమ్మరిన్
రూక్షకృపాణమై యినుము త్రుళ్ళుచుఁ గోయుట లేదె? మిత్రుఁడా.

చ. అవగుణముల్ తమంత హృదయంబున నుద్భవ మొందు; ముందు గా
నవి యడఁగింప కున్న, నొక నైనను నాటదు సద్గుణంబు; ని
క్కువ మిది; పిల్లు పల్లెరును గొబ్బి యయి నాదిగ నున్నచీటిలో
వివిధము లైనధాన్యములు విత్తిన నంటునటయ్యె? మిత్రుఁడా. ౮

వినయము.

చ. గురుజనశిక్ష దాఁ గుదురుకొల్పు గుణంబు; గుణంబుచే మనో
హరవినయంబు గల్గు; వినయంబున నే సఫలప్రయత్నుఁడౌ;
నరయఁ గవిల్లుకాఁడు గవయంబున మేల్గొనయుంబు గూర్ప,సం
గరమున వంగి సింగిణులు గాఁచుట లేద జయంబు? మిత్రుఁడా. ౯

చ. నిలువఁ గరానిగర్వమున నిక్కుచు నుండినఁ గీడు మూఁడెడుం;
బొలుపు గ నమ్రభావమును బూని చరించినఁ జాల మే లగున్;

బలమున విఱ్ఱవీఁగు రథయపాళి గుబాలున నేటఁ గూలెనుగా;
దఁలను వంచుకన్నవృథులు త్రాసము నొందదు గాదె? మిత్రుఁడా. 10

ఉ. ఏమియు లేనివా రె మహి నెక్కుడు నిక్కుచు నుండ్రు; పూర్ణులు
ద్దామత నందఱుం బొగడఁ దద్దయుఁ బూనరె వమ్రభావ? మా
రామమునందు మోడు వృక్షములు నాకమువంకఁ జూచెడున్;
భూమికి వంగుఁ బత్రఫలపుష్పయుతావనిజాళి; మిత్రుఁడా.

చ. దళసరి చూపఁ గల్గి మును దగ్గుట నైజము గొప్పవారికిన్;
దొలుత నె త్రుళ్ళి త్రుళ్ళి తుదిఁ ద్రుంగుట నైజము కొద్దివారికిన్;
తెలియఁగఁ గట్ట దాఁటుటకు సింధువు వెక్కసఁ బోవు నుంతు; తా
నలజడి హెచ్చ వచ్చియును గంటుకు వెంట నె వాఁగు; మిత్రుఁడా.

చ. సిరి గల దంచు నేవడిని జెందినవారిని నవ్వఁ గూడ; దె
వ్వరి కది శాశ్వతంబు? తమ వారును నొక్కపు డట్లు నవ్వరే?
సరమునఁ బద్మినుల్ పగలు జబ్బుగ కైరవిణిన్ హసించినన్,
మరలను బఱ్ఱవన్నగదె మా పని వానిని జూచి? మిత్రుఁడా. 13

చ. నయమున నెంతవాని నయినన్ సులభంబుగ లొంగఁ దీయ నౌ;
భయమున వట్టు చేయుటకు బ్రహ్మకు నైనను దుర్లభంబు; పా
దయుగము వట్టుకొన్న నిలఁ దప్పక కూలును నేనుఁ గంత వాఁ
డయినను; జుట్టుఁ బట్టుకొన నప్పగిదిం బడు నయ్యె? మిత్రుఁడా. 14

చ. నతుఁ డయి శత్రునైన నమ వినమ్రునిఁ జేసికొను న్వివేకి; యు
ద్ధతుఁ డయి యొల్లవో నెపుడుఁ దన్నులు దించు వసించు లోఁతి; యె
వ్వాత మనఁ, గోఁతకాఁడు ను లవిత్రముతో నెఱగం డె శాలికిన్?
వ్రీతముగ మెట్టఁ జే గవలకాఁ డవనిం గలఁదారు! మిత్రుఁడా. 15

చ. ఎఱుఁగని వె న్నొ యుండు వని యొంచ తెఱుంగని నైన నొప్పు నే
యఱుచును దప్పుత ప్పను చమత్కృతిఁ బండితమాని; నెల్లు నే?

మెఱుఁగు నవీన సజ్జను నె మర్మి చ్చునుమం దన తెల్వి లేమి; నం
దొఱు వగి నీ యనర విడప నో ర్వడి యుండ దె కుక్క? మిత్రుఁడా.

గుణవంతుఁడు.

ఉ. ప్రాకటసద్గుణంబులు ప్రపంచమునం గలయెల్లవారికిం
జోకలు గాక, యొక్కఁ కనిచక్కని చిక్కను, నిక్కవంబు; నీ
రాకర మాకరంబు మొద లౌ నొకకొన్నిటియందె కాక, తా
మేకడ మానికంబు లుదయించుట లేదు గదయ్య? మిత్రుఁడా. 17

చ. చెడుకులమందు సంభవముఁ జెందినవాఁ డవుఁ గాక, వానికిం
గడు సుగుణంబు లున్న, నుతి గాంచుట కర్హుఁడు గాక గర్హ్యుఁడే?
పుడమిని గంటకాకులము భోగికులావృత మైన కేతకిన్
బొడమిన వన్యగర్భదళముల్, గొనఁ బాత్రము గావె? మిత్రుఁడా.

చ. గుణులకుఁ జేయుసాయము మది కొద్దిది యైన ఫలంబు హెచ్చు; దు
ర్గుణులకు నెంత చేసినను గ్రూరత నూపక పోర దట్లనన్,
తృణములు వేయు నావులకుఁ, దీయని తెల్లనిపా లొసంగెడున్;
ఫణులకుఁ బాలు వోయ, నిడుఁ బ్రాణము దీయువిషంబు; మిత్రుఁడా.

చ. ఎలమి నసాధు సాధువును నేక విధంబున నాదరించినన్,
ఫలము పరస్పరంబు గడు వ్యత్యయ మై యుదయించు; నొక్క టే
సలిలముఁ బోసి నింబము రసాలముఁ బాముననే ప్రీతిఁ బెంచినన్,
హాలహలతుల్య మొక్కఁ డమృతాభ మొకండును గావె? మిత్రుఁడా.

చ. ప్రణుతనిజప్రసిద్ధగుణరంజితలోకుఁడ యేని, వానిజీ
వన మొకపూఁటె చాలు; నిల భ్రష్టుఁడు దాఁ దడ వున్న నష్ట మి
ట్లన్నఁ ఖులకుండ మున్న నిమిషార్ధము చాల దె నోరి? బిడ్డని
ల్చినఁ జెనుబొమ్మరాయి, పలుజేటగు నేమిఫలంబు; మిత్రుఁడా.

ఉ. ధారుణి వేషభాషలు యథార్థము నమ్ముము పొట్టకోస మే;
గౌరవ మింత కోరినను గావలెఁ దా గుణవంతుఁ డౌట్లనం,
గీరముపచ్చ రెక్కలును గెంపు మొగంబును గంఠమాల యుం
జారుతరోక్తులుం, జెలయు సంకెల పాపు నటయ్యె? మిత్రుఁడా.

చ. పరిమితి లేక యోగ్యులను, స్వల్పతమంబుగ యోగ్యుల, న్ననుం
ధర సృజియించుఁగాక విధి, ధర్మవు సేయఁగ రాదె యాయువం?
దరయ గులాబిచెట్టునను నాపదమస్తక ముండె కంటకో
త్కరములు నేల రాలవు గదా? మఱి పుష్పులఁ జూడు; మిత్రుఁడా.

చ. కలిగినసద్గుణంబు లధికంబు లగుఁ సుమనోగణంబునం
దల పలుగాకులందు నుదయం బయినం, గుణ ముట్టి నిల్చునే?
పొలుపుగఁ జాజిపుష్పమునఁ బుట్టురసాముల వృద్ధిఁ బొంది మే
ల్పలము లగున్; జిగుళ్ళమృదులత్వము రక్తిమ పోవె? మిత్రుఁడా. 24

చ. తనను గుణంబె యొక్కనికి ధారిణి గిట్టక యుండ వచ్చు; న
ట్లని యది యుజ్జగింప నగు నాఁ? జగ మాతనితోన యున్నదే?
కనకము గంధము న్విడదు గా, యులికిం దల కంటగించినన్?
జనములు దాని నెట్లు శిరసావహింపక యుందురు? మిత్రుఁడా. 25

చ. అలవడుఁ బ్రాయికంబు గను నందఱ కెగ్గొనాలె బాల్యముం
దలఁగును కవ్వి తగ్గను, వనంతర; మాప్పన కట్లు గావు; కా
యలఁ దేఱు చన్ని దుష్టరుచు; లైవ రసాలశలాటుపుల్పు భూ
స్థలిఁ దఱుఁ గొందఱఁ; జింతపులి చచ్చునె యెన్నఁటి కైన? మిత్రుఁడా.

ఉ. కూళతనాన భూజనులకుం బగతుం డగునట్టిమూర్ఖుఁ, డో
న్నాళుల కట్టె మాఱి, సుమనఃప్రియవర్తి రసజ్ఞుఁ డయ్యెడుం;
గాలము చేత మాఱినది గల్గ నెఱిం గొంగలిపుర్వు పిమ్మటన్
మేలగునా కుఁజిలుకల [illegible] చరించుట లేదె? మిత్రుఁడా. 27

శ్రద్ధ.

ఉ. సదమలబుద్ధిమంతులును, శ్రద్ధ వహింపక యున్న, లేశమున్
బ్రదు కయిన న్మఱిం దయినఁ, బట్ట ధరింపఁగ లేరు సమ్మతిన్;
విదితము, నిగ్గు టద్దములు వెన్కఁ గళాయిలేఁ బూన కున్న, నొ
ప్పిదముగఁ దాల్చునయ్య ప్రతిబింబములం? బరికింపు మిత్రుఁడా. 29

చ. అమలినచిత్తుఁ డెంతె జలితుం డైన గ్రహింపఁగ లేఁడు నమ్మి స
త్యముఁ; జలితుండు గామి నొకదారి యథార్థ మెఱుంగు మందుఁడున్;
విమలజలంబులం గలితవీచుల బింబము భిన్నరూప మౌఁ;
గ్రమముగ నడ్డినీట నది గన్పడు నిశ్చలమందు; మిత్రుఁడా. 29

ఉ. అతతసంశయంబు హృదయంబునఁ గల్గ, సదుత్తరంబులన్
వీతకళంకుఁ డా సుమతి చేరఁ డెఱింగి; జనుండు కాఁడు గా?
శాతనఖాంకురంబులను జల్లఁగ గోఁకిన, గోకులాంగకం
ద్యూతి యడంగు; మద్భ్రుగుల నోపఁగఁ జాఁడినఁ బోవు? మిత్రుఁడా

బుద్ధి.

ఉ. అంగబలంబు ధీబలకళాంశముతో డుత నైన పాటి కే
యంగను రాదు; గావున బలాధికుఁ డన్నిట బుద్ధిమంతుఁడే;
యుంగ గ ధారిణీశశిరాకృతి మగ్గము దన్ని, సాలెపు
గ్యాంగదఁ జేలుఁ బట్టి జఠరాగ్నిని సేల్చుట లేదె? మిత్రుఁడా. 31

చ. నిరుపమబుద్ధి నైన మిడ, నీచుఁడు దుర్విషయంబులం బొరిం
బొరిఁ గని పెట్టుటం దహితముల్ ఘటియించుటయందుఁ జూపెడున్;
పరవుల పండ తేనియది పేరవ మేమి ఫలంబు? కానినే
ర్పరితన మెల్ల, వంచన కష్టగహణంబునఁ గాదె? మిత్రుఁడా. 32

ఉ. అంగము చేరె బుద్ధి యను బ్రాణుల కార్యములోచితం బ ౘా
వం గను వచ్చుఁ; గారణగుణంబులు కార్యమునందుఁ బట్టవే?

సింగపుఁబిల్ల గంధవనసింధురకుంభముఁ జీల్చ నేరుఁ; బీ
నుంగుల వేఁట లాడను జనుం గద జంబుకజంబు? మిత్రుఁడా. 33

ఉ. ఎంతఁ బ్రవేశ పెట్టిన నహీనత నంది యెసంగుఁ; గానఁ దాఁ
గొందు గ మంచికార్యముల గద్దిని జొన్ప వలెన్ వివేకియై;
మందిరమందుఁ గమ్మనతనమ్ము నడంపఁ గఁ జాలుదీపమున్
మందరఁ జూరులో నిడఁ, బ్రమాదము సేయుక యున్నె? మిత్రుఁడా.

చ. అనయము వన్నె మీఱును వ్యయంబగుకొద్దిని బుద్ధి; కందుచేఁ
గనఁబడు నుత్తరోత్తరపుఁగార్యములందు మెఱుంగు లెట్లనన్,
కనకమునన్ గుణంబు లధికంబులు గావె పుటంబు పెట్టినన్,
గనుక నె మేల్మిబంగరునగల్ వెల హెచ్చు గదంబు; మిత్రుఁడా. 35

ఉ. చక్కఁగ దాఁగి యున్నవి ప్రశస్తపుటూహలు బుద్ధిలో నిజం
బక్కఱ గల్గి మానక ప్రయత్నము చేసినచో బయల్పడున్;
నెక్కొని యుండ లేదె నవనీతపుముద్దలు పెర్వులోపలన్?
దక్కక వ్రేత కవ్వమునఁ ద్రచ్చి గ్రహింపదె వాని? మిత్రుఁడా.

చ. కవికిని శిల్పికిం గలము గైకొని వ్రాయుచు నున్న నూతనన్
నవనవచిత్రకల్పనలు; నమ్ముము మానిన నూర కుందు; నూ
రువులను గూరుచుండి కొమరుం డొగిఁ జూచుక మాను చున్న, నె
ల్లవలగు చుండుఁ బాలుడుగ లోననె యుంకవె యవ్వి? మిత్రుఁడా.

చ. పొదమినయట్ల యుంచినను బుద్ధికిఁ దేజము గల్గ దెప్పుడున్;
విడువక వేదశాస్త్రముఖవిద్యల రాపిడి పెట్టఁగా వలెన్;
బుడమిని మూలతాల్ మొదల బొగ్గులకున్ సరి యౌచు నుండ వే?
కడు నవి శాణఘృష్టములు గాక వెలింగెడు నయ్యా? మిత్రుఁడా. 38

ఉ. పుట్టువుతోడ నే గలుగు బుద్ధి యొకించుక యెల్లవారికిన్;
బట్టుగ దాని వృద్ధి చెయు నవ్వారె విద్యఁ గ్రమక్రమంబునన్;

బట్టికి ముందు పాలవల వంటక మావలఁ బండ్లు భక్ష్యముల్,
బెట్టక యున్న నెట్లతఁడు పెద్ద యగును? బరికింపు మిత్రుఁడా. 39

ఉ. పెద్ద యయుఁ జిన్న యందు నొకభేదము లేక సమస్తసంగతుల్
బుద్ధి గ్రహింపఁ జాలుఁ జుమి పోఁడిమి గా; నది కొట్టు లన్న చో;
నద్దము పర్వతంబు పరమాణు వటంచును జూపఁ గన్నిటిం
దద్ద యుఁ దాల్చు చూడ నిరతంబు ను జూచుట లేదె? మిత్రుఁడా. 40

కాలము.

ఉ. కాలమునుస్స్వభావమును గాంచి వివేకము గల్గునాతఁడే
వేళ ను జాగరూకుఁ డగు; వెంగలి దానిఁ గనుం దృణంబు నం
బోలెను; ఐశ్వర్యతోహరుని భూరిధనాఢ్యుఁడు గాచి యుండు నె
క్కాలము; వానిలక్ష్మి మిల గర్భదరిద్రుని కేల? మిత్రుఁడా. 41

ఉ. కాలము పెద్ద యుండఁగ నె గల్గుపనుల్ నెఱవేర్ప లెస్స; త
త్కాలము మీఁద నమ్మకము గల్గుట, డాయఁ గడంగు టొప్పు నే?
నాలుగువస్తువుల్ గృహమునం జెను దీపము వెల్గు చుండ నే
మేలగుఁ జక్కఁ బెట్టుకొన: మీఁదను విఘ్నము లెన్ని? మిత్రుఁడా. 42

ఉ. మేలును గీడు నెయ్యెడను మేదినిఁ బ్రాణులు పొందు చుందురుం,
గాల మె మూల మంచు నెఱుఁగ న్వలె మానవుఁ డాత్మలోపలన్;
హేళిని బూర్వపర్వతము నెక్కఁగఁ జేయుఁ బ్రభాత; మాతనిం
గూలుచుఁ గాంతి సర్వమును గోల్పడఁ గంఠిని మాపు; మిత్రుఁడా. 43

ఉ. కాలుఁడు సర్వకాలమును గాలము వైచుక కాచి యుండ, నే
కాలమునం దొ చిక్కెడును గాక, తొలంగెడుజంతు వున్న దే?
నేలను రాల కుండ ధరణీజమునందు న దెల్ల కాలమున్
వ్రేలుచు నాకు లుండఁగల వే యొకకొన్ని యు నైన? మిత్రుఁడా. 44

ఉ. బాలుఁడు వృద్ధుఁ డొక్కగతి భాసిలు చూడ దైన, వారికిం
గాలము వృద్ధియున్ క్షయముఁ గల్గఁగఁజేయు ననుక్షణం బదే
చాలనఁ, బూర్ణిమాదివససంఖ్యను బ్రాచిఁ బ్రతీచిఁ, జంద్రుఁడున్
హేళియు నొక్కమాదిరి రహించెద రే మగు మీఁద? మిత్రుఁడా.

ఉ. ఎట్టియుపద్రవంబు ఘటియిల్లిన నాయు వొకించుకంత దా
గట్టిగ నుండినం బ్రతుకు గాంతురు కాలము సెల్లువార లే;
యిట్టటు పెద్దపెద్దదృఢవృక్షము లూఁగఁగ గాలి యున్ననన్
గొట్టినఁ బండుటాకులును గొ న్నిల రాలవు గాదె? మిత్రుఁడా. 46

ఉద్యోగము.

చ. అవనిని సత్ఫలంబులు మహత్తర కష్టసమావృతంబు లే
యవుటను జేసి వాని కెదయందును జంకిన లాభ మబ్బునే?
మొవలిని జుట్టుకొన్న చెడుముండ్లకుఁ బాములకున్ భయం పడం,
బువ్వులను గోసి తెచ్చుకొనఁ బోలునె యెవ్వరి కైన? మిత్రుఁడా. 47

చ. పలుదెఱఁ గా నదృష్ట; మది పాటును బట్టె ఫలించు; రెంటిలోఁ
పలను నదృష్ట మెంచ బలవత్తర; మెట్టు లనంగ, విత్తనం
బులు వివిధంబు; లవ్వి గొని భూమిని జల్లక పండ; వైనఁ ద
త్ఫలములు బీజధర్మమును దాఁటునె యత్నముచేత? మిత్రుఁడా. 48

చ. కడఁగక శత్రుసం జిఱుతకర్జము దీర్పఁగ లేఁ; డశక్తుఁడున్
విడువక యాచరించి నెఱవేఱుచుఁ దా ఘనకార్య మైన; నొ
క్కఁడుగెఁడు పోవ నేరదు మహాజగరంబు నిజస్థలంబునం
దుడుగక యుంట; జీమ పాఱుగూరికి నేగిన నేగు? మిత్రుఁడా. 49

ఉ. సారము గల్గుదానికయి చాల శ్రమం పడఁ జెల్లుఁ గాని ని
స్సారపుదానికై పడిన, సర్వము వమ్మగు; స్వాదునీరసం

పూరితవారికేళిఫలముఁ బగిలించిన డప్పిదీఱు; నే
దారిని సేద దేఱెదను దయ్యపుఁబట్టు నగల్పఁ? మిత్రుఁడా. 50

చ. చెలువుగ నొక్కకార్యమును జేయుట కుండు ననేకమార్గముల్;
దెలిసిని నందు యోగ్యమును దేలిక యైనది చేకొన న్వలెన్;
గలుగవె యాపిరి న్విడువఁగా మొగమందును నోరు ముక్కరం
బులు? నయినన్ సమస్తజనమున్ ముకుదారినె పుచ్చు; మిత్రుఁడా. 51

చ. నడిచెద, మంత్రిగుప్తములు నుం బటుసారము లైనకార్యముల్
చెడ ; వటు గాక యుండినను జేటు ఘటిల్లుట సిద్ధమే సుమీ;
ముడిచి పొలాన విత్తినను మూఁడవనాఁటికి మొల్చు బీజముల్
పుడమిని; ఱోట దంచినవి, పొల్లులు మొల్చునటయ్య? మిత్రుఁడా 52

చ. ప్రతిదియు నాదిఁ గష్టతమభంగిన యుండును; జేయఁ జేయఁ, గ
ష్టతరముఁ గష్టమున్ సులువు శక్యము సౌఖ్యకరంబు నయ్యెడిన్;
క్షితి నడయాడ నేర్చుటకుఁ జిన్నతనంబున బిడ్డ లేచుచుం
బతనము నొందుచుం, దుదకుఁ బర్వులు వెట్టును గాదె? మిత్రుఁడా. 53

ఉ. తా నెఱవేర్పఁ బూనుపని, తగ్గగతిం జిసచిన్న భాగముల్
గా నొనరించి, యంతపయిఁ గ న్నిడ కోలి నొనర్పఁ జుల్క నౌ;
మానము లెన్నొయుంటఁ, గను మాటుచు నేండ్లకు నేండ్లు చక్రిరూ
పాన గిఱుక్కునం దిరిగి వచ్చు నెఱుంగక యుండ; మిత్రుఁడా. 54

చ. పని పడియాలుపాళ్ళ నొకపా లవశిష్టము పెట్ట, వెనుకఁ జే
సినది వృథాప్రయాస; మది చేయకపోయిన మోద మబ్బ; దె
ట్లన, మణిసౌధడోలికను హాయిగ నిద్దుర వోవ నెక్కి, ని
చ్చెనతుద వెట్టు దాఁటఁ బస చెడ్డను నేమి ఫలంబు? మిత్రుఁడా. 55

ఉ. లోకము మేలు గోరి విమలుల్ ఘనకార్యము లాచరింప, న
స్తోకము లైనవిఘ్నములు దోఁచును వారల; కైన నోర్వరే?

లోకహితుండు జంతువులకున్ మధురోదక మీయు వెల్ల, మే
ఘాకృతి లబ్ధ మౌను గిరణాళికి; మౌను సె దాన? మిత్రుఁడా. 56
చ. పని యొను బాటు లేనియెడ భావమునం జెడుఁగోరికల్ జనిం
చును; నటుగాక యుండిన విశుద్ధ మగునా జూమి బుద్ధి; యెట్లు నా,
వనిశము బాటపాటిలు ప్రయాణము చేసెడుదారి శుభ్రమై
కనఁబడు; మాఱుదారి ముసుకంపలు మొల్చును గాదె మిత్రుఁడా 57

విద్య.

చ. కలిమి యొకింత లేకయును గౌరవపాత్రులె సుమ్మి పండితుల్;
కొలఁదికి మీఱుసంపదలఁ గూడియు మూర్ఖులు మాననీయు లే?
యలర వె మూపుగల్గు కను లంజనరేఖ ఘటింప కుండినన్?
కొలుకుల కంటెఁ గాటుకను గూర్చిన గ్రుడ్డివి లెస్సె? మిత్రుఁడా. 58
ఉ. విద్దియ లేనివారలె యవిద్య కవారము లౌనగారముల్;
ముద్దుగ నెంత దిద్దినను మూర్ఖులయాననముల్ శ్మశానముల్;
కొద్దియు వెల్గు లేనిమనుకుల్ పెనుఁజీఁకటి కుండ్రు; లెంత మే
లద్దపుమేడ లైనఁ గన నర్హమె దీపము లేమి? మిత్రుఁడా. 59
చ. ధనికుఁడు కొంతమందికె ముదం బిడఁ గలుగు నష్ట మొందుచున్;
ఘనకవి యైనఁ దాఁ గొఱఁత గాంచక యెల్లర హాళిఁ దేల్చెడున్?
దినఁబడి నీరసం బగుచుఁ ద్రెళ్ళును బెంటలమీఁద నించు; గ
మ్మనువకుళప్రసూనసర మవ్విధ మయ్యెడు నయ్య? మిత్రుఁడా. 60
ఉ. త్రోడెము విద్య నేరువమి దుర్లభ మా సరసస్వ ;మందఱున్
నాఁడెము మూ పఠించు; నుగుణాంబులు గొప్పకులం బొసంగు సే
గాడిదచేడియల్ మగల గట్టిగ ముట్టెలఁ దన్నుఁ; బోవ నీ;
గోడిగ లైన నేర్చి మగగుఱ్ఱముఁ దన్నక యున్నె? మిత్రుఁడా. 61

చ. క్షమను స్వరూపమాత్రఫలజన్మములం జూడక వారియున్న లో
కమున నెఱుంగ లేరు; కవిం గాంచక యే తెలియంగ నా; మనో
రమసుమనోలతాగవిసరం బగుకేళివనంబులోం, బలా
శములవిలాసముల్ వకుళసంపద యుం గుఱి కావె? మిత్రుఁడా. 62

చ. మగువ మగండు, విద్యను గరిమంబుగ నేర్చినవారలైనచో,
సొగసుగ నుండు; వం డొకరు శుంఠగ నున్న నసహ్యమే సుమీ;
మొగమునఁ గన్నదోయి యిరుమూల పద్మగ్విభవంబు పూన, బా
గుగ నుపయుక్త; మం దొకటి గ్రుడ్డిది యైన నదెట్లు? మిత్రుఁడా. 63

చ. సరస్వతి, లేనిమూర్ఖునివచశ్శ్రుతి మైనను గాదు గాని, భా
స్వరరసికుండు వక్త్రినొకనా కర్ణయినన్, సుజనప్రమోది యౌ;
ఖర మరవాయి లేక యవంగాం బరితోషము నొందకుండి, కం
ధర ముఱుమన్మయూరములు నాట్యము సేయుంగదయ్య, మిత్రుఁడా.

ఉ. తల్లుల మంచుఁ బెంచి తమదారులె నేరిపి శైశవంబునం
బిల్లలఁ బాడు సేయుదురు విద్దెనెఱుంగనిమొద్దుముద్దియల్;
పిల్లులు కన్నతే విడనిపిల్లల నిల్లిలుఁ ద్రిప్పి, వానికిన్
బల్లులఁ దెచ్చి ముం దునిచి బాధ యొనర్చుట నేర్పు; మిత్రుఁడా. 65

ఉ. పిన్నయుఁ బెద్ద యన్వయసుభేద మదేటికి? బుద్ధిశాలి యౌ
చిన్నదె పెద్ద; పెద్ద యనఁ జెల్లునె వృద్ధుని నెద్దుమొద్దు? దీ
పోన్నతిఁ జీకువాల్ చెఱుప నోపును సన్నపువత్తి; రిత్తయై
యున్నను దివ్వెకంబ మిరు లోర్చునె? కొళ్ళకు నడ్డు; మిత్రుఁడా.

ఉ. ధారుణి నెల్లవారలకు దైవము వేఱుగ శక్తు లిచ్చెఁ; దా
నేరువ వల్ల కానివి యనేకము లున్నవి విద్య లెట్లనన్,
సారెల వ్రేళు లుంచి సరసంబుగ వల్లకి మీటుఁ గాక, యే
దాలిని గార్దభస్వరుఁడు దా బయకొఁ డగువాఁడు? మిత్రుఁడా. 67

చ. గురువు వినాగఁ దాఁ జదువుకొంట భరం బగుఁ దొల్త; బిమ్మటన్
గరము నాస్థ పట్టుదల గల్గి పఠించిన నొజ్జ మీఱెడున్;
స్వైరవునఁ దాళము న్మొదలు నిల్వఁడు నిచ్చెన నెక్కి సెట్టిగాఁ
డరుగఁడె మెట్టుమెట్టు గదియన్ గుడిబల్లలు పూని? మిత్రుఁడా. 68.

చ. మననము సేయ కుండినను మాయదు మానసమందుఁ బట్టినన్;
దినము ను మానినం జెడును దిన్నగఁ బట్టక పూర్వ మేని యున్;
బొనరఁగ వృద్ధి యౌ జలముపోఁతను మానినఁ బెద్దవృక్షముల్;
చినచిన మొక్క లట్టు లెడ సేసినఁ జచ్చును గాదె? మిత్రుఁడా. 69.

చ. ఎచట నొ యొక్కచోటఁ జనియింప వలెన్ గడి కట్ట; నట్టు కా
కచటి చటంచుఁ ద్రిప్పినను నర్భకు, విద్దియ వృద్ధిఁ బొందు నే?
యుచితపు నేల నాటి యట నుండఁగ నిచ్చిన, వేరు పెట్టి మో
సు చిగురు పట్టుఁ; బూఁట కొకచోటను నాటినఁ బోదె? మిత్రుఁడా.

ఉ. పేరికిఁ బెక్కువిద్యలను వ్రేలటు వెట్టుటకంటె నేద యే
నారసి యొక్కవిద్యను నిరంతరశ పొందితిఁ గాంచ మేలు; కాం
తారమునందు నాకసమునన్, మృగపక్షులు పత్రతత్రిపం
చార మొనర్చ స్వేచ్ఛ మెయి; స్వస్థత కొఱ్ఱకు నేది? మిత్రుఁడా.

చ. అరయఁగ బాల్యయౌవనములందును, సోమరులౌచుఁ గాలముం
జరిపినమానవుల్, గడవఁ జాలక యేడ్తు రనంతరార్తులన్;
దెరువరి, పొద్దు గల్గఁగనె తిన్ననియూరను జేరుకోనివో,
నిసు లరుదేర, దారి నతఁడేమి యొనర్పఁగలండు? మిత్రుఁడా. 72.

చ. సురుచిరభావకల్పనల శోభిలుపుస్తకలక్ష లొక్కయ
క్షరము ను దప్పకుండ, వయసం బఠియింపఁగఁ జాలినన్, వృథా
పరవిఁడికిన్; విచిత్రమగువిశ్వ మజస్రముఁ జూచుచుం బఠిం
తక్కరములు, లాభముం గనునె దాన నొకించుక యైన? మిత్రుఁడా.

ఉ. పంతుల మంచుఁ గ్రించులు, స్వపాండితి నన్యులతప్పు దిద్దఁ జూ
పింతు రయో! స్వపక్షమున కేమి యుఁ దద్వినియోగ ముండ; ద
క్రాంతముఁ జుట్టుఁబట్టుక నిజప్రభ నిచ్చును దివ్వెకంబముల్;
ధ్వాంతము తమ్ముఁ గ్రమ్ముకొన దానిఁ దలంప వదేమొ? మిత్రుఁడా.

ఉ. పండితుఁ డైనవాని కొకపట్టునఁ జుల్కఁదనంబు గల్గి యే
యుండునుగాక, యట్లనుచు నొండులతో సరి సేయఁ దప్పు గా
కుండు నె? బ్రహ్మజాతి యగునుజ్జ్వలవజ్రము నీటఁ దేలినన్,
బెండునకున్ సమాన మని పేర్కొన రాదు గదయ్య; మిత్రుఁడా. 75

చ. చెడుగుణ ముండినం, జదువుచేతను గల్గుప్రకాశ మంత చొ
ప్పడ; దది వీడినం బురుషపాండితి సర్వతమోహరం బగున్;
గొడిగలదీపముల్ మిగులఁ గుమ్కుచుఁ దేజము దక్కి యుండెడుం;
జెడ నగి కత్తిరించినను, జీఁకటి బొత్తిగ మాపు; మిత్రుఁడా. 76

చ. ఒకరికి వచ్చి పోవు ననునోర్వమిచేఁ, దన నేర్చుదాని వే
ఱొకరికిఁ జెప్పఁ డేనిఁ దన కున్నది పాడగుఁ; జెప్ప మేలగున్;
సకలజనంబుఁ దోడుకొన సమ్మతి చేసిననూతిలోనినీ
ళ్ళకుఁ గొద వేమి? లాఁతిసలిలంబులఁ పాడగుఁ గాని; మిత్రుఁడా. 77

చ. చదివినవార లెప్పుడును సఖ్య మొనర్చద రెల్లవారితోఁ;
గదన మొనర్తు రెల్లపు డకారణ మజ్ఞజనుల్ స్వజాతితో;
ముదమునఁ గీరశారికలు ముచ్చట లాడుఁ బరస్పరంబు; దు
ర్మదమున వానిలో నవియె మార్కొని కుక్కలు పోరు; మిత్రుఁడా.

చ. చదురున వేగు రజ్ఞులు ప్రసంగము సేయుచుఁ గూరుచున్నఁ గో
విదుఁ డొకఁ డున్నయందమున వేయవపాలును రాదు చూడుమీ;
వదరుచుఁ జూతవృక్షమున వాయసముల్ పదివేలు మూఁగినన్,
గదురునె పంచమస్వరపికం బొకఁ డుండినశోభ? మిత్రుఁడా. 79

చ. సదసున నెవ్విధంబునను సభ్యు లసభ్యులు గూడుచున్నఁ, ద
ద్వదనబహిర్గతంబు లగువాక్యము లే ఱుతెఁగించు వారలన్;
ప్రమదమునఁ బెద్దబాతులు మరాళము లట్టిటు నీఁదుచున్నచో,
మృదుకలనిక్వణంబున గ్రహింపరొకో కలహంస? మిత్రుఁడా. 80

విమర్శనము.

ఉ. తప్పును నొప్పు భ్రాంతిమయిఁ దాము గ్రహింపఁబడు న్విరుద్ధపుం
జొప్పున; నైన నిక్కువము సూరిజనంబు లెఱింగి చెప్ప రే?
యుప్పని పంచదార, మధురోత్తమశక్కర యంచు నుప్పు, క్రై,
తప్పునఁ జేకొనన్, నిజము తప్పక చెప్పదె నాల్కకు? మిత్రుఁడా. 81

ఉ. ఈనును రోస మాది యగునిట్టి రానుగొనంబు లున్న, నెం
తేసిరసజ్ఞు లర్థము గ్రహింతురు గా, విపరీతరీతి గా!
మీసర మైన పైత్యమును, మెండగు నుష్ణము, నివ్వి యాది యా
దోసము లున్నఁ, నాలుకకుఁ దోఁపదె చేఁదు గఁదీపి? మిత్రుఁడా. 82

ఉ. వాఁగెడువాని నే పరమపండితుఁ గాఁ దలపోయు మూర్ఖుఁ; డా
లాగునఁ గాక వారలకొలందు లెఱుంగు వివేకి; గంటనా
దాగడియార మే ఘన మటంచును జానపదుండు చూచెడున్;
జేగడియారమున్ 'ఘనము' సేయఁడె నాగరకుండు? మిత్రుఁడా. 83

చ. నవరసభవ్యకావ్యముగుణంబును జక్కఁ గ్రహించి శ్లాఘనం
గవి నొనరింపఁ బండితుఁడు గా కొకపామరుఁ డే మెఱింగెడిన్?
నవసురభిప్రఫుల్లనలినంబుమరందము గ్రోలి ఝుంకృతిం
దవిలి యొనర్ప షట్పదము దక్కఁ సమర్థమె దోమ? మిత్రుఁడా. 84

ఉ. పేరును రూపుఁ గాంచి యొకపేరిని బెట్టఁగ రాదు; వస్తుసా
త్సార మెఱింగి యిట్టి దని తెల్ప వలెన్; ఫలసంజ్ఞ నొందినం,

దోరపుఁబుర్వు లుండెడు నుదుంబరముం బరికింప; సుందరా
కారతఁ దోఁచినన్, ముసిఁడిగర్భము చేఁ దగుఁ గాదె? మిత్రుఁడా. 85

చ. సరసము నీరసంబు నొకచందముగాఁ బయి కుండ వచ్చు; లో
నరసిన హెచ్చు తగ్గు తెలియంబడ కుండదు సుమ్మి యెవ్వరున్;
ధరణి రసాలదండము విధంబున నుండదె చొప్పకట్టె? పై
బరఁగిన పేడు దీసి తిన, బైటఁ బసుం బస యెల్ల; మిత్రుఁడా. 86

చ. అరసిన నెట్టి సత్కృతికి నైనను దోషము లుండ కుండవే?
వెరసిని దాల్ప మంజులత, విజ్ఞులశ్లాఘకు భాజనం బగున్;
బరుసము లౌచు నుప్ప నగుపర్వము లుండవె పుండ్రిమండు? ని
ద్ధర నొకఁడుం గనంబడునె దానిని మెచ్చనివాఁడు మిత్రుఁడా.

చ. ఇతరులస్వల్పదోషముల నేని యెఱుంగఁగఁ జాలునట్టి పం
డితుఁ డయినం గ్రహించుకొన నేరఁడు పో తనగొప్పతప్పు; వి
స్మిత మిది; లాఁతికంటిపుపుఁ జూడఁగఁ జాలినలోచనంబు ద
క్షత, తనలోపలం బొడముకాయఁ గనుంగొన నేర్చె? మిత్రుఁడా.

ఉ. మాకును జేత నాన నెడుమానుసు లెందఱో యుందు; రైన న
య్యాకృతి కర్హుఁ డెవ్వఁ డొకొయు నర్హుఁ డెవం డొ పరీక్షఁ దేలెడున్;
వేకువ మేలుకొల్పఁ గలవే కరటంబులుఁ గోళ్లు; నైన నుం
గాకము, చంద్రికావిశదకాంతిని భ్రాంతము గాదె? మిత్రుఁడా.

ఉ. చేరువ కేగ కుండినను ఛిద్రము లేమియుఁ గానిపింప వె
వ్వారల కైన, డాసిన నపారముగా నవి లేక యుండునే?
దూరమునుండి చూచినను దోఁచును గుట్టలు కోట వెట్టిన
ట్లూరక యున్నగా; నటుల యుండునె దగ్గఱఁ బోవ? మిత్రుఁడా.

ఉ. పేర్మిముడి పాదుకొన్నఁ గనిపింపవు దోషము లెన్ని యుండినన్;
దామస మున్న నొప్పులును దప్పులు గాఁ గనిపించు నన్నియున్;

దామర, దుస్సహాతపము తీక్ష్ణము మెచ్చి, పొగడ్త సేయు వే
మాములఁ; జంద్రికారుచికి మూతి ముడుంచుక యుండు; మిత్రుఁడా.

ఉ. పంకములోనఁ ద్రోయుఘనపాపజగంబున దేహయాత్రి ని
ష్కంకతఁ జేయ, నొప్ప గనఁ జాలరు లోకులు; దోషదృక్కు లే;
జంకక జాఱునేల నడఁ జాలిననేర్పును మెచ్చ రెవ్వ ; రొ
వ్వంకను గాని కూలఁబడ వాని హసింతురు గాని; మిత్రుఁడా. 92

చ. గుణము దొలంగి దోషమునకుం దడవుం గుటిలుండు; దోషమున్
గణనము సేయకే సుగుణకాండముకై సుహృదుండు రోయును; ధా
రుణిఁ గమలాకరంబునను రోయక నత్తల నేఱుఁ గొక్కెరల్;
ప్రణుతమృణాళనాళము మరాళ మెఱింగి మెసంగు; మిత్రుఁడా. 93

చ. సరసపదార్థమందును బొసంగును దప్పులు; వెత్తివాఁడ వే
తొరగ గ్రహించి చూపు; సుహృదుం డవి లోఁగొని యొప్పు దేల్చు; శ
ర్కరపాడిపానకాన నిసుకల్ చొరవే? వడపోఁతపాఁత వే
గిరమవె పట్టి బైల్పఱుచు; గిన్నియ చేయునె యట్లు? మిత్రుఁడా.

ఉ. వంకర లెంతురే నవనవస్ఫుటసత్కృతి, కింకఁ దన్నిరా
తంకసమృద్ధిచే ముదమ్ము, తగ్గిన ఖేదము, గంద్రు గాక? యే
ణాంకుని శుద్ధమంశు విదితున్ బుధవర్గము వెక్కిరించునే?
పాంకము మీఱఁ జొక్కుదును, బొల్పఱ నుక్కునుగాని? మిత్రుఁడా.

హితోపదేశము.

ఉ. కూళల దిద్ద, వారలకుఁ గోపము వచ్చును; గాని లేశమున్
మేలొనగూడఁ బోదు; పయి మిక్కిలి బోధకు బాధ లొందెడున్
వైళమ; కుక్కతోఁకకును వంకర తీర్పఁ గఁ బూనఁ దీఱునే,
కాలది తత్క్షణం బొడిసి గట్టిగఁ బీఁకును గాని? మిత్రుఁడా. 96

ఉ. మందున కైనఁ దెల్వి గలమానిసికిం దెలుపంగ వచ్చుఁ; గా
కెంచను సారలేశపరిహీనునకుం గఱపంగ శక్యమే?
పొందుగఁ గాష్ఠమైన నొకపోఁడిమి గా వెలిఁగింప వచ్చుఁ; గా
కెందును వట్టిబొగ్గు వెలిఁగింప నసాధ్యము గాదె? మిత్రుఁడా. 97

చ. సరసుని సామవాక్యములఁ జక్కనొనర్పఁగ వచ్చుఁ; గాని దు
ష్కర మగు ముష్కరుం గలితసాంత్వనపద్ధతిఁ జక్కఁ జేయఁ గాఁ;
గరసరసీరుహంబులను గ్రుక్కిన వేత్రముఁ దిన్నఁ జేయ నౌఁ
ద్వరితమ; వంటకట్టియల వంకర పాపి యెట్లడఁ దీఱు; మిత్రుఁడా.

చ. కటువుల మందలించినను గన్నుల నీళ్ళిడుచున్ సుశీలుఁడౌ;
నటువలె మొండి, వాని కినుమంతయు లొంగక రెచ్చు; నెట్లనన్
జోటఁజోట నీటిబొట్టురల నొచ్చుచు జివ్వన లాగుఁ బండ్లు, మె
కుర్కటు నలపుల్లగాయలను; గొంకునె వానికిఁ గత్తి? మిత్రుఁడా.

చ. అలుక జనించి యార్చి యెవఁడైన నలంతుల బూకరించినం,
గలిగినతప్పు పోదు; తనకంటెను దిట్టలయొద్ద నేమి యౌ?
నిలువక కట్ట కొక్కఱయొడ నీళులు కన్నము వెట్టి పాలుచుం,
బులుఁ బడ గెంటుఁ గాక పశుపుంజము నేమి యొనర్చు? మిత్రుఁడా.

చ. భ్రమయుఁ బ్రమాదము న్నరులఁ బాయునె? పండితుఁడైన నేమి? దో
స మెవరు దిద్దినన్ సరి యౌ, సంతస మొందుట మే; లదెట్లు నా,
నమలము లైనయద్దములయందును డాగులు గావె? సీమసు
న్నముఁ దుడువంగ నిచ్చిన ఘనం బగుఁ గా తమకాంతి? మిత్రుఁడా.

వివేకము.

చ. చపలమనంబు నీచ మగుజాతులఁ బోక నిసర్గమే; వివే
కపటిమచేత దాని నెటు కావలె నట్లొనరింప వచ్చు; నీ

రెపుడు ను బాలుఁ బల్లమున కే గద? యైనను యంత్రిసేతుము
ఖ్యాపరమసాధనాళి నది కా దటు కొనివరీతి? మిత్రుఁడా 102
ఉ. ఇట్టటు దుర్మదేంద్రియము లీడువ నీడిచినట్టు లెల్లఁ దా
నెట్టనఁ బోవు హాని యని నిక్క మెఱింగి యా మూర్ఖుఁ డిట్లనన్
వెట్టగ మంట సోఁకిన వివేకము దెచ్చక మళ్ళి పోవు నే
బిట్టుగ దానిలో మిడుత •వే పడి మ్రగ్గును గాని? మిత్రుఁడా. 103
ఉ. మఁదులు ముందు వచ్చువిషమంబుల నారయ కప్పు డాత్మ కా
నందము సేయుకర్జము లొనర్చెద రిఁద్రియకృవ్యమాణు లై;
కందనిపచ్చలేఁబయిరు కన్నులపండువు సేయ, డెంద మిం
పొందఁగ మేయఁ బోయి కరు లొదములోఁ బడుఁ గాదె? మిత్రుఁడా.

సంభాషణము.

చ. ఒనర మనుష్యయోగ్యత యయోగ్యత ముందుగ మాటఁబట్టి యే
గనుఁగొను చుండ్రు లోకు; లటు గావున సొంపుగఁ బల్కఁగా వలెన్;
బనఁటుల నోటిపల్కు వినఁబడ్డను నవ్వులఁ దోఁచి వైచి, టం
గున వినఁబడ్డచో విలుచుకొందురు గా, వెల యిచ్చి? మిత్రుఁడా. 105
చ. ఇలఁ గలయెల్లదోషముల కిక్క యసత్యము; గాన దోసకా
రుల కది యిమ్ము; సత్కృతిపరుల్ బుధులుల్కుచు నుండ్రు దానికిన్;
జెలఁగ రి చిమ్మచీఁకటికిఁ చిత్తమునం గడు జారచోరము
ఖ్యులుఁ? వెలుఁ గన్న సంతసము నొందరె యుత్తము లెల్ల? మిత్రుఁడా.
చ. ఘనత యు నాభిజాత్యము ను గవ్వకు నుం గొఱ గావు, మాటలోఁ
గనుక నొకింతదబ్బఱ యొకండు గనుంగొనె నేని; కీ డగున్;
వినఁ, తనముద్ర కిద్ర యును, వెండియు గిండియుఁ జూచి రూప్యమున్
జనములు గొందు రే? పలుకు జబ్బయినం దునియింత్రు; మిత్రుఁడా.

చ. ఇలపయి వాడి తిప్పవలెఁ డెంతఘనుం డయినన్ సడిం బడున్
నిలుకడ లేనివాఁ డనుచు; నిక్కము యోజనఁ జేసి పల్కు మేల్;
జలదము ముందువెన్కలుఁ విచారము సేయుట మాని ముందుగా
బడబడ లాడుఁ; గావున నె పాటి యొనర్పరు దాని; మిత్రుఁడా

చ. కొలఁదికి మీఱుదంభములు గొట్టెదు డాంబికు విశ్వసింప మే
గలుగదు; గల్గునో, యవిటి గా; తుది సందియ మా నిజానకే;
తళుకుఁబసిండిపూఁతఁ పయిఁ దాల్చి వెలింగెడువెండిగిన్నియన్
విలిచి సువర్ణబుద్ధిఁ, దుది వెండికి సందియ మొందు; మిత్రుఁడా. 109

చ. ఎదిరిమనంబు నోవ నటు లెంత యు నింపుగఁ బల్కువారిఁ బ
బనుగురు గారవింపుదురు; పల్లిదులం దరిఁ జేర నిత్తు రే
ముదమునఁ గీరశారికల ముద్దుగఁ బంజరమందు నుంచి పెం
చెద; గలకాకులం జెదరఁ జేయ రె చీఁదరఁ జెంది? మిత్రుఁడా. 110

చ. సమయ మెఱింగి పల్కువిలసన్మృదువాక్కులు వోలెఁ దీవ్రవా
క్యము లొనరింప నేర వొడికంబుగఁ గార్యప్రసిద్ధి; నెట్లనం,
ప్రమద మెసంగ రాల్చును బ్రభాతపుశీతలవాతపోతముల్
సుమఫలముల్; శిలాటువుల డుల్చును గా పెనుగాలి' మిత్రుఁడా. 111

చ. వ్యపగతమార్దవంబులు మహాప్రియముల్ సమయానుకూల మా
లపితము; లట్లు కానిమృదులంబులు నప్రియముల్ సుదుల్; ప్రభా
తపుఁదఱిఁ గాకికుక్కుటరుతంబు హితం బగు నెంత యున్; వియో
గపుసమయంబునన్ శుకపికస్వర మార్తికరంబు; మిత్రుఁడా. 112

ఉ. ధీరుఁడు జానుగుల్ సొగియఁ దేనియ లొల్కఁగఁ బల్కుమెల్లగాఁ;
జేరినవారికిం జెవులు చిల్లులు వోవఁగ నాడు నీచు; డిం
డీరరసానుకారికలనిక్వణనం బొనరించు వీణియల్;
వీరణముల్ రణంబు నొదవించును దారుణభంగి; మిత్రుఁడా. 113

ఉ. అన్నము గల్గ మై మఱచి యల్పుఁడు కాఱులు ప్రేలుఁ; జాలఁగా
నున్నను సజ్జనుండు పరుషోక్తుల నెన్నఁడు దేఁడు నాల్క; కె
ట్లన్న, శ్రవఃకఠోరము గ నార్చును భేకము వానకాఱునన్;
సన్నపుఁగాకలిం బికము సల్పు వసంతమునందు; మిత్రుఁడా. 114

కొండెము.

ఉ. కొండెము పేరిదుర్గుణము గూరిననాలుక నేర్పు కోఁడఁ దా
ఖండముఁ జేసికొన్న బ్రతుకం గలఁడే మొనరుంచు నెయ్యుఁడై;
నిండ విసంబు గల్గి కడు నిక్కుడుకొండిని గత్తిరింప, భూ
మండలి వృశ్చికంబు జనమైత్రికిఁ బాత్రము గాదె మిత్రుఁడా.
ఉ. కోరికతోడ నొండ్లచెవిఁ గొండెము లూఁదెడువారి నేరిని
గూరిమి నేస్తకాండ్రయిన గొబ్బున వీడక మాన; రెట్లనన్,
నారులు చారుకేళిసదనంబున నాథులఁ గూడువేళ మం
జీరములందుఁ బ్రేముడి యొకించుక చూపరు గాదె? మిత్రుఁడా. 116
చ. పిశునినిఁ జేర్చు టెంతయవివేకము? వాఁడొరు వెట్టు లట్టు లే
విశద పడంగఁ జేయుఁ దమ్మివిం బయువారి; కదెట్టు లన్న, నల్
దిశలఁగవాక్షకాచములు, దెచ్చుఁ బగల్ రవికాంతి లోనికిన్;
నిశల రహఃక్రియల్ గలవె నిప్పు బయల్పడకుండ? మిత్రుఁడా. 117
ఉ. అన్యుల కెగ్గు సేయుఁ కలహంబులఁ బెంపను మూల మైనపై
శున్యముచేత నెవ్వఁడు వసుంధర నా పదఁ బొందకుండెడున్?
జన్యములోఁ బలం బిగులు చక్కఁ గనొత్తెడువానికుత్తుకన్
దైన్యపడంగఁ గోయ రెటు దల్పక జాలి లవంబు? మిత్రుఁడా. 118

అ తి ప రి చ య ము.

చ. పరిచయ మెక్కుడైన బరిభావము నొందు మహానుభావుఁడుం;
బొరయు నుదార గౌరవము బూటకుఁడున్ మితవర్తనంబునన్;
బరిమళవన్మృదుప్రసవపక్వఫలాంచిత దైవసృష్టస
త్తరుల నిరాకరించి కొనఁ దల్పరొకో కృతకంబు? మిత్రుఁడా. 119

చ. మిత మగు నేని యెద్ది యును మేదినియం దనవద్య మౌను; గా
కతి యగు నేని యన్నిట ననర్థ మయౌ; మితి మీఱ రాదు గాః
వితతతరోష్ణదేశమున వేసఁగిలో బొగ డొందు ప్రాతరం
చితపవనార్భకుం డగడుఁ జెందఁడె సీతునయందు? మిత్రుఁడా.1204

ఉ. వాడుక మాటికిం బొయిగువారల యిండ్లకుఁ బోవు చున్నఁ, దే
కూడదు గౌరవంబు; తుది గొప్ప పరిభవ మౌ నిజంబు గా;
గాడిదతోఁక కర్భకలు గట్టుచు నుండరె తాటియాకులన్?
జూడరె యుబ్బురంబు గను శుద్ధకురూపిని నొంటె? మిత్రుఁడా.121

చ. అభిరుచి యెక్కుడౌ నభినవాగతులం దణిహీనులం దె; దు
ర్లభనుగుణాఢ్యులందును బురాతనులం దనురాగ మల్ప మే;
యభిలషితంబు లౌ నపగతార్థము లయ్యును బాలభాష; ల
వ్యభిచరణుఁ బాలార్థబుధవాక్యము లంత ప్రియంబె? మిత్రుఁడా.122

చ. మనుజున కెంతె యేనిఁ జనుమానము గల్గును గాక, తేనిపా
లను గుడుపాల, భీతికి దొలంగినచెయ్వి యొనర్పఁ గూడు నే?
మనగృహమం దె యున్న దని మాధ్యముతోడను ముద్దు పెట్టుకో.
గనగన వెల్గుదీప మెటు గాలక యుండెడు నయ్య? మిత్రుఁడా. 123

ఉ. పోకడరాకడల్ గలుగఁ బుట్టవు దోషము; లవ్వి బొత్తిగన్
లేక జనించు నెగ్గు లవలీల గ బంధుసుహృద్గణంబులో;
లోకములోన వారినిధిలోనికి వచ్చుచుఁ బోవు చుంటచేఁ
బాకుడు పట్ట దేళ్ళకును; బా డగు గుంటనీళ్ళు; మిత్రుఁడా. 124

———

స్నేహము.

చ. చెలిమి సుమంబు గా నుభయసీమలఁ బ్రేమము గల్గ రెప్ప యాఁ;
గలుగక యున్న, నొక్కఁడన కల్గినను న్విరసం బ యౌను; మ
ర్దళము ధిమింధిమిధ్వనుల శ్రావ్య మగుం, బెనువాఱు రెండు ప్ర
క్కల బిగి యార నున్న; నటు గల్గమి నిం పగు నయ్యె? మిత్రుఁడా.

చ. చెలిమిఁ బరస్పరంబు మనఁ జేటు ఘటింపఁగ రేయు శాత్రవుల్;
కలహము పుట్టినన్, సుళువు గాఁ జెఱుచుం దమలోనివాఁ డె; కా
నల నతిసాంద్ర మాతరుగణంబు మహాబలుఁ డుర్విఁ గూల్చు నే?
కలఁతల నవ్వి రేయే యొరయఁ, గాల్చుఁ దదగ్ని తదాప్తి; మిత్రుఁడా.

చ. వలఁతి కలంతి కేటిసహవాసము? దైవము గూర్చినన్ మదుల్
గొలుపక యేటి కొక్కరుఁను, గోటికి నొక్కరుఁ, దీయుచుండ్రినూ;
వలకయి డాకయిం గలసి వచ్చెదు నే చనువేళ, ముందువె
నక్కలకు ను బోవుఁ గా కొకఁడు గానక యుండ నొకండుః? మిత్రుఁడా.

చ. చెలిమిని మార్దవంబునను జేకుఱుఁ జాల్కఁన గా నభీష్టముల్;
తలఁపఁగ నాగతిన్ బెలుచుదారిని నెగ్గ నటయ్య కార్యముల్?
జలమున నానుమన్ను గొని, సల్పుఁ గులాలుఁ డభీష్టభాండ; ము
జ్జ్వలశిఖిదగ్ధభాండమును శక్తుఁ డ గాఁ కుమ్మరి మార్పఁ? మిత్రుఁడా. 128

చ. క్షమ నధికారగర్వితులఁ ఖిన్నము గొప్పకుఁ జేయఁ గోరుచుం,
గుమతులు వారికే నొప్పి యొడఁగూర్తురు; గానియ దేమి నేస్త మాఁ;
బ్రమిదలు దీపముం దమశిరంబునఁ బెట్టుక తైల మిచ్చు; నా
క్రమమున నెప్పు డీ పవుడ కాల్ప దె బన్గన చుండి; మిత్రుఁడా. 129

చ. అలవకు వేగ; నాటి ఘన మాఁ; బెదు నోలి; సహాయహేతు వే
యలఁతులచెల్మి; దానికి మహాజనమైత్రి విపర్యయంబు; చీ
రల పస ముం దె చిన్నములరం గతిసాంద్రత నంటె, వెంట నే
వెలిసి కలంకు దెచ్చుఁ; జెఱువేరు విరుద్ధము గా దె? మిత్రుఁడా. 130

ఉ. చెవఁటులతోడి నెయ్యమునఁ జేటు ఘటిల్లక మాన దెంత స
జ్జనులకు నైనఁ; గాన ఖలసంగతి కెవ్వఁడుఁ దవ్వుకో వలెన్;
ఘన మగుమల్లెపువ్వులఁ బకాపక నవ్వుమదుంగుఁబుట్టముల్,
గొనకొని చాకిచేత నుతుకుల్ దిను మంటిని నంటి; మిత్రుఁడా. 131

చ. వడవడి తిన్న గాక చెడునట్టిచెనంటుల దిద్ద బుద్ధి లోఁ
బొడమిన, మంచిమార్గమునఁ బోయెదుప్రోడలతోడఁ గూర్తు ఱె
య్యోడలను; దొంగగడ్డి దిన నీవల నావలఁ బోవుగొడ్డులన్
విసువక, లంకె వేయుఁ గద వ్రేఁ డిల పాదులతోడ! మిత్రుఁడా. 132

ఉ. పెద్దలవర్తనంబు గని పెట్టి సుబుద్ధి నిజప్రవర్తనన్
దిద్దుకొనంగ నేర్చు; నది నేరఁడు బుద్ధివిహీనుఁ డౌఁ జుమీ;
యుద్దముఁ జూచి దిద్దుకొనునట్టిసమర్థత దృష్టిశాలి కే
తద్దయుఁ గద్దు; గాని పెసుధం జనుపాంధున కేది? మిత్రుఁడా. 133

ఉ. ఉత్తమచెల్మిచే సరగ నొందును సద్గుణముల్ సుశీలసం
పత్తి నెసంగువాఁడు; నయబాహ్యుఁడు నైజగుణంబు మాను నే?
య త్తరుసౌరభంబు ధవళాంబరముల్ ధరియించు నంట నే;
గత్తరకళ్లుగుడ్డ తనకంపుఁ ద్యజింపదు గాద? మిత్రుఁడా. 134

చ. ఘనులను గూడు నల్పులు ను గౌరవపాత్రులు సుమ్ము; గౌరవా
ర్హున కయినం బరాభవ మె యుర్విని నీచులసంగతి న్మనన్;
మొనలను జక్రవర్తిపదముల్, స్పృశియించు లసత్కిరీటరా
డ్వితశిరంబు; లల్పుతల వీథుల బర్వులు పోయు; మిత్రుఁడా

చ. వసుధ నసద్గుణంబు గలబాలిశుఁ డొక్కనికారణంబునన్
దొసఁగు పొసంగి పొక్కెదరు దోసము వీసము లే క నేసు లో;
నసదృశవేదనాకరమహావ్రణగర్భ పునర్భవంబుచే
లసదఖిలాంగకంబులకు లావు గ నేఁకి జనించు; మిత్రుఁడా. 136

చ. బలియుఁడ నంచు నల్పులను బాటి యొనర్పక, వారియుల్లముల్
కలఁత పడంగఁ జేఁత కొఱ గాఁ; దిల నందఱితోడఁ బొందె మేల్;
గల నొక బారెఁ డంచుఁ గడుగర్వముతో ఫణి పుట్టఁ దూఱి, లో
పలఁ జలిచీమ లన్నియును బట్టుక చంపవె దాని? మిత్రుఁడా. 137

ఉ. వలఁతు ల టుండఁ గా, నలఁతివారలతోడను గార్య ముండు; న
ట్లు లగుట హీను లంచు నెపుడుం జెడ నాడఁగ రాదు సుమ్మి వా
రల; మొహరీలు కాసులు వరాలు కరంబున నుండ, రాగిపై
సలకొఱి కే యవశ్యము బజారున కేగుట గల్గు; మిత్రుఁడా. 138

ఐకమత్యము.

చ. తల యొక దారి గాక ప్రమదంబున నల్గురు నేక మైన చోఁ,
దలఁచినకార్య మే దయినఁ దథ్యము గా నెఱవేఱుఁ; బుట్టెఁ డాఁ
కలిగొని పోయి సిద్ధ మగుకంచమునొద్దను గూరుచుండినం,
గుడుచుట యెట్లు వేఱి ఱ్ఱయిదుఁ గూడక వే ఱగు నేని? మిత్రుఁడా

చ. బలమును సొంపుఁ బెంపు విభవంబు సమస్తము నైకమత్య మే
గలుగఁగఁ జేయు; భిన్నతను గాంచున దెల్లఁ దలంప నష్ట మే;
శిలలును దారువుల్ మొదలు చేరి మహోన్నతహర్మ్య మయ్యెడున్;
దెలియుము దేని కద్ది విడఁ దీసిన నే మగు నొక్కొ? మిత్రుఁడా.

ఉ. చెప్పెడి దేమి? దేవుఁడు సృజించినసృష్టిని దేనిఁ జూచినన్
జెప్పును, నైకమత్యమునఁ జేకురు లాభము, లాఁతి నష్టమున్;
గొప్పగ గాలి గొట్టినను గొండలు జంకునె; వానిఁ బాసి పెం
దిప్పగు రేణువుల్ మొయిలు తీయనఁ దూలును గాని; మిత్రుఁడా.

చ. చెదరక యైకమత్యమును జెందినచో బలహీను లయ్యు నం
బదుగురు గూడి పాటు పడి భారపుగార్య మె నిర్వహింతు రాఁ;

చెదపురుగుల్ కరం బలఁతిజీవు ల య్యెనను, గుట్ట లో యనం
బొదలెడునబ్బురంబు లగుపుట్టలు వెట్టును గాదె? మిత్రుఁడా. 142

ఉ. కూశలు తమ్ము డీకొలఁదఁ గొం ట్లవివేకత నైక మర్త్య మూ
ర్ఖాలము గా, నకారణ మ పోరుదు రాఱనిమచ్చరంబునన్?
గాలికిఁ గత్తి కట్టి యొఱకల్ నిమురం గ నె చివ్వ కుద్దు లై
కోళులు ప్రాణహానికి ని గొంకక తాఁకును గా దె? మిత్రుఁడా. 143

చ. తలఁపఁగ నొకర్తె-తల్లికిని దా రునయించి యు, శైశవంబునన్
మెలఁగి యు నైకకంఠ్యమున, మీఁదట వే ఱగు చుందు రన్నద
మ్ములు; శుభ మా నె? నారికడపునొక్కపుటాకులు గాలి వచ్చినం
జలనము నొందు నే? ముదిరి జంటచు నుండును గాని, మిత్రుఁడా 144

ఉ. ఓలిని నైకమత్యమున నొప్పెడుసోదరు లొందుచుంద్రు బల్
మేలులు; వారు వేఱు పడ మేదినిఁ గాంతు రనేకనష్టముల్;
తాళదళంబు ప్రీలక యుదారత నాదల నుండు ఛత్రమై;
ప్రీలి విహీనతం బదము క్రిందను జాఁప గ నుండు; మిత్రుఁడా. 145

స్నేహితుఁడు.

చ. జనునకు నొక్కఁడైనను నిజం బగు ప్రాణసఖుండు గల్గినన్,
ఘనతరదుఃఖముల్ దొలఁచుఁ; గా వలెఁ దప్పక మిత్రసంగ్రహం;
బనలుఁడు ధూమజాలమున నావృతుఁ డై కృశియించి యుండఁ గా,
ననిలుఁ డొగిం బొగం జెదిచి యాతనిఁ గాచుట లే దె? మిత్రుఁడా. 146

చ. విహితునిలోపమ్ముం బయటఁ బెట్టక యాదలఁ గాచు శిష్టుఁ; డి
మ్మహి సహవాసి దాకొఱఁత మాటక దుష్టుఁడు కీడొనర్చెడున్;
రహిఁ దలపాగ, గాచుచు శిరంబును దాఁచుఁ జినుంగుఁ; గాని తా
సహితము నేయ సం దియనయప్పుడు మైకుబుసంబు; మిత్రుఁడా.

చ. ప్రియము నయినన్ విసం బరిహరింప వలెం బరికించి దుష్టు; న
ప్రియము నయినన్ సహించి కడుఁబ్రీతిఁ గొనన్ వలెఁ జుమ్మి శిష్టుఁ; దీ
పయిన విషప్రయుక్త మగునట్టిది భక్ష్యము ద్రోయ రెట్లు? చేఁ
దయినను నోర్చుకొందు నిల నౌషధముం గొన రెట్లు మిత్రుఁడా.

ఉ. బాగుగఁ దేనెపలుకులను బల్కుచు మానసముం గరంచి, బల్
నేఁగి యొనర్చుఁ గృత్రిముఁడు; చేటున కే సుమి వాని నమ్మటల్;
నాగసరంపుబుట్టి కలనాదము వీనులవిందు సేయఁగా,
లాఁగ దొఱంగి వచ్చి వెతలం బడ దే భుజగంబు? మిత్రుఁడా. 149

ఉ. మంచియవస్థలో హితులమాడ్కిని సాయము చేయు చుండియున్,
గొంచెము కొలు వంగుతతిఁ గూళలపాయ మొనర్తు రట్లనం,
గాంచుటకు న్సహాయ మగుఁ గన్నులకున్ సదవస్థ దీపముల్;
వంచన వైరులై కలఁక వచ్చినఁ జూడఁగ నీవు; మిత్రుఁడా. 150

చ. ఎలమిని సజ్జనుండు మన సిచ్చి మెలంగును; గాని యెన్నిభం
గుల నయినం గనుంగొనఁగఁ గూడునె దుర్జనునంతరంగమున్?
తెలివి మెయిం బసందు గను దివ్వియ లాంతరునం గనంబడున్;
గలుగునె యెంత తోమినను గన్గొన మృణ్మయపాత్రి మిత్రుఁడా.

చ. ఎవ రెటువంటిమిత్రు లొ గ్రహింపఁగ రాదు సమక్షమందు; వా
రివిధముఁ జేయఁగా వలెఁ బరీక్ష పరోక్షమునందు లెస్సగాఁ;
దొవయముఁ జకోర మేల, నెలతోఁచుడు మాతులు విచ్చు నెన్ని యీ
పువులుఁ బులుంగు? లాతఁడటు పోయినఁగూడదు నె యన్ని? మిత్రుఁడా.

చ. కలిమిని నెల్లవారు సహకారులె; వారల నట్టివారఁ గాఁ
దలఁపఁగ రాదు; నెచ్చెలుల దైన్యము గాఢపరీక్ష చేసెడిన్;
మెలఁకువలో మనంబునకు మిత్రము లే సకలేంద్రియంబు; లా
చెలిమి యసత్యమో నిజమొ చెప్ప దె నిద్దుర వచ్చి? మిత్రుఁడా.

చ. సిరి చెడి వచ్చె నంచు, సిరి చెంత నటించు ను, కొంచ కొవ్వడుం
గరము ను గారవించు చెలికానిని బొంగుచు సత్సఖుం; డ శే
షరణి నసం గఁ, బాడు మిలఁ జంద్రు నమాసను నిండుఁబున్నమన్
సరిగ నె నింగి మొట్టుచును సంద్ర మెదుర్కొనుఁ గాదె? మిత్రుఁడా.

చ. ఇముడక పైకిఁ బెల్లుబుకు హృద్గతతాపము బంధుమిత్రసం
గమమున నాపదార్తులకుఁ; గాన నె దుఃఖము దీఱు నంతతోఁ;
క్షమఁ బెనుబట్టిఁ గాలిచినసంద్రపుగుల్లను నీళ్లు చల్లఁ, దిం
ద్రము గను నావి లేచుఁ గద డాయ భరం బగునట్లు? మిత్రుఁడా.

చ. మనమున దుఃఖ ముండిన సమస్త మసహ్యము; కానఁ బ్రాజ్ఞుఁడుం
గనఁ దుచితంబు నయ్యెడలఁ; గా వలెఁ దప్పక మిత్రుఁ డప్పు; డె
ట్లనఁ, బెనుఁగాఁక కోర్వక యగ్గిఁ బడం గమకించుబాలు, త
గ్గునె తనయంతటన్, జలము గొబ్బునఁ బోయక యున్న? మిత్రుఁడా.

ఉ. భావము చెల్మి నిండి యెడఁబాయక వచ్చెదుసంగడీలలోఁ
గేవిధి నైన నొక్కనికి నె గ్గయినన్ బెఱి యోర్వ నేర్చు నే?
కావటిపూర్ణకుంభముల గ్రక్కున నొక్కఁడు విచ్చి పోవ, నె
క్కువడి భూమిపైఁ బడమి గల్గును రెండవకుండ? మిత్రుఁడా. 157

ఉ. ఎవ్వరిబుద్ధి వారలకు నెక్కువ గాఁ బని సేయ దావదల్
నెవ్వగఁ జేయ; నాప్తులమనీష విశేషశుభావహం బగున్
జువ్వె; స్వహస్తదీపము కనుల్ మిఱుమిట్టులు గొల్పఁ జీఁకటిన్;
దివ్వియ భృత్యు చేతియది, తిన్నని తెన్నును జూపు; మిత్రుఁడా. 158

ఉ. సంపద నార్తి రెంట సదృశక్రియుఁ డొక్కరుఁ డే హితుండు; చిం
తింపఁ గ నట్టివాఁడు గలఁ డేనికి, భంగము లేదు వానికిన్;
సొంపు గ జాగరంబున సుషుప్తిని నేకవిధంబునం బ్రవ
ర్తించు నె శ్వాస? శుద్ధి గల దేనియు దేహికి నేమి? మిత్రుఁడా. 159

చ. చెలు లగువారి దైవ మెడ సేసిన నేమి? తదంతరంగముల్
గలయక దూర మైనె? యది కానఁబడుం గద వారివృత్తులన్?
నెలకొని మధ్య నాసికము, నేత్రయుగంబును వేఱు చేసినన్,
గలుగునె వేఱు వానికి వికాసముఖక్రియలాను? మిత్రుఁడా. 160

ఉ. చుట్టఱికంబుఁ జెల్మిఁ గలవాటను నెక్కువదక్కువల్ గొలల్
వెట్టుక చూచుకోక యొదవింతురు నెమ్మి సమానగౌరవం;
బెట్టు లనంగ, రత్నములయిక్క సముద్రుఁడు, శైవలౌఘముం
బట్టగు నేటిలోనికిని వచ్చుట పోవుట లేదె? మిత్రుఁడా. 161

ఉ. బాగునఁ గూడి యుండి యెడఁబాయుదు రోగునయందు బందుగుల్;
బాగున నున్న మానిన, విపత్తున మిత్రుఁడు తోడు సూపు; నే
లా గనఁ, గవ్వ మగ్గి యుఁ గలంపఁ దపింపఁగ, వెన్నమీఁగడల్
వేగ దధిం బయున్ననను వే ఱగుఁ; దోఁపగు నీళ్ళు; మిత్రుఁడా.

చ. తనకును కేటుఁగాల మిలదగ్గఱఁ బడ్డను బ్రాణగొడ్డపుం
బని హిత మాచు దోఁచు; హితుపల్కుపద్ధతి ప్రాణగొడ్డమౌ;
గనగన వెల్గుదీపకళికన్ శలభంబు ఫలం బౌ పుష్ప మౌ
యని పయి వ్రాలఁ జూచు; వల దంచటు ద్రోచినఁ బోదు; మిత్రుఁడా.

పరోపకారము.

ఉ. ఆరయఁ దాదు కష్టముల నందుచు నైనఁ బరోపకారు లీ
ధారుణిలోన నార్త పరితాపము మాన్తుదు తమ్ముఁ జేరినన్;
భూరుహముల్ నిదాఘమునఁ బొల్పఱు చుండి యు నెండవేఁడిమిన్,
వారిక యధ్వగశ్రమము వాప వె నీడ యొసంగి? మిత్రుఁడా. 164

చ. కటకట! తాను మృత్యుముఖగహ్వరమందును నుండు టెంచ కె
ప్పటికిఁ బరోపతాపమున భావము నిల్పు నెరుండు? భీకరో

త్కటచటులాహిరాట్కబళితం బగు చుండియు మండుకంబు, చెం
గట నటువ్రాలుమక్షికల గ్రక్కున మ్రింగఁ దలంచుఁ; మిత్రుఁడా.

చ. కర మపకార మొంది యుపకారము సేయుచు నుంద్రు సజ్జనుల్;
కర ముపకార మొంది యపకారము సేయుచు నుంద్రు దుర్జనుల్;
బరువడి తాల ఉవ్విసను బండు లొసంగు రసాలసాలముల్;
విరుల నలంకరించినను వేసన సేయ దె యూఁగు? మిత్రుఁడా. 166

చ. తమ పెఱవారు నా కతిహితం బొనరింతురు నిర్మలాత్ము లా
క్రమమున సేయొనర్తు రపకారము నెల్లరకున్ మలీమసుల్;
విమతుల కైన దీపములు వెల్గిడు లాఁతి కభేదబుద్ధితోఁ;
దమతమ వయ్యు నీడలు పదంబుల కడ్డము రావె? మిత్రుఁడా. 167

చ. సూఁడయినం గలంగినను జూడఁగ నోడి విశుద్ధుఁ డాత్మ సం
పీడకు నైన నోర్చుకొని ప్రీతిని నాతనిఁ దేర్చు; నెట్లనన్,
బాడె యపార మై కలఁకఁబాఱిన నీరము నావిలస్థితిన్,
వీడఁగఁ జేయు దే పటిక, వే పొడు మై చొరఁబాఱి? మిత్రుఁడా.

భూతదయ.

చ. ప్రతిఫల మేమి కోరక శుభప్రతిపాదన సేయువా రకాం
క్షితఫలు లై యకారణము కీ డొనరించెడువారు నుందు రీ
క్షితిపయిఁ; గమ్మదెమ్మెరలు చెమ్మట లాఱఁగ వీచు వేసఁగిన్;
గొతుకక యగ్గి బగ్గు మని కొంపలు మాపును గాదె? మిత్రుఁడా. 169

చ. అలుక నిజాపకారులకు హాని యొనర్చుట కేమి? వట్టిసా
ధులకును బాధ సేయుటలు దుష్టుల నైజము నూ నిజంబు గా;
నెలుకల, దాని బువ్వ భుజియించుటఁ జంపునో యేమొ చీలి; రా
చిలుకలు దాని కేమి పగ చేసెను? వానినిఁ జంపు; మిత్రుఁడా. 170

ఉ. చిత్తము కోమలంబగుటచే సహియింపఁడు హింస నుత్తముం
డత్తఱిఁ గాచరింపఁ గఠినాత్మతచే వధముండు పాల్పడున్;
బుత్తికి యొన్నఁ డైన వధముం బొనరించునె ప్రాణికోటులన్;
గత్తియు గిత్తి రైయి యినుము ఘాతలు సేయును గాని? మిత్రుఁడా

చ. పలలము మెక్క కుండినను బట్టదు మేనికి సత్తు వ్రాచు జం
తులఁ బొరిపుచ్చి తిం డ్రికరుణాల్; మఱి శాకము సారహీనమే?
యిల బలపౌరుషంబులను నెక్కుడొకో యడవిన్ సృగాలముల్
కలభము లన్యజంతువులకంటెను దక్కువ వోక్కొ? మిత్రుఁడా. 172

ఉ. ఆఁకలి గొంచు రాఁగ నితఁ డాతఁ డటంచును భేద మెంచునే?
చేకొని సజ్జనుండు నిరసింపక యేనికి నైనఁ బెట్టెడున్;
కోకిలమున్ శుకంబు నళి గోరిన మాత్రము పెట్టి చూతముల్,
కాకుల నవ్వలం దఱుమఁ గాఁ గనుఁగొంటిమ టయ్యో? మిత్రుఁడా.

బాంధవము.

ఉ. బాంధవ మబ్బి ప్రేమ నిరపాయత నూరెడు నించు కంత సం
బంధము లేనిచోట, నిలపై భగవద్ఘటనంబు గల్గినన్;
సైంధవ మైనయట్టిలవణం బది యెక్కడ? వ్యా మైనక
ర్కంధువ దేడ? రెంటికిని గల్గదె చుట్టఱికంబు? మిత్రుఁడా. 174

ఉ. చుట్టము లైనవారలకు సోఁకెడుబాధల మాన్పఁ దక్షుఁడౌ
చుట్టు; మశక్తుఁ డౌనతఁడు మ్రుక్కుట దక్క మ క్షేమి చేసెడున్;
దట్టపుమంచుఁ జిమ్మి నిరతమ్మును దమ్ములఁ బ్రోచు వేవెలుం;
గట్టెఁడు పశ్చిమాబ్ధిఁ బడ నయ్యవి యేమి యొనర్చు? మిత్రుఁడా.

ఉ. ముందుగ బంధుమిత్రులకు మోదము సేయనియట్టివస్తువుల్,
మందు గఁ జేదు గా విషసమానము గాఁ దలపోయు సజ్జనుం

డెందు; రసజ్ఞ ఘ్రాణనయనేంద్రియముల్ మును మున్న సంతసం
బొందనిరేపదార్థమును నొల్లమి తెల్లము గాదె? మిత్రుఁడా. 176

చ. ఎడ మగుకొద్ది చుట్టఱిక మేగును ప్రేమయు దొల; సంపదం
గుడిచెడువారు గాక పగఁ గుందెడువారలె దూరబంధువుల్?
కడఁకఁ గనిష్ఠికాంగుళియుగంబు నిలంబడ నిల్చు; వంగ వం
గెడు నె యొకించు కైనఁ బరికింపఁ గఁ జూపుడువ్రేళ్లు? మిత్రుఁడా.

ఉ. పచ్చగ నున్న నందఱును బంధుగులే కడు పార సాపడన్;
వెచ్చగ నున్నచో నడుగు వెట్టరు గుమ్మములోన నొక్కరున్;
బచ్చిక వానకాలమునఁ బట్టినయావరణంబులోనికిన్
వచ్చును వేనవేల్పనులు; వానిని వేసవిఁ జూడు; మిత్రుఁడా. 178

మాతృవాత్సల్యము.

ఉ. ధారుణి నెవ్వరయ్యెద రొ ధామము ప్రేముడి కంచుఁ జూచినన్,
గూరిమితల్లి దప్ప మఱి కొండొకవస్తువు గోచరింప; దే
దారి సనంగ, నావు తనతర్ణక మీల్గిన నంగ లార్చుమిన్
వారక చేఁతపెయ్యమెయి నాకుచుఁ జేఁపుట లేదె? మిత్రుఁడా. 179

ఉ. తల్లి భరింపఁ జాలుఁ జుమి తండ్రికి గిట్టనియట్టిబిడ్డలన్;
దల్లికి గిట్టకున్న మఱి దైవము కావలెఁ; దండ్రి చాలునే?
పెల్లుగ నాడుఁబిల్లి తనపిల్లల గండు హరింపకుండ అం
పిల్లి భరించుఁ గాని, పులిపిల్లల కెవ్వరు దిక్కు? మిత్రుఁడా. 180

ఉ. ప్రేమసమాన మెల్లరకు బిడ్డలపై; ధనికుల్ ఘటింతురి గా
రామున నంగరక్ష లమరంగ; దరిద్రులు పేయ నేర్తురే?
మామిడిపండ్లు విత్తులను మంచిరసంబున లోనఁ బెంచెడుం
గాని మఱి జీడిమామిడులు గాలికి ధూళికిఁ గాదె? మిత్రుఁడా. 181

చ. కడుపునఁ గన్నకానుపునకన్నను గన్నులఁ గన్నకానుపే
గడితము; కన్నమోహమునకన్నను బెంచినమోహ మెచ్చు గా?
బడలిక గ్రుడ్లు పెట్టినది; బాతున కేమియుఁ బ్రేమ లే; దవ
క్కడు గనిపింప దే పొదుగుకోడికిఁ బిల్లలమీఁద? మిత్రుఁడా. 182

ఉ. పేరిముడి పెద్ద గ్గూనెడ భీతికి హేతువు లేక పోయినన్
దా మది లేని వెంచుకొని తత్తఱ మొందుట నైజ మేరికిన్;
గోమలతర్ణకంబుపయిఁ గూరిమి బాలురు చేరఁ బోయినన్,
బామర మే మొకో యొగసి పైఁ బడఁ బోరెదు నావు; మిత్రుఁడా.

—:0:—

సంతానము.

చ. మొఱకుఁగులంబునన్ సుగుణపూజ్యుఁడు పుట్టి యశంబు దెచ్చెడున్;
నెఱకొలనుందు నింద్యుఁడు జనించి యడంపును దొంటికీర్తియున్;
గఱకుటనాసకున్ ఫలము గల్గి సువాసన గూర్చుఁ; దీయ నా
చెఱకున రిత్తవెన్నొదమి చెందినమాధురి మాపు; మిత్రుఁడా. 184

ఉ. అచ్చపుగొప్పవంశమునం దుదయింప రనేకు లుత్తముల్;
కుచ్ఛితపుంగులంబునను గూళ లసంఖ్యులు గా జనింతు రా;
వచ్చెరువా? రసాలఫలమందును విత్తొకఁ డుండుఁ; దిక్తపుం
బుచ్చళలాటునం దిమిడి బుట్టెడుబీజము లుండు; మిత్రుఁడా. 185

ఉ. ఊరును పేరు లేనియుపయోగవిహీను లనేకు లేల? వి
స్తారగుణోత్తముం డొకఁడె చాలు విశాలయశంబు దేరఁ గాఁ;
దారక లెన్నియో చదల దట్టము గాఁ గల వైన నేమి? య
క్కైరవిణీశుచేఁ గద ప్రకాశము నాకస మొందు? మిత్రుఁడా.

చ. అలఘు లనేకు లాస పడునట్టిమహాత్ముల కీశ, దైవ మీ
యిలపయి నేరఁ గోరనివిహీనుల కిచ్చును సూనులం గడున్;

సలలిత మారసంబున రసజ్ఞుకు నిం పొనరించునించులన్
ఫలములు పుట్ట కేమిటికొ పాదు మునిందులఁ గల్గు? మిత్రుఁడా. 187

చ. ఒకజనయిత్రిగర్భమున నుద్భవ మొందిన, నందఱుం బ్రయో
జకులు గ నుండ లే రఫలజన్ములు నుందురు గొంద అందులో;
నొకసమయంబునం దె కలమోదరసంభవ మైనవెన్ను నో
పికఁ గనఁ బొల్లుఁగాయలు సుబీజము లుండవె యందు? మిత్రుఁడా

చ. జనకుఁడు యోగ్యుఁ డైనఁ, దనుజాతులు నట్టుల యుండ నేర్తురే?
తనయులకారణంబున వెతం బడువార లనేకు లుందు; రె
ట్లనఁగ, శిరంబు పూజ్య మగునంగక మధ్యను బేలకారణం
బున నొరుచేతఁ జిక్కి పలుపోట్లను బొందుట లేదె? మిత్రుఁడా. 189

ఉ. పెల్లుగఁ దల్లిదండ్రులనె పేల్చక తింపరు; లాఁతిప్రాణముల్
బెల్లముకన్నఁ దీపి గను బీల్చక యుందురె దుష్టనందనుల్?
నల్లుల వేరిచెమ్మటకణమ్ములఁ బుట్టునొ, వారి నే యొడ
ల్లెల్లను మండఁ గుట్టు? నవుదే యొరునల్లను గ్రోలె? మిత్రుఁడా. 190

చ. పొడుగునఁ దల్లిదండ్రులకు భూరివిషాదము సేయఁ గల్గిన
కొడుకుడు కుదయింప కుండినను, గొబ్బునఁ జచ్చిన నొండె, మే లగున్;
నుడువఁగ రానివ్యాధుల మనోవ్యథఁ జేసెడుకీటకంబు దాఁ
గడుపునఁ బుట్టె నెవ్వరును గాంతురొ యెవర్వరు గాదె? మిత్రుఁడా.

ఇది శ్రీపరమేశ్వరవరప్రసాదసమాపాదితసరసకవితాధురంధర వడ్డాది
సాధువంశక్షీరనీరాకరరాకాసుధాకరాచ్చనామాత్యపౌత్ర హారిత
సగోత్ర పవిత్రగుణకదంబలక్ష్మాంబాగర్భశుక్తిముక్తాఫల సూరప
రాజప్రధానతనూభవ విబుధవిధేయ సుబ్బరాయ నామధేయ
విరచితమగుసూక్తివసుప్రకాశమునందుఁ బ్రథమభాగము.

—)o(—

శ్రీరస్తు.

శ్రీ సూక్తివసుప్రకాశకము.

——:(o):——

ద్వితీయభాగము.

ప్రయోజకత్వము.

ఉ. స్థానము వీడినన్ సుకులజాతు లనాదృతు లప్రయోజకుల్;
మానితు లల్పవంశజులు మానిన స్వస్థలముం బ్రయోజకుల్;
మానవమూర్ధజం బయిన మాన్య మె కేశకలాప మూడినన్;
బూన రె మాలెఁ దుచ్ఛపశుపుచ్ఛజమున్ సవరంబు? మిత్రుఁడా. 1

ఉ. మస్తకమందు నుండుక సమస్తజనుల్ గొనియాడువస్తులున్,
బ్రస్తుతి లేశముం గనక స్వస్థలమిం దతినైచ్య మొందెడున్;
శస్తసువర్ణభూషణముసంగతి గాంచెడుపీలికుచ్చు, దు
ర్వ్యస్తువుఁ బోలెఁ బిట్టడఁచ వాలముక్రింద నడంగు; మిత్రుఁడా. 2

ఉ. ఒక్కెడ లేమి వచ్చినఁ, బ్రయోజకు లప్పుడ యాత్మజీవనం
బెక్కడ నైనఁ గందురు; గతి యేది యపంగద రప్రయోజకుల్;
నిక్కము, పంకజాకరము నీ రివుఱాఁగ విహంగమంబు లే
దిక్కున కైనఁ బోయెదును; దిక్కిఁక నత్తల కేది? మిత్రుఁడా. 3

ఉ. ముంగిటఁ బూర్వజన్మకృతపుణ్యము పెన్నిధి దెచ్చి పెట్టినన్,
వెంగలి యైనఁ దా ననుభవింపఁగ నేరక పాడు సేయు; నీ
సంగతి సత్యమే; కుసుటఁ జల్లగ నాటినపా ల్లభించినన్,
బొంగుమఁ దాగవ లే కొలుకఁ బోసికొనుం గద పిల్లి? మిత్రుఁడా. 4

చ. ఒరులకుఁ గల్గుకోపముల నొప్పఁగఁ దీర్పఁగఁ జాలునాతఁడుం,
గర మసమర్థుఁ డౌఁ దనకుఁ గల్గుకొలంతను బాపుకొంట; క
చ్చెరు వడ నేల? లోకములచీఁకటిఁ బోఁపుసుధాకరుండు, ను
స్థిరనిజదుష్కళంకమును ద్రుంపఁగ నల్పుఁ గడం డె? మిత్రుఁడా. 5

ఉ. కాలము రాక మున్నొకటి గల్గినఁ గాచినఁ గాచుఁ గాని, పోఁ
గాలము రాఁగ నెద్ది యును గావఁగ లేఁడు ప్రయోజకుం డిలన్;
జాలఁగ గాలి వీచినను, జక్కఁగఁ గాయలఁ బ్రోచు వృంతముల్
నేలను రాల కుండ; మఱి నేర్చునె పండిననాఁడు? మిత్రుఁడా. 6

కామము.

ఉ. కామము వృద్ధిఁ బొందుటకుఁ గారణ మారయ సంగమంబు గా
దే? మది దానిచే గెలువ నెంచుట యగ్గిని నగ్గి నార్చుటే;
భూమిని నామఁదాటిగెల, పూఁటకుఁ బూఁటకుఁ గత్తి పత్తె నా,
ఏ మెయి నెట్టినీళ్ళు చెమరింపక యుండెదు నయ్య? మిత్రుఁడా. 7

ఉ. కామముఖారివర్గ మధికం బగుఁ దత్తదభీప్సితక్రియల్
ప్రేమను జేయఁ; గావున నుపేక్షయ సంక్షయకారి వానికిన్;
భూమిని బ్రజ్వలించుహుతభుగ్భయదార్చులు, ప్రీతిఁ గ్రొల్లస
ద్ధామసమిత్ప్రదానమున నాఱు నె మానినఁ గాక? మిత్రుఁడా.

ఉ. తా దృఢచిత్తుఁ డయ్యు వనితాజనసంగతి కెన్నఁ డేగఁ గా
రాదు; తదుజ్జ్వలాంగకవరప్రభ డెందము నీరు సేసెడిన్;
మేదిని లోహ మున్నులసమీపము నొందెనుదాఁక గట్టి; యా
మీఁదను వెన్నముద్దకును మెత్తని దౌచుఁ గరంగు; మిత్రుఁడా.

ఉ. సన్నిధి నున్న దోషమునఁ జయ్యన నెయ్యము హెచ్చు, నీచు నేఁ
గ్రన్ననఁ బొందఁ దోఁచు; నటు గావున నొండ్లను దొల నుంట మే

లన్నులు; పొన్నగున్నపయి నల్లినవల్లిక లైన, దాపు గా
నున్న నొకష్ఠ తుమ్మపయి నొందెను వ్రాలక యున్నె? మిత్రుఁడా
ఉ. కాంతుఁడు పేద యే నతనిఁ గాంచి చలింతురు; భాగ్యవంతు నే
నెంత చలింపకుందు రొరుఁ జూచి పతివ్రత లాత్మయుం ; దయ
సాంద్రతముఁ జూచినం గదలుఁ గాలులు వచ్చినయట్లు సూచికల్;
కాంతల వజ్రమున్నను జలించునె యింపుక లైన? మిత్రుఁడా.

క్రోధము.

ఉ. కోపుగ లైనచో బుధులుఁ గొంకరు దుష్క్రియ లాచరింపఁ గాఁ;
బాపము దాన వాగలను బైకొని తేజము మాప కున్నె? సం
దీపితుఁ డై తమంబును మథింపఁగఁ జాలినకీలి ధూమజా
లాపహృతప్రకాశుఁ డగు నన్ని దహించుటఁ జేసి; మిత్రుఁడా 12
ఉ. తామస మున్నమానవుఁడు తా మసి యాట విరుద్ధమే? నిజ
క్షేమముఁ గోరువాఁడు నిరసించుట మేలగు మంచిపా; టిలం
బామి నయంతమాత్రమున బగ్గున మండెనునగ్గిపుల్ల బు
గ్గా; మఱి మండకుండునది యాపద నొందదు గాదె? మిత్రుఁడా.
ఉ. కోపము రాను కోవిదునకుం దనకుం బర రేమి చేసినన్;
గాపురుషుండు తద్విధమునం బరమక్షమ పూనఁ జాలునే?
బాపుర! వాఁడి రాదు గద పైఁడికిఁ గాలిచి కొట్టి రాచినన్?
సైఁపదు గాదె యట్టినుము, కాతఁ బూనును గాని? మిత్రుఁడా.
ఉ. చాలఁగఁ గోప మెత్తినను, జల్లనిమాటల శాంతిఁ బొందెడుం
బోలఁగ సజ్జనుండు; మఱి పొందక దుష్టుఁడు చూపు దౌష్ట్యమున్;
బాలకుఁ బొంగు రా, జలము పైఁ జిలుకంగ నడంగుఁ; గాని దు
స్తైలము బగ్గున న్నెగసి ధామము గాల్చును గాదె? మిత్రుఁడా. 15

చ. తులువకు తుచ్ఛవాక్యములఁ దూలఁగ నాశినఁ దంతమాత్రచే,
నలుక జనించు నెట్టు లు మహాత్మ్మ విశీతలమానసంబునన్ ?
జెలియలికట్ట నిల్పి తనచేతఁ దృణాగ్నిని వీచి వైచినన్,
జలధిజలంబులం దుడుకు సంభవ మయ్యెడు నయ్య ; మిత్రుఁడా. 16

ఉ. ఓపిక తో బదుల్ సలుపును త్తముతోడను మేల మొప్పు; ముం
గోపులతోడ నెన్నఁ డది గూడ ; దనర్థము సంభవించుఁ ; గ్రీ
డాపరబుద్ధి నాటకుఁ గడఁగిన నందము కందుకంబుతో;
నాపని గాజుతో సలుప నర్హమె గర్హ్యము గాక ? మిత్రుఁడా. 17

ఆశ.

ఉ. ఆసకు మేర లేదు; తమయక్కఱ కుండినఁ దృప్తి లెస్స; పే
రాసకుఁ బోయినం, గరము హాని యగు; న్నిజ మెట్టు లన్న, బు
ష్పాసవపూర్ణకుంభమునయందున తేనెను మక్షికాక్షుధా
త్రాసము వాయదే ? మునిఁగి ప్రాణము గోల్పడ నేల ' మిత్రుడా

చ. కలిగినమాత్ర మిచ్చిన వికాసము దోఁచును యోగ్యవేళమునం
దెలమి దురాశపాతమున కెంత యొసంగినఁ గల్గ నేర్చునే ?
జలదము వర్షముం గురియు, సారపునేలను ఘాసపూలికా
చ్ఛలమున రోమహర్షణ మెసంగు; నెడారి న దెట్లు ? మిత్రుఁడా.

ఉ. ఇచ్చను దృప్తి యున్నఁ దృణమే యొక మేరువుగాఁ దలంచి తా
నెచ్చుగ సౌఖ్యమొందును; నతృప్తియ యున్న విరుద్ధమయ్యెడున్;
బచ్చిక నల్లుకొన్న తెర, పచ్చలకంబపుఁజండమామజా
మెచ్చులమేడ చెల్ది కెకివానికి మేడయు మెచ్చె మిత్రుఁడా. 20

చ. పరవనితార్థలోభ మది పాపము పాపము నమ్ము; దానికిం
జొరక సుఖించు టే సుఖముఁ చొచ్చినఁ దప్పక ముప్పు వచ్చుఁ గో

పరతను బోరి పోరి వృషభంబులు పొందును శృంగభంగమున్;
బొటియలు త్రవ్వి త్రవ్వి తుది బోనున రెక్కలు చిక్కఁ; మిత్రుఁడా.

జుగుప్స.

ఉ. మ్రుక్కఁడు లేవపుంబనులు మొక్కలు లై యొనరించు చుండియున్,
స్రుక్కఱు సిగ్గునన్ ఘనులఁ జూచియు; నీచుల కేవ మున్నదే?
కుక్కలు పెంటగోతులను గొల్లున నెంగిలిపూటి శుద్ధతిన్
మిక్కిలి కాటు లాడుచు, శమింపవు కుంభులఁ జూచి; మిత్రుఁడా. 22

చ. కలుషము లాచరించుట కకల్మషుఁ డెంతయు జంకుఁ; గాని పం
కిలుఁ డిలఁ గొంకు నెట్లు, పరికింప మఱింతగ నుత్సహించుఁ గా?
కలపెనుబొచ్చుగుంట గని యావలఁ బోవును గోవు; దానిలోఁ
గులుకుచుఁ గాఱుదున్న పడి కొట్టిన లేవదు గాదె? మిత్రుఁడా. 23

ఉ. ఎప్పుడు రోఁతలోఁ బొరలు నెడ్డె కదే ప్రియ మౌను; యోగ్యపుం
జొప్పులు ప్రాణసొడ్డములె; నుంతయు నింపులు గావు వానికిం;
గుప్పునఁ గంపు కొట్టుచెడఁగుళ్ళినపుణ్డుల నుంచుపప్పికిం
గప్పుర మిష్ట మౌనె? యది కాంచిన నష్టమె కాక; మిత్రుఁడా. 24

ఉ. భాగ్యము చాలఁ గల్గినను, బాడుసొనంబులు వీడ రన్నువల్;
యోగ్యులు పేద లయ్యుఁ దమయుత్తమవర్తన మాన లేరు; రా
డ్భాగ్యపదార్థ ముండినను, బుచ్చినయెమ్ములు దెచ్చుఁ గుక్కఁ; లా
రోగ్యము దప్పి స్రుక్కియు హరుల్ పులు మేయు నటయ్య? మిత్రుఁడా.

ఈర్ష్య.

చ. పలుగులు గన్ను లుండి యును బాగగువస్తువుఁ జూడ నోడి లోఁ
గలఁగుదు; రైన దానికిని గా దది లోపము; వారిపాప మే;

వెలుఁగును గాన లే కొకగవిం బెనుఁజీఁకటిలోన నుండు గ
బ్బిలములు; దాన నాకొఱఁతె వెల్గుదె వానికి గాక? మిత్రుఁడా. 26

ఉ. చొన్నఁటు లాత్మవస్తువులు చెడ్డవి యైనను గారవించి, సం
పన్నగుణంబు లైనఁ బెఱవారివి దూఱుదు రోర్వ లేక; యె
ట్లన్నను, గాకిమూఁకలు నిజాత్మజులం బ్రియ మారఁ బ్రోచుచుం,
దన్నుచు నుండవే పరభృతంబులబిడ్డల రేఁగి? మిత్రుఁడా. 27

తొందర.

చ. సరగ జనించి వే పొదలుసర్వపదార్థములు న్నశించు నా
సరణి న; తద్విరుద్ధములు శాశ్వతముల్; తొర మేలు గాదు గా?
పెరిఁగెడు వేఁపు గాఁ జినుకు పృథ్విఁ బడం జిగిలింత; నిల్చు నే?
చిరగతి మొల్చి వృద్ధి యగుచింత ధ్రువం బగుఁ గాని; మిత్రుఁడా.

ఉ. వేగిరపాటుచేత నొకవేళను గార్యము గానె చూడు, తా
జాగున కోర్చి నెమ్మిగను సాగఁగ నిచ్చినదాని కీడు రా
దోగు గనంబడుం; బనఁటి నూఁదర గొట్టినయంటిపండ్లకుం
బాగు గ వచ్చునే, ముదిరి పండినపండులతీపి? మిత్రుఁడా. 29

ఉ. ఓరుపుఁ బట్టుఁ దల్గిన, ఫలోదయ మూఁ గృషికిం దనంత నే;
సారెకుఁ దత్తఱించిన, ననడ్డగ నుండిన, వ్యర్థ మయ్యెడున్;
బోరల గ్రుడ్డులం బొదుగఁ బుల్గులు పెక్కుదినంబు లోపికం
గూరిమి, బోద లౌఁ; బగులఁ గొట్టిన, మానిన, నౌనె? మిత్రుఁడా. 30

చ. విడువక నాఁడునాఁటికిని వృద్ధి యొనర్చినఁ గాక యొక్కటే
విషుతను జేయఁ జూచినను, వేఁగు లసాధ్యము లౌను గార్యముల్;
కడుపున శుక్లపక్షశశికైవడి వర్ధన మొందునర్భకుం
బడలక మోయుఁ దల్లి; యొకమాటటు పూనఁ దరంబె? మిత్రుఁడా.

ఉ. చక్కఁగ నుత్సహించి పని సల్ప ఫలించు టె రూఢి; వ్యర్థ మా
నొక్కఁపుఁ డైన మానుకొన కోపికఁ జేసిన రిత్తవోవు నే!
చొక్కఁపుటంటిపువ్వు విరుచుం దనరేకులఁ; గల్గు నత్తముల్;
దక్కఁ బొక్కపు; డైనఁ బది దక్కఁ వె కొన్నిటియందు? మిత్రుఁడా.

శాంతత్వము.

చ. దురనుఁదనానఁ బైఁ బడును దుందుడు; కట్టలు దీర్ఘదర్శి వే
గిర పడ కుండు వెంచి; తుట్టెకి క్క్మన కుండిన, వాఁ డె పోవు; భా
స్వరఘటికారమందు, నిముసంబులముల్ తనపైకి రాఁ గఁ, దొం
దర పడి గంటముల్, మరల దానిని బైకొను నయ్య? మిత్రుఁడా.

చ. అలఁతులకుం బదుల్ మొనయు నయ్య మహాత్ముఁడు? వారు ప్రేలుకా
ఱులు తనుఁ గానియట్టులు నెఱుంగనియట్టులు గా నటించెడున్;
ములుచఁదనంబునన్ భషకముల్ తనముందఱ భౌకరించినం,
గలభము ఘీంకరించెడు నె క్రిమ్మఱ కోసముఁ జెంది? మిత్రుఁడా. 34

ఉ. శాంతులఁ జూచి మోఱకులు చాలమి వెట్టుదు రిం తె; వారివి
క్రాంతి దురాగ్రహోగ్రులకుఁ గల్గునె? చెయ్వలు వజ్రతుల్యముల్;
వింత యె? కొండ కోడి యడవిం దహియించు దవంబు; కొండ నిం
తింతలు గాఁగఁ గోసి ప్రవహించును జల్లని నీరు; మిత్రుఁడా. 35

ఉ. క్రోధులచేఁతలం జెడినఁ, గొంతయునం గల దాసమేదినిన్;
సాధుల కల్గఁ వచ్చినను, సర్వము శూన్యము గాక యుండు నే?
సౌధము నగ్ని యంటుకొనఁ జక్కఁగఁ దక్కును గోడ లైనఁ; నం
భోధి య పొంగె నేని యవి భూమిని బూడక యున్నె? మిత్రుఁడా

చ. కనులను నిప్పుకల్ గురియఁ గాఁ బఱు వచ్చుమహోగ్రకోపి యుం.
దనకడ నోరు పున్నరయెడఁ దత్క్షణమందె ప్రశాంతుఁ డయ్యెడున్;

ఘన మగుధూళితోడ వడగాడ్పు భీకరభంగి వీచి, చి
క్కనితడివట్టివేళ్ళతడకం బడి చల్లన గాదె? మిత్రుఁడా. 37

ఉ. కాంతుల కగ్గుఁ జేసినను, సంతస మొందు నె దైవ? మక్కటా!
యంతకు నంత వారలకు నప్పుడ కట్టిగఁ గట్టి కుడ్పఁడే?
కాంతి నడంచుఁ బున్నమను గల్వలతేనికి భూమి యడ్డమై;
ధ్వాంతము కోటికోఁడ లయి దానిని మ్రింగద దాన? మిత్రుఁడా. 38

ము.

చ. పలుకడగండ్లు వచ్చినఁ, బ్రపంచమునందు వినీతు లోర్చి య
వ్వలఁ దల యెత్తికొందు రి సరివారలలోఁ? జెడిపోదు రుద్ధతుల్;
హలికకుఠారఖండితము లై మరలం జిగిరించు శాఖు, లీ
యిలపయి నిట్టతాడులు ను నీఁతలు రూపఱుఁ గాదె? మిత్రుఁడా.

చ. శ్రమ తమ కైనచో హృదయసారము గల్గినవారు లోనిదుః
ఖము వెలిపుచ్చ కుండెదరు; గాని తదన్యు లటుండ నేర్తురే?
తమకమునన్ హుతాశనుఁడు దాహము సేయుచు నున్నఁ, జేవమా
అములను బుట్టు నే వెదుళులం బలె ఘోరరవంబు? మిత్రుఁడా. 4

ఉ. ప్రబ్బుచు సంభవించెడువిపత్తులు చుల్కనివారిఁ బట్టి త
బ్బిబ్బొనరించుఁ, గాని వెఱపింపఁగ లేవు నుమీ మహాత్ములన్;
మబ్బులఁ దూలఁ బుచ్చుఁ బవమానము చిత్రము వచ్చినట్లు; తా
గుబ్బలులం గదల్ప సమకూడునె యెన్నఁటికైన? మిత్రుఁడా. 41

ఉ. అపద లొంది చెన్నఱియు నార్యులు వెన్నడ రవ్వ సేయ నే
కాఁప్రర; మట్లు సంపదలుఁ గల్గును; గాలవశంబు లన్నియున్;

దీపకు నల్లమబ్బు లడ్డపడి మఱుంగుచుఁ, బోవఁ దోఁచు మున్;
జాపల నోర్చి రాజు రుచిసంపద నొందఁడె ముందు? మిత్రుఁడా. 42

పరితాపము.

ఉ. ఇంక మ టంచు మారి నొకఁ డీ పలెనే? నిజశక్తివిద్విష
ద్బృందము నోర్చి తా న కొను వీరుఁడు; రాజ్యము వీరభోజ్యమే;
పందు లెలుంగు లేనుఁగులుఁ బట్టము గట్టె నె సింహడింభమున్
మందలకున్? స్వకీయమహిమం బ్రభు వయ్యెను గాక; మిత్రుఁడా.

ఉ. తేజము గల్గువాఁ డపమతిన్ సహియింపఁ గ లేమి యెచ్చటన్
నైజము; వానికి న్వయసునం బని యేమి యు లేదు చూడుమీ;
తేజన మీఁది ద్రావమిపదీపము, జక్కఁగ వెల్గ నిచ్చు నే,
రాఁజుచుఁ గ్రిందిప్రమిదను రాలినదీపపు మొగ్గ? మిత్రుఁడా.

ఉ. మెత్తనివాని నందఱు ను మిక్కిలి బాధ యొనర్తు; రాగ్రహో
యత్తునిజోలి కేగ రొక రైనను; నొవ్వన కేది మెప్పిలన్?
మొత్తును జాలి లే కనిశమున్ ఘటకారుఁడు పచ్చికుండఁ; గిం
చిత్తును దాఁకఁ బోఁడు గద చిచ్చునఁ గాలుఘటంబు? మిత్రుఁడా.

చ. తలఁకెడువారి దుర్మదులు దర్పితు లై బెదరింతు రూర కే;
తలపయిఁ దన్నువారలకు దండము వెట్టుచు లొంగి యుండ రే?
కలఁకుల కేగువారిపయిఁ గే లటు సాఁచును మత్తవేనుఁగుల్;
గలఁగుచు మావటీలఁ గని కాళ్ళను మ్రొగ్గును గా దె? మిత్రుఁడా.

చ. బెదరిన లేఁగి పైఁ బడును భీకరభంగిని దుర్జనుండు; తన్
గదిమి యెదుర్చుచోట నిజగర్వము సర్వము దూలి పోవుడున్;
మొదట మొఱింగి కుక్క లఱువుం గద యూఁపనిఁబాఱువారలన్;
దుదిఁ దను వ్రేయువారిఁ గని తోఁక ముడుంచుక పాఱు; మిత్రుఁడా.

చ. నరుఁడు ప్రతాపవంతుఁ డయినం, దను మీఱినవారి తేజమున్
బరుస హరించి, లోఁబడినవారికి సొంపు ను బెంపుఁ గూర్చు; భా
స్కరుఁడుదయాద్రినెక్కి పయిఁగ్రాలెడుచక్కలఁద్రొక్కి, కాంతిభా
స్వరకనకాభిషేకమును సల్పు నగాగ్రములందు; మిత్రుఁడా. 48

ఉ. శూరుఁడు దైవలోపమున బ్రసక్తియు ధీరత ముంద పోయెడున్;
భీరుఁడు పల్ల దప్పినను, బెగ్గిలుచు న్వెనుదీయ కుండునే;
నేరుపు దక్కి బాహులు మునింగిన ముందఱ కే మునింగెడున్;
ధారుణిఁ బాదశాఖ లటు దా మొనరించు నటయ్య? మిత్రుఁడా. 49

చ. అరయఁగఁ బాలుఁబోతు మొనయం గలఁడయ్య ప్రతాపవంతు, స్త్రీ
విరహితుఁడై యరాతికిని వెన్నిడి యూడనిబాడుఁ గాక ? తా
నరుణగభస్తిదిక్కు మొగమై యెపుడైనను నీడ పోవఁ గాఁ
జొరవ యొనర్చునే, మఱుఁగఁ జూచును గా కడలోంది? మిత్రుఁడా.

ఉ. ముక్కున నావి గల్గఁ, బెఱమూఁకల నాకుల పెట్టుఁ గాని, తాఁ
జిక్కఁ డరాతి కాయుధము చేపడ నీయఁడు శూరుఁ డెన్నఁడున్;
గ్రక్కున వేగు రైనను ముఖాముఖి డీకొని తేర నేర్తు రే
యొక్కన,జీవ మున్నపులి నొందెను, దన్నఖ మొండె? మిత్రుఁడా.

చ. తొడరి మహామహుండు తనదుస్వవిక్రమ మొక్కయల్పుపై
నుడుగక చూపునే; తగుసమున్నతుమీఁద న చూపుఁ గా కిలం?
బిడుగు భయంకరార్భటిని బిల్లుపయిం బడు నయ్య, మిన్ను ద
న్నెడిమెడలన్ మహాద్రిధరణీరుహములం బడుఁ గాని? మిత్రుఁడా. 52

ఉ. కార్యము నూపుకూర్యనెడఁ గార్యము నూపుట యే ప్రశస్తపుం
గార్యము; ప్రాణహానికిని గారణ మా సుజనత్వ మయ్యెడన్;
శౌర్యముతోడ బున్సమని సర్ప మెదిర్చిన, దుడ్డుఁగఱ్ఱతో
దోర్యుగ మొప్ప నొప్పగును; దోసిట నొప్పిన ముప్పె; మిత్రుఁడా.

చ. చతురుఁడు దూరభీరుత యు సమ్ముఖశూరత చూపు; వాచనా
చతురుఁడు కేవలం బుతనిచర్యలకు న్విపరీతకార్యుఁ; డు
ద్ధతు రిపు డాయునంత కసి దాఁగి పదంపడి వాఁడి చూపు; మున్
ధృతి బహిరంగ మైనయొఱు తీఱనని న్వైనుదీయు; మిత్రుఁడా. 54

చ. తనకు ఘటిల్లుహానికిని దప్పుకొనన్ వెరవొండు లేనిచో,
మనుజుఁడు నై జదేజమును మానక చూపుట లెస్స; యెట్లనన్,
శునకము వెంట నంటి, తనుఁ జాల్కొఁ జంపగ వచ్చుచున్నఁ, జెం
తను దయ నైన లేనపుడు దాఁటదె పిల్లి యెదిర్చి? మిత్రుఁడా. 55

ఘనుఁడు.

ఉ. ఎంతయు నాస యుండినను, హీనుఁడు తోడెము నే గ్రహించుఁ; గా
సంతయుఁ జిక్కఁ కుండఁ దనయాసను దీర్చుకొను న్ఘనుండు; నీ
రంతికమందు వెల్లివిరియుం గొనుఁ గొంచెమె చిన్నకన్న; మె
క్కింత కొఱంత లేక కడు పెల్లను నింపదె చెర్వు; మిత్రుఁడా. 56

ఉ. హీనుఁడు వానిపొట్టకొఱకే పొరలాడును; గాని మానముం
బూనినవాఁ డనేకజనపోషకపౌరుషకారి యయ్యెడున్;
శ్వానము దానిమట్టు కొకశల్యము నోర గ్రహించు; ధీరపం
చానన మెన్ని యో తినఁగఁ జాలుగజంబు వధించు; మిత్రుఁడా. 57

చ. ఘనులు ను నుర్వి నల్పులకుఁ గానఁగ వత్తురు వారియట్లు; త
జ్జనులకు దూరయోజనము చాలదు గావున; వారలంతు లే?
కనులకు సూక్ష్మరూపమునఁ గన్పడునంతనె ఋక్షముల్ నభం
బున నటు లుండు నయ్యు? యవి భూమికి నెన్నుఁడు గావె? మిత్రుఁడా.

చ. ఘనుఁడు సమస్తదేశముల గౌరవ మొందును; నీచు వైచ్య మొం
దును; నవివేకిచెంత నిది దోఁచు విరుద్ధత; నెట్టులన్న, వెం

డును వలకేలు మన్నవ గనున్; బెఱకే లవమాన మొందు; నై
నను విపరీత మై యిది గనంబడ దే శిశునందు? మిత్రుఁడా. 59

చ. పుడమిని వన్నె వాసి గలపూరుషుదోషము స్వల్ప మైన, వె
ల్లడి యగు చుండుఁ; బాపి పదిలక్షలు చేసిన, బైట వచ్చు నే?
మడుఁగుజిలుంగుఁబుట్టమున మన్నికయించుక సోఁకినం గనం
బడియెడు; నీలిగుడ్డ చెడ మాసినఁ గానఁగ రాదు; మిత్రుఁడా. 60

చ. అనదలు నైతముం బ్రభుకటాక్షము గల్గిన, వన్నె గాంచెదర్;
ఘను లయినం బ్రకాశమును గాంచఁగ లే రది లేక యున్నచో;
నినకిరణాప్తిఁ జేఁ దుఱఁగలించుఁ దళత్తళ లూతతంతువుల్;
గన జరబాజుఁబోఁగులు నుగా కటు భాసిలు నెట్లు? మిత్రుఁడా. 61

ఉ. గౌరవలాఘవంబులను గాంచి మహోఘననీచవృత్తులన్
ధారుణి నుండఁ గల్గెదరు దైవమునాజ్ఞ నె యుత్తమాధముల్;
పౌరుషశక్తి గా దది; విభానురశుద్ధనువర్ణధర్మముల్,
తేరఁ దరంబె యిన్ముననుఁ దీఱనికాఁకల నైన? మిత్రుఁడా. 62

ఉ. ధీరుఁడు నేర వచ్చినను దిగ్గన లేచి సమంచితార్హస
త్కారము లాచరింప వలెఁ; దక్కినచోఁ దన కే కొఱంత నూ;
సూరుఁడు రాఁ బరుండుజను సోమరి యందురు; కాల్యకృత్యముల్
నేరుపుతోడఁ దీర్చునతనిన్ సుజనుం డనుకోరె? మిత్రుఁడా. 63

——:o:——

దుర్జనుఁడు.

ఉ. కుంభిని వేషధారు లొకకొందఱు గల్గుటఁ జేసిఁ భూసురా
దంభవిశుద్ధమూర్తులకుఁ దారసిలున్ సిలుఁగుల్ విజంబు; వి
శ్వంభర దుల్లముత్తెములఁ సంభవ మాటను గా దె యెవ్వరున్
శుంభదమూల్యమౌక్తికమణుల్ గని నమ్మరు ముందు? మిత్రుఁడా. 64

చ. పరులకు జిక్కులం బఱుప భావమునందుఁ దలంచువాండ్రియో!
గురుతర మైనచిక్కులఁ దగుల్కొను చుందురు దా మె ధారుణిన్;
ద్వరితగతిం గవాటములు ద్వారనిరోధము సేయఁ బోయి, దు
ర్ధరదృఢశృంఖలార్గళవిధాననిరుద్ధము లౌను; మిత్రుఁడా. 65

ఉ. ఎంచఁగ మాయచే నొకని నేని జయించు నొ లేఁ డొ చెప్ప లే;
వంచితసత్స్వభావమున నందఱఁ దాఁ ద్రుటిమాత్రి గెల్చుఁ; బై
మించుల నెన్ని చూపినను, మెక్కఁ డొకండు ముసిండిపండు; ద
ర్శించిన నేనిచిత్తము హరింపదు చూతఫలంబు? మిత్రుఁడా. 66

ఉ. వంచకుచేత నొక్కమతి వంచితుఁ డైనమనుష్యబుద్ధికిన్
మంచిజనుండు సైత మొకమాయికుఁడుం బలెఁ దోఁచు చుండు; నె
*ట్లెంచన, వేఁడిపాల్ మొద లొకప్పుడు చుఱ్ఱున మూతి గాల్చినం,
గొంచక పిల్లి త్రాగదు నె గొబ్బునఁ జల్లనిపాలు? మిత్రుఁడా.

ఉ. దొంగను బట్టుకొంట కొకదొంగ యె కా వలెఁ; గాన నట్టివా
టం గపటస్వభావమునఁ డక్కులు సేయక నెగ్గ నేరఁ డే
భంగి నరుఁ, డిదూరజనిభంబులు గ్రుడ్లర మోడ్చి, మానిశే
వం గయికొక యాఖువులఁ బట్టు నె బావురుగాఁడు? మిత్రుఁడా. 68

చ. పలువురక్షేమవృద్ధులకు భంగముఁ దెచ్చెడులోకకంటకున్
మెలఁకువ నెట్టు లైనఁ బుడమిం గడతేర్చుట నీతి; యి ట్లనం,
బొలమున నున్న సన్న వరి మొక్కలకుం దనవామరంబునన్
సిలుఁగులు దెచ్చుతుమ్మలను జెల్లర గొడ్డటిచేత? మిత్రుఁడా. 69

చ. పలువ లొకప్పుడుం దమకుఁ బట్టెడుగూడిడునట్టివారిపాం
తలఁపను బోక, తిన్నయిలు నాశ మొనర్పఁ గఁ జూతు రే మొకో?

---

*ట్లెంచన, జాలసంచికిత మైనవిసారకులంబు. నీల మే
ఘాంచితబింబముం గని భయంపడి మిట్ట వె నీళ్ల? మిత్రుఁడా.

యెలుకలు వెండి పైఁడి గలయిండు లనేకము లుండ, మెండుగాఁ
గలుఁగులు ద్రవ్వి వంటయిలు గాదెలు పాడఁజేయు; మిత్రుఁడా.

ఆపత్సంపదలు.

చ. కలిమి యు లేమి సౌఖ్యము ను గష్టము నీయవి యెల్లవారికిం
గలుగుచు గాలభేదమున; గాదు సుఖీ తిర మిందు నొక్కఁడున్;
జలధిపరీత మాధరణిచక్రమునం గలసర్వజంతుజా
తుఁకు నహర్నిశల్ వెలుఁగు దుస్తమ మబ్బుట లేదె? మిత్రుఁడా. 71

చ. ఇలఁ దనుయాత్ర సల్పునరుఁ డెప్పుడు నప్పటినైజసంపదం
దలఁచుక పొంగు టాపన మనంబున నెంచుక కుంగు టొప్ప ది
మ్ముల భ్రమియించుచక్రమున మున్ బయి నుండినయాకు క్రిందె దోఁ;
దొలుతను గ్రింది దౌనరము, తోడనె మీఁదికి వచ్చు; మిత్రుఁడా. 72

ఉ. సంపదయందుఁ బొంగు ను, గృశత్వము నాపదయందుఁ, దోఁచు స
న్నంపుజనంబులందు; ఘనునందు వికారము దోఁప దెప్పుడున్;
పెం పయి వర్షకాలమున వేసవియందు దడు గంట గుంట; చిం
తింపఁగ నంబురాశి యొకతీరున నెసఁగదు? మిత్రుఁడా.

ఉ. సంపద వచ్చినం, బరవసంబున నీచులు గట్టు మీఱి హిం
సింపఁగఁ జూతు రొంతులను; జేయరు సూ ఘను లవ్విధంబునన్;
ముంపదె గ్రామముల్ వఱదపొల్లునఁ దొల్కరి నేఱు? సంద్రమో,
గుంపులు గుంపులై నదులు కూడిన, దాఁటదు వేల; మిత్రుఁడా. 74

ఉ. ఆపద రాఁ గలప్పుడు మహాంబుధి నుండినఁ, గాన నున్న, భూ
స్థాపన మొందినన్, గుహల దాఁగినఁ, దప్పక వచ్చి తీఱునున్;
జేఁపలతండముల్, సొగసుజింకలగుంపులుఁ గూర్మసంఘముల్,
ద్వీపిసమూహముల్, పొరయవే భయ మయ్యయి చోట్ల? మిత్రుఁడా.

చ. తనకు నదృష్ట మేగడియుదాఁకను బాగుగ నుండు, నంతదా;
కను జద లంటు; నాపదలు గల్గునపిమ్మటఁ గూలఁ గాఁ బడున్;
బొనరిచినట్టికాగితపుబుట్టలు దీపము వెల్గునంతకున్
జను[illegible] గద యుప్పరంబున? ననంతర మే మగు నయ్యా! మిత్రుఁడా.
చ. జనుల కదృష్టకాలమున సర్వము దాని కదే లభించెడిన్?
గన దురదృష్టవేళల నొకండును జేకుఱ; దున్న దూడెడున్;
వని ననకారునం బ్రిసవపల్లవపక్వఫలంబు లొందు; నె
ర్వ్వనిచిన, నాకు రాలుతటి నొందు నె, మోద్వ్వదు గాక? మిత్రుఁడా.
చ. అరయఁగ సర్వశూన్యుఁడు మహాధనవంతుఁ డగుణ్ క్షణంబులోఁ;
నురుధనికుండు పేద యగు నొక్కనిమేషములోన; నెట్లు నా,
నరుదు గ రి త్త దోఁచెడుమహాబిల మట్టె మొగుళ్ళచే నిరం
తర మగు; మబ్బు లున్నది పసంపడి పట్టిది గా దె? మిత్రుఁడా. 78
చ. ఇలపయి మేలుగీ ళ్ళనుభవించెడువేళ హఠాత్తు గా నవ
స్థలు విపరీతముల్ దొడరఁ, దాల్ప భరం; బయినం గ్రమంబునన్
జులుకన గా వె? వెల్తురునఁ జొచ్చుచు నీడకు, నీడ నుండుచున్
వెలుఁగునకుం జటుక్కునను వెళ్ళఁ గనుల్ గను నెట్టు? మిత్రుఁడా
చ. ఘనసుఖదుఃఖముల్ సమము గా లభియించుచు నున్న, సౌఖ్యపుం
దినములు వేగినట్లు కడ తేఱవు కష్టదినంబు లెంతకున్;
గనదురుచంద్రికావిశదకాంతిమనోహరపూర్వపక్షయా
మినులవలెం దమిస్రలు గమించుట లేదు గదయ్యా? మిత్రుఁడా. 80
చ. తొలఁతటికంటె మీఱు గుణదోషము లిక్కటునందు సాధ్వసా
ధుల కటు గాన నే యశము దుర్యశ మందున హెచ్చు వారికిన్;
వలనుగఁ గాల్పు చే నగరువత్తికి నింబొగచుట్టకుం, బరి
మళము ను గంపు హెచ్చి సభ మాన్యత దూష్యత దే వె? మిత్రుఁడా.

ఉ. పేదలఁ గాన లేఁడు నమి పెద్దయు సంపదలోన నల్పుఁ; డే
మాదిరి నైన నక్కఱలిమి మాసిన నప్పుడు గాంచుఁ గాని; యాఁ
గా? దినవాథుపెన్వెలుఁగు గల్గఁ గఁ జుక్కలఁ బాప గాంచు నే
యాదటఁ, జిమ్మచీఁకటి రయమ్మునఁ గ్రమ్మినఁ గాక? మిత్రుఁడా.

ఉ. పేద న టంచు నోరఁ దనపేరివులు నూపిన, హీనుఁ డంచు న
ల్పాదరణం బొనర్తు; రనయుంబు గభీరతఁ బూన లెస్స యాఁ;
బావసమీపమందుఁ బడి శ్వానము నోరు ను గుక్షి నూపినన్,
మేదిని గంజి వోయుదురు; మెందు గ నేనిక కీర? మిత్రుఁడా. 83

ఉ. స్వాంతములోన, లేమి గలయప్పుడు చింతల కేమి వింత? య
త్యంతము కల్మి యున్నపుడు నవ్వి జనింపక మాన వెట్టులో;
ధ్వాంతము, వెల్గు లేనితతి దట్టము గాఁ గనిపించు టబ్రమే?
కాంతి గలప్పుడుం జెపక కన్పడు నీడలపేర; మిత్రుఁడా. 84

చ ఇనుముల నెగ్గు లాడెదరు హింసయు లంచు వివేకహీను లై,
యినుమ లె లేక యున్నఁ, దమ రెట్టు లెటింగదరో సుఖస్థితుల్?
మిడిమిడియెండలో నడిచి మిక్కిలి డస్సినఁ గాక శక్యమే,
పుడమిని జెట్లనీడసుఖమున్ జలసౌఖ్య మెఱుంగ? మిత్రుఁడా. 85

చ. ఎవనికి నెట్టివృత్తి ఘటియించును మే ల దె కీడు దెచ్చెడున్;
భువి ఘనవృత్తిఁ జేద్వడినఁ, బొందఁడు నిందను; లాఁతి నొందఁడున్;
దివి శశి వృద్ధి నొందెన్ క్షయముఁ దిరిమ్మరుచుం గను, నింద్యుఁ డా నె;మా
నవు మెయి కుట్టి రూప తెఱనల్లి సడిం బడుఁ గాని? మిత్రుఁడా. 86

చ. ఒకరికి దేనిమూలమున నుర్విని లాభము గల్గు చుండు, నే
ఱొకరికి దాన నే మిగుల నొప్పమి యుప్పతిలుం; బయిళ్ళఁ బ
చ్చిక హిమబిందుబృందములచేఁ గని గందక నుందరం బగున్;
జకచిక లాడుచూతజలజంబులడంబు లడంగు; మిత్రుఁడా. 87

చ. విరవులు వేయి రైనఁ బృథివిం దొలఁగించునె దుర్విపత్పరం
పరలు, జగత్ప్రదీపకనపారకృపారసపూరసత్కటా
క్షరుచులు పర్వకున్న? గుమి గా మినుమిన్కని గాభ్రిమడుంగులుం
బురువులచేతఁ జీఁకటులు పోవునె వెన్నెల రాక? మిత్రుఁడా. 88

ధనము

ఉ. రొక్కము గల్గువాని కితరుండును సేవ యొనర్చుఁ గూళయున్;
బక్కను సాధు వైనఁ దనబంధుఁడు గూడను సేవగించెడున్;
చక్కఁగ మేపుఁ బాఁడి గలనల్లను బందెలదొడ్డికాపరిన్;
మిక్కిలి గంగిగో వయిన మేపునె వంజను గాఁపు? మిత్రుఁడా. 89
చ. ఫలము నగణ్య మీయఁ గలభవ్యపదార్థ మొకండు గల్గినన్,
ఫల పడ లేదు పేద కది, భాగ్యము గల్గినవానికిం బలెన్;
బలమునఁ జేసి దున్నకయ పండెనుమాన్యపుఁగొండ్రి యుండినన్,
హాలికుఁడు విత్తు లేనిచుతఁ డైన ఫలించు నటయ్య? మిత్రుఁడా. 90
ఉ. న్యాయసమార్జితం బగుధనం బస డైన, ముదంబు పెద్ద; య
న్యాయపుసొమ్ము దెంత యయినన్, సుఖ మీయమి కాకపాయమున్
జేయును; నేల రాల్కొలుచుఁ జీమ గడించి భుజించు హాయి గా;
చ. రాయిడి నెల్ల వెన్నెలలు సారంగముఁ జేర్చి నశించు; మిత్రుఁడా. 91
సరసము లైనగ్రంథములసార మెఱుంగఁగ లేనికుంతలన్
సిరి గలవారిఁ జేసి, బుధసింహులఁ జేయఁడు దైవ మే మొకో;
ముఱిగెడు పేఁడలోఁ బొరలుపుర్వులతోఁ కను వెల్గు దోఁచు; బం
ధురసుమగంధలోల మగుతుమ్మెదకుం గన రాదు; మిత్రుఁడా; 92
చ. పాదుపరు లైనవారు తముఁ బోషణ చేసికొనంగ నేర్తు రా
పదలను; దూబటుల్ వడెడు పాటులు మున్మను చెప్పి తీఱు నే;

యుదకము సేకరించుకొని యుష్ట్రి మెడారిఁ బిపాసఁ బాసెడున్;
మదకరి చల్లు లాడుకొని మ్రింగును గీ యని యార్చి; మిత్రుఁడా 93

చ. తనధన మైన, దా ననుచితంపువ్యయంబును జేయుచుండినన్,
గని మహనీయు లోర్వ; రది కాదనిగట్టిగ మంగళింతు; రె
ట్లన, మధురంబు లౌజలము లన్ని యుదధిపాలు, సేయఁ జూ
చినన దికడ్డ మై మరలఁ జేయదె చేలకుఁ గట్టఁ మిత్రుఁడా.

ఉ. దాతలు భోక్తలుం బరమధన్యులు; సర్వము నస్థిరం బె యీ
భూతలమందు; నేది యెటు పోవు నొ కానఁగ నేర రెవ్వరున్;
దాఁతురు మేలికప్పురపుదంపలు పెట్టెలఁ; గొన్నినాళ్ళకుం
జూతురు వానిదారము లె; చోద్య మె యర్థముపోక! మిత్రుఁడా.

ఉ. క్లేశము, త్యాగభోగములు లేనిధనంబున నార్జనాధులన్;
లేశము గొప్ప వచ్చెదును లే; తుదిఁ దెచ్చెదుఁ బెన్వినాశమున్;
గాశితకుండలంబులను గర్ణము లాసను మోసిమోసి, యా
రా! శితకర్తరిం దెగి ధరం బడుఁ దీర్ఘములందు; మిత్రుఁడా, 96

ఉ. విత్తము తాఁ గడించి వడ వేసిన నే మగు? నింటిలో నజా
గ్రత్త యయున్నచో, నడివ కౌవక లై నశియించి పోయెడుం
బొత్తిగ; నెట్లు నా, నడుగు వోయినకుండను మంచినీళ్ళు దా
నెత్తుక వచ్చి పోసినను నే మగు నో పరికింపు; మమిత్రుఁడా.

చ. కలిగినవారి లేవడిని గాసిలువార లె కంద్రు; గాని లే
ముల దురపిల్లుమానసులమోము ను జూడరు పో ధనోన్మదుల్;
వెలుఁగున నున్న మానవుల వీక్షణ సేయుదు రంధకారమం
దలిజనుఁ; లట్లు గాంచరు గదా మఱి వీరిని వారు? మిత్రుఁడా. 98

ఉ. సో మ్మొకచోట నుండ నొకచో ననుమానము గల్గి, పేర్చుగ
ర్వమ్మునఁ జెన్నఁటుల్ నిరపరాధుల కగ్గొనరించు చుంద్రు

కమ్మలు దాఁచుకొన్నయెర కప్పన వే ఱొక పెంకుక్రిందఁ దా
నిమ్ముల నుండ, దాని కవి యీడ్వ వె వట్టివి పట్టి? మిత్రుఁడా. 99

ఉ. సమయము వచ్చినం దనవశమ్మన నున్నధనంబు, నోరికిన్
గౌమరుఁకు వచ్చువిద్యయు నె నేరుచు నక్కఱ దీర్పఁ నమ్మ; కూ
పమునను గల్గునీళ్ళవలె వారిధరంబున నున్ననీరు లే
క్రమమున మంచియక్కఱకు రాఁ గల వో పరికింపు; మిత్రుఁడా. 100

చ. ధనము గలంతమట్టునకుఁ ద న్నఖిలప్రజలున్ ముఖస్తుతుల్
ఘనము గఁ జేయు చుందు; రిది గాంచ వలెన్ ధనికుల్ వివేకులై;
మనుజులు డెంకదొక్కఱలకు మామిడిపండ్ల బిసుంగు చుండెరి? తీ
యనిరస మంత పిండుకొని యావలఁ ద్రోవ రె వాని? మిత్రుఁడా.

చ. కనకమువల్లఁ గల్గెడుసుఖంబునకంటెను దుఃఖ మే ఘనం;
బనిశము మోద మొందు నరుఁ డక్కఱ కుండినఁ దృప్తి నొందినన్;
గనదురుచిత్రపింఛమునఁ గ్రాలుమయూరము లేమిసౌఖ్యముం
గనియెడు లాఁతిపుల్గుగ మికన్నను, దుఃఖ మె కాక? మిత్రుఁడా. 102

దాతృత్వము.

చ. తమ కని దాఁచుకొన్నది వృథా ధన మింటను బూఁజు గట్టు? లో
కమునకు మేలు గోరి యిడఁ గా నది యోగ్యము శ్లాఘనీయ మౌ;
నమితము కంధి దాఁచుకొనునంబువు, నీలము క్షార మయ్యె; మే
ఘములకు నిచ్చినట్టిది, యకల్మషమున్ మధురంబు? మిత్రుఁడా. 103

ఉ. పాత్రమునందుఁ బడ్డ ధనపాయసెఁ గోటిగుణంబు వృద్ధి యౌ;
ధాత్రి నపాత్రమం దది మొదల చ్చెడి పోవును; నిశ్చయంబు; సు
క్షేత్రమునందుఁ జల్లునొకచేరెఁడువిత్తులు గోనెఁ డయ్యెడున్;
జిత్ర మె? చౌటినేల నవి చేటును బొందుట లే దె; మిత్రుఁడా. 104

చ. అలఁతిగ నిచ్చినం, బరమహర్షము నొందరుఁ గాని పేద, తాఁ
గలిగిన దంత యిచ్చినను, గల్గినవాఁ డెపు డూఁబడిల్లఁ;డీ
యిల జలవంబు కొంతజల మిచ్చిన, సస్యము లుల్లసిల్లెడున్;
జలనిధి సర్వముం గొని యొఁ జాలక మ్రోఁగును గాదె! మిత్రుఁడా.
చ. మతి నెఱదాత లెప్పుడు ను మంచివి దాఁచుక చెడ్డ వొండ్లకుఁ
వితరణ మీఁ దలంపక వివేకమునం దగిన ట్లొనర్తు రాఁ;
బ్రితిధరణీజరాజము ను బక్వఫలంబులు గాయ లుండ, భూ
సతికిని బండు లిచ్చుట నిసర్గగుణం బగుఁ గాదె! మిత్రుఁడా. 1
చ. జను లసమర్థు లైన నిజ, సత్కృతి నింపుగ నాదరించినన్,
మన మతిహర్ష మొందు, నది మాని యొసంగినఁ గాదు మోద; మె
ట్లన, నెలమావినీడను బికాలపనంబున సేద దేఱ దే?
పునుకను దాడు పెద్దఫలముం బడ వేయు న దేల? మిత్రుఁడా. 107
చ పదరక యర్థి కిచ్చెదరు పాడిమెయిం గలవాఁడు; లేనివాఁ,
డొదుకక బిడ్డ నే చెదరఁ గొట్టుచు దూరక బాధ పెట్టినన్;
బొదుఁగుఁన బాలు గల్గ నిడుఁ బొందుగ నేరికి నైన; లేనిచో,
మొదవులు వానిదూడల నె మూతులు వీడ్లఁ గఁ దన్ను; మిత్రుఁడా.
ఉ. తా నిడు టేయ కుంఠట యుఁ దక్షిణ మే సుజనుండు దెల్పెడిన్;
హీనుడు త్రిప్పిత్రిప్పి విసిగించి తృణమ్ము నొసంగ కంపెడున్;
గానమెకాల వేసఁగిని గ్రుక్కెన నిచ్చి యొయీ యొ కొం పంపు రాఁ
గా నె మందుం; గడారి యటు గా; దడియాసలఁ బెట్టు; మిత్రుఁడా.
ఉ. ఇయ్యకు మంచుఁ జెప్పినను, హీనుఁ డొసంగక మానఁ; గాని తా
నియ్యక పోఁడు దాత, యొవ రెన్నివిధంబుల నడ్డగించినన్;
గయ్యా, కళింగ యడ్డ పడఁ గట్టు వడుం, బొల మెంచఁ బాతినం;
బయ్యెర గెంటు చుండినను, బండగు నే జలదంబు! మిత్రుఁడా.

ఋణము.

చ. అవసర మెంతవారలకు నైనను వచ్చును; గాన మంచిమా
నవుఁడని తోఁచె నేని యొక ఋణ మొసంగఁగన్ వలె శంకఁ దక్కి; స
త్తువ మెయి నెల్లరోషధికేతుల్ మొలపించున దయ్యు, గుల్లలై
యవని యుపేక్ష సేయ నెరువర్షమె యీయక పోవె? మిత్రుఁడా.

చ. అడుగక యున్న నున్న యగు న; ప్పటు గావున మంచిమాటలన్
గడువునఁ దప్పకుండ నడుగన్ వలెఁ జుమ్ము ఋణమ్ము దెట్లనన్,
దొడుకుల రేపు మాపరసి దోహనముం బొనరింప కుండినన్,
చెడి యొక కొన్నివారములఁ జేఁపు నశించును గాదె; మిత్రుఁడా.

చ. పగ తెగు లప్పు తప్పు నివి ప్రాప్తము లైనను, వేగ నేమి యున్
మిగులక యుండఁ దీర్చుట యె మే; లటు సేయనిచో నపాయ మా;
రగిలెడు నగ్నిహోత్రమును రాఁజక యుండఁగ నీటిధారలన్
దగ మొద లంట నార్పమిఁ బదంపడి యే మగు నయ్య? మిత్రుఁడా.

ఉ. అప్పులు తాము పుచ్చుకొనినట్టులె క్రమ్మఱ నీయఁగా వలెన్?
దప్పిన వీడు నొక్క ఋణదాత, గొనుం గద కక్కసంబునన్?
దిప్పలు నీళు లన్ని తెకతేరఁ గఁ బీల్చి, మొఱంగఁ జూమఁ గా
కొప్పరికించునే ఖరమయూఖుఁడు గైకొన కుంపెఁ? మిత్రుఁడా.

చ. ఇతరులసొమ్ము లోభి హరియించి యొసంగనివాఁ డతెత్తి స
మ్మతిఁ దిరుగంగ నీ కిడినమానిసి కుత్తుక కచ్చు వోసి యు
ద్ధతిఁ గొనుఁ జుమ్ము; యూధమున దాఁచినపాలను గ్రోలువత్సలం
బితుకఁడె దోగ్ధ కుద్ధుఁడయి పెన్మొదకొంకులు గట్టి! మిత్రుఁడా.

ఉ. వడ్డికి నాస పుట్టి చెడువానికి విత్తము నప్పు పెట్టినన్,
వడ్డికిఁ జేటె కాక యసలువట్టము గూడను సంభవించెడున్;
గడ్డియుఁ జొప్పయుం జనుపశాఁడలుఁ దౌడును బెట్టుఁ బొట్టఁదా
రిడను గొడ్డుటావునకు నేమగు నో పరికింపు; మిత్రుఁడా.

లోభిత్వము.

చ. అనద నటంచు నోర్దెఱచె నా, నిజుపేదకు నున్న యంతలో
వనఘుఁడు పెట్టకుండఁ; డకటా కలుషాత్ముఁడు లోభి పెట్టునే?
కనుఁగవ కప్పలం దెఱచి కన్గొన, వెల్తురు దాఁచుకోదు గా,
తనకడ నున్న వస్తువులఁ; దాఁ దిమిరంబును బోలె! మిత్రుఁడా. 117

ఉ. ప్రాణముకంటెఁ దీపయుచుఁ బామరుఁ డర్థము కై పెనంగుచుం,
బ్రాణము నర్థము న్విడుచుఁ బ్రాజ్ఞుఁడు తద్విపరీతచర్యఁ; ద
క్షీణమధుద్రవం బిడక జీవము లిచ్చును ముందు దంశక
శ్రేణి; పెరన్ ధరాజము త్యజించి గడింప దె వెండి? మిత్రుఁడా. 118

ఉ. ఆకఁలితో గడించి కడు పార భుజింపక దాఁచి, లుబ్ధకుల్
మిక్కిలి దుఃఖ మొందెదరు మీఁదను; భోగులె మోదభాగులౌ;
మక్కువఁ దాఁప లేక మధుమక్షిక తేనెను బుట్టఁ గూర్చి తా
నుర్విక జెలుంగు గ్రుక్కఁగొనఁ; జూడు మలిప్రకరంబు; మిత్రుఁడా.

చ. విను కఠినుల్ మృదూక్తులను వేఁడెదునర్థుల కీక, తారు నుం
దినక ధనంబు దాఁచినను, దెక్కలి కౌ నది దక్కు నిత్తు రే?
చనవునఁ బలుకుఁ జిలుకలు కొసంరి మెసంగక, నారికేళముల్
పెనుచును లోనఁ గొబ్బెరను; బేరుఱుతల్ దిన కున్నె? మిత్రుఁడా.

ఉ. తా నొక కాసు గవ్వ పుడు దానము సేయఁ డొసంగు చోటికిం
బూనిక నడ్డ మౌఁ, దనదుపుట్టి మునింగినయట్టు లోభి; యౌఁ;
గానల ముండ్లతుప్ప లొక కాలమునందు ఫలింప కుండి యున్
మానుగఁ బండు లిచ్చుపలుద్రాఁకుల కడ్డము రావె? మిత్రుఁడా. 121

చ. ప్రజలకుఁ బంచి పెట్టుటకు ద్రవ్యము దాత యొసంగ, లోభి చే
రజ మది తాన మ్రింగుచు దురాశ; మహోన్నతుఁ డట్లు సేయు నే

నుజలము మేఘముల్ వలయుచోట్లకుఁ బంపుట కీయు, సైకత
వ్రజముహరించుఁ; గాని కుధర్మ్యంబు హరించు నటయ్య? మిత్రుఁడా.

చ. అవసర మావ్యయంబునకు నైనను బ్రాణము లొప్ప కున్నమా
నవునకు లాభ మబ్బ; దతినష్టము తప్పక వచ్చు నమ్మమీ;
తవిలినయాసతో మన మె త్రావఁ గ వచ్చును సర్వ మంచుఁ గ్రొ
వ్వు విడువ కున్న, నా వెటులు ముందుగఁ జేఁపెదునయ్య? మిత్రుఁడా.

శ్రేయము.

చ. ఘనులను నాశ్రయించినను గష్టము లన్నియు గట్టె యెక్క; హా!
దినదినగండ మల్పులను దీనత మానవు లాశ్రయించినన్;
వననిధిలోనిమత్స్యములు వర్ధిలు చుండ వె నిర్భయంబు గా?
జెన వెలుపడ్డ దాది గ నశింప వె గుంటలమీలు? మిత్రుఁడా. 124

చ. అనయము సౌఖ్య పెట్టుఁ దనయాశ్రితులకా ఘనుఁ డైన, నీచుఁ డో,
తన క ద సం దటంచును మదంబున వారల నేఁచఁ బూను; నె
ట్లన, హిమఘర్మవర్షసమయంబులు మూఁడిటఁ బాంథులన్ వటం
బనువు గఁ బ్రోచుఁ; దుమ్మ దతియంజనఁ గొట్టులుగొట్టు; మిత్రుఁడా.

ఉ. కొంచెము కాలుసేతులను గూడఁ గఁ దీసికొనం గ శక్తి గా
న్పించినదాఁకఁ గా కవుల నీచునకున్ ఘనుఁ డెట్లు లోఁబడున్?
గాంచఁ గ నుల్లలోనఁ గలకాల మడంగు నె పిల్ల? సాంగ మై
చంచున దానిఁ జక్కడఁడి చయ్యన వెల్పల రాదె? మిత్రుఁడా 126

ఉ. ధారుణిఁ బూజ్యు లౌజనులు దక్కువవారిని నాశ్రయించినన్,
గౌరవహాని లేదు; తమ కార్యముఁ గక్కటితిం దటస్థ మా;
సారతరంబు లైనయఁలపానలఁ దీఱినజాతిరత్నముల్,
దారము నాశ్రయింప, విల తగ్గ నె యించుక యైన? మిత్రుఁడా.

చ. తనకడ నున్న సేవకులదార్ఢ్య మెఱుంగఁ గ లేక, యందఱం
బనిగొను నొక్కతీరున నె పాపపునీచు వివేకహీనతన్;
గనుఁగొనఁ జాకివానికడ గాడిద గుఱ్ఱముఁ గూడ నుండినన్,
గొన మెఱుఁగండు; రెంటిపయి గుడ్డలమూట లె వేయు; మిత్రుఁడా.

చ. మనుజుఁడు క్రిందివారిఁ జనుమాన మొనర్చుక యాశ్రయింప కుం
డినఁ బయివారిమన్నన గడింపఁ గ లేఁ డతఁ డెట్టిఁ డయ్యా; నె
ట్లన, నల విడ్డకంపలను నల్లికబిల్లికఁ జుట్టుకొంచు నొ
ప్పనియెడఁ బాదులో మొలక పందిరి యెక్కు నటయ్య? మిత్రుఁడా.

ఉ. సమ్ముఖవర్తి గాని కని చాల నశక్తుని నాశ్రయింప వ్య
ర్థ మ్మగు; దూర నుండినను దక్షుఁ గన న్వలె; మేఁకయు త్తమాం
గమ్ము సమీపమందుఁ గలకంఠకుచమ్ములఁ బట్టి పేర్చినం,
గుమ్మలఁ బచ్చు నయ్యె, పాడుఁగుంజను లిచ్చును గాక? మిత్రుఁడా.

చ. చెడి పరభాగ్యజీవనము సేయు ఘనుం డర సచ్చి; నీ చదే
కడు సుఖగౌరవావహము గా నెపు డెంచక పొంగు సిగ్గు లేఁ;
కడవికిఁ బాసి వచ్చి కృశత్వయి యుపలాలన సేయఁ జేయఁ గాఁ,
గడి గడె కెత్తు హస్తి; శునకం బదె చూచుక పొంగు; మిత్రుఁడా

చ. ఒకబులపెట్టువో దలకు నొగ్గుట దోసిలి పౌరుషంబె, ర
క్షకుఁ డిడఁ గాలుసేతు? లతిగర్హ్యము యాచన మానవాళికిన్;
బ్రికటము, పాలుమాలక పరిభ్రాతమునం బెనుబారు లై పిపీ
లికలు ను నూకగింజల గడించుట లేదె స్వశక్తి? మిత్రుఁడా. 132

రాజు.

ఉ. రాజొకఁ డుండ కుండినను, రాష్ట్రమునందు ననేకదోషముల్
వే జనియించు; దానఁ బృథివీప్రజ కాపద సంభవించెడున్;
దేజము గల్గునట్టిహిమదీధితి లేనియమాసరాత్రిరన్,
భూజను లెన్ని యాపదలఁ బొందెద రో పరికింపు; మిత్రుఁడా. 133

ఉ. రా జెటువంటివాఁ డతనిరాష్ట్రము నట్టిద యౌను; గావునన్
రా జగువాఁడు సర్వగుణరమ్యుఁడు గావలె ధర్మవృద్ధికిన్;
దేజిలుచున్న నాత్మ కడఁ తివ్వని దాచును, నింద్రియంబు లే
రోజును బాపకార్యముల నూరక చేసెడు నయ్యా? మిత్రుఁడా. 134

చ. సరసులు చాలఁ జేరుదురు సద్గుణముల్ గలవానియొద్ద; న
క్కరణి నదుష్టునొద్దఁ బలుగాకులు సేరుదు; రెట్టు లన్నచోఁ,
బరభృతకీరశారికలు బంధురముల్ దఱి యుండు నందనో
త్కరముల; నల్లకొళ్ళకడఁ గాకులు గద్దలు గావె? మిత్రుఁడా,

చ. వరులను నేలువాఁడు కరుణారసపూరితుఁడుం బ్రతాపసం
భరితుఁడు నౌచు నుండ వలె; భాసిలఁ డం దొకదాన నెన్నఁడున్!
కరము మధువ్రజంబు సరఘాతతి గూడను నుంట చేఁ గదా
పెరుఁగును దేనెపట్టునెడఁ బ్రీతియు, భీతియుఁ గూడ; మిత్రుఁడా.

చ. వీసర వోనిబీరమున వెగ్గెదు తేనికి జంకుఁ; గాని పై
వేసము వేసికొన్నపృథివీభుజునిం బ్రజ లక్ష్య పెట్టునే?
రోసము గల్గుత్రాఁచును నరుల్ గనుఁగొన్న భయంబుఁ బొందరే?
తూస మలక్ష్య పెట్టుచును గ్రిమ్మలు చందురు గాని? మిత్రుఁడా.

చ. అరి యనుచుం బ్రతాపమున నందఱియొద్దను బుచ్చుకొన్నసొ
మ్మరసి జనోపయోగమున కై వ్యయ పెట్టుట నీతి ధర్మ; భా
స్కరుఁడు సహస్రధా భువిరసంబు గ్రహించి, హానింపఁ జూచునే?
వరుసను వాన లిచ్చి సదుపాయముఁ జేయును గాని? మిత్రుఁడా.

ఉ. విక్రమశాలి యయ్యుఁ బృథివిం బతి యేలఁగ లేఁడు రాజ్యతం
త్రక్రమవేది మంత్రి వినాగ; న దిర్వ్వరు పూనఁగా వలెం;
జక్రము నిల్పఁగా నిరుసు చాలు నె యొక్కఁడు నుక్కు దయ్యుఁ; న
త్పక్రియ కొక్క కీలకము పార్శ్వమున న్నిల కున్న? మిత్రుఁడా.

ఉ. కొట్టుచుఁ దిట్టు చెల్లఫుడుఁ గ్రూరత నూఱుట వట్టిపిచ్చి; యె
డి ట్టటు కంటఁ బంట బెదరించుచు సౌమ్యత నేల మేలు ను;
మ్మెట్టులు పృథ్వి దాఁ బరిమళించుఁ బ్రచండమరీచి తేజునన్;
గట్టిగ వెట్ట గా నగును గాక; ఘనం బెటు సేయు? మిత్రుఁడా.

చ. సరసుఁడు నెమ్మి వాంఛిత మొసంగెడుసత్పథవర్తి యయ్యు, ని
ద్ధరఁ బ్రభు వాడి నైజము ప్రతాపము సూపుట; వెన్క కాంతుఁడౌఁ;
గరము ను దొల్త గర్జిలుచుఁ గారణ మాఁ గదఁ యొక్కకున్ ఘనుం;
డురుజలధారలం బిదప నొప్పచుఁ జల్లన గాఁడె? మిత్రుఁడా. 141

చ. పరిజలకుఁ గల్గుబాధ తనబాధగ నెంచి నివారణంబు వే
గ జరప కున్న లేఁ, డది య కారణ మయ్యె ను నాత్మహానికిన్;
నిజము, దురామయంబుల మునింగిన మేనికి సత్వరం బ చే
హి జగతి వైద్య మీయక యుపేక్ష యొనర్చిన షేం లె? మిత్రుఁడా.

ఉ. పాడికి నెల్లవారలు ను బద్ధులు గా వలెఁ; గా కహంకృతిన్
గీ డొనరింపఁ జూచినను గెల్చు నె బల్లిదు దుర్బలుం డిలన్?
గూఁడులు పన్ని పిచ్చుకలు గ్రుడ్డులు పెట్టుక యుండ, నక్కటా!
గోడుపడం గ జోడుపులుఁగుల్, భుజగం బవి మ్రింగు; మిత్రుఁడా.

చ. జనపతి న్యాయదండనము సల్పక మిక్కిలి క్రౌర్య మూనినన్,
జను లతిసాధు లయ్యుఁ దమశౌర్యము సూపక యాజ్ఞ నిల్తురే?
యనలము సన్న పుస్సకల వట్టిటు గాఁపక పెద్దవేఁడి చూ
పినను, బయస్సు పైఁ బడక భీతిలి యుండు నె కుండ? మిత్రుఁడా.

ఉ. ఎల్లరజీవితంబులను నెక్కటి గావఁ గఁ బూనుకొన్నభూ
వల్లభమానసంబునను స్వస్థత యెన్నఁటి కైనఁ గల్గు నే?
చల్లన యాచు వేఁ డగుచు సత్వర మాచును మంద మాచు, ని
ట్లెల్లపుడు న్మరుత్తు చలియించుచు నుండును గాదె? మిత్రుఁడా.

చ. జనపతియాజ్ఞ యత్యధికచండ మగున్ భటునుండి వచ్చినన్;
గనుఁగొన నంతతీక్ష్ణ మది గాదు సుమీ పతినుండి వచ్చినన్;
విను, రవిరశ్మి బింబమున వెల్వడి వేఁడి గ మాత్ర ముండు; న
య్యినమణినుండి వచ్చిన, దహింప దె దేనిని నైన? మిత్రుఁడా.

చ. నరపతి దా సమర్థుఁ డయినం దనవాని నలంతి నేని యున్
బరునకుఁ జిక్కి నిచ్చిన నపాయము వచ్చుట నిశ్చయంబు; బం
గరు రజతంబు రత్నములు గల్గి, దృఢం బగుభూధరంబు లు
ప్పరి గునపంబు పట్టుకొని వచ్చిన నేమగు నయ్య? మిత్రుఁడా.

చ. తమ కధికారి యౌనతనిదార్ఢ్యము తన్ముఖదర్శనాదికృ
త్యముల నెఱింగి భృత్యజన మాతనికిం దగినట్లు లుండు; న
శ్వము తనపైని స్వారి సలుపం జనుదెంచినరౌతుకౌశలిన్
నిముసములో గ్రహించి, చను నేతవినీతినిబట్టి; మిత్రుఁడా. 148

చ. బెడిదము లౌను చుండినను బెట్టెడు నేలికఁ గూర్మి సేవకుల్
విడువరు; పెట్టు కున్నతటి వీడుదు రేమి యు నాడ కుండినన్;
బిడుగులు రాల్చిన న్విడిచి పెట్టవు చాతకముల్ ఘనాఘనం;
బెడఁదల నిచ్చగించు నె భజింప శరచ్ఛరదంబు? మిత్రుఁడా.

చ. కొలఁది యొ గొప్ప యో తమకుఁ గూడను మేలగు నన్నకార్యముల్
బలె నిల వట్టివెట్టిపనులం బొనరింపరు సుమ్మి యెవ్వరున్;
నిలయమువంక కన్న గమనించును వార్యము వాయువేగ మై,
యలసట నొందియున్; బయన మన్న గమించు నె యట్లు? మిత్రుఁడా.

చ. సులభము గా లభించు నని చుల్కనివానిని సంగ్రహించినం,
గలుగును బెక్కునష్టములు; గైకొనఁ గావలె మంచివానినే;
కులుకుచు నోలి తక్కువని గుడ్డిపడంతుకఁ బెండ్లి యాడినన్,
నెల కొకమ్మ రావ మవనిం బగిలింపక యున్నె; మిత్రుఁడా.

ఉ. లోలత నాధిపత్య మొకలుబ్ధున కిచ్చిన, హెచ్చు సేయఁ గాఁ
జాలఁడు; గాని వీ లయిన, శక్తి గొలందిని మాపు రాష్ట్రమున్;
మేలు గఁ గాచి పెంపఁ దగు మేఁకలమందలమీఁద వ్రేఁడు తో
డేలికిఁ బెత్తనం బిడ, వశిం దిగ మ్రింగక యున్నె? మిత్రుఁడా.

చ. పుడమి మహాత్ము లుండఁ దగుపూజ్యపదంబున నీచు నిల్పినం,
గడుఁ బరిహాసపాత్రుఁ డగుఁ; గాని యొనర్పఁ గలం డె తక్క్రియల్?
చిలుకలు గోరువంకలు వసింపఁ గఁ గట్టినపంజరంబులో
నిడినను గాకము, న్నగుదు రింతియ కా కెటు పల్కు? మిత్రుఁడా.

చ. ధరఁ బ్రతిభాఢ్యు నుత్తమపదంబున నుంపక నీచవుం బదాం
తరమునఁ ద్రోసినం బ్రభు వనామకుఁ డై యతఁ డుండ నేర్చునే?
వెరవునఁ బాదునం దునిచి పెంపఁ గఁ జాలివవిత్తు, పెంటపై
నరయక పాఱ వైచిన, న దక్కుడఁ గప్పుడి యున్నె? మిత్రుఁడా.

చ. ఘనుఁ డితఁ డల్పుఁ డీతఁ డనుజ్ఞానము లే కధికారి నంచు నొ
ప్పనివిపరీతపుంబనుల వారికిఁ జెప్పుట గొప్పత ప్పగున్;
జనుఁ డపసవ్యసవ్యకరసంస్కృతి లేక విపర్యయంబు గాఁ
బనుఁకు వానిఁ జొన్ప, నగుఁబా ట్లగచా ట్లగుఁ గాదె? మిత్రుఁడా

ఉ. చిల్లరవారి నెట్లయినఁ జేయఁ గ వచ్చును నొప్పి దోఁచినన్;
జెల్లదు వారలం బలెను జేయఁ గ ముఖ్యుల నారయ న్వలెన్;
గోళ్ళను తీసి వేసినను గోర మె భారము గానిపించినన్?
వేళ్ళను కొట్లు చేయుటకు వీ ళ్ళగుఁ గ న్వలెఁ గాని; మిత్రుఁడా.

చ. కర మనుకూలవృత్తిఁ దమకష్టసుఖంబుల కాజనంబులన్
భర మని వీడిన న్వలయుపట్టున రాఁ; రపు డేమి సేయ నాఁ;
దరువువ వాన రా సెటు లో తేర కుపానహమూల్ దొఱంగినన్,
దరువరి ముండ్లు గండ్లు గలతెన్నున నే మగు నయ్య? మిత్రుఁడా.
ఉ. ఎండకు వాన కోర్చుహితభృత్యుల నేమఱ కుండఁ గా వలెం;
బండితులుం బ్రధానులు ను బంధుపురోహితు లెంద ఱుండినన్;
దండిగఁ బచ్చకప్పురము తావిహిమాంబులు కజ్జలంబు పూ
లుండిన నే మగు, న్నయవయోగ్యము లెప్పలఁ బాయు? మిత్రుఁడా.
ఉ. ప్రోవ నో ద్రోవ నో మఱి యు భూవరుఁ డేమి యొనర్ప నెంచె నో
యేవిధి నైన మం దొకని కే లెఱిఁగింప? ఫలంబు దెల్ప దే?
దైవము మే లొ కీ డొ మఱి దా నిఁక నేమెయి నేమి సేయు నో
జీవుల కాఫలోదయము చెప్పుట లేదు గ దయ్య? మిత్రుఁడా. 159
చ. పగతురు మాసి రంచును నృపాలుఁడు మత్తత నుండ రాదు గా?
జగతిని లేని కంతజయశాలికి నైనను శత్రు వుం డెడున్;
మొగ మొగి జేవుఱింపఁ గను బూర్వగిరిం దిననాథుఁ డెక్కఁ గ్రిం
దగు నిరు లుక్క డంప, నది యవ్వల నే చుట లే ద మిత్రుఁడా. 160
ఉ. జితుఁ డగు దక్షుఁడుం గొలఁదిచేతఁ బరాజ్మతి యైన, జాగరూ
కత పడి వెన్క ముం దరయఁ గల్గినవాఁ డస దైవ నోడు నే;
ధృతి సెడి దద్దఱిల్లు నతిధీరుఁడు. బాలుఁడు వెన్కఁ గ్రొయ్యనన్,
మతి మఱ పున్న; లేమిని గుమారుఁడు జంకఁడు గా ద? మిత్రుఁడా.

నియంత.

ఉ. మగఁటిమి గల్గువారు పలుమానును లుండిన నేమి? వారిపైఁ
దగుమొనగాఁడు లేక బలదర్పము నూపఁ గ నేర; రట్లు లే
యగుఁ గద? తర్జనీపరిభృతు లౌనితరాంగుళు లెన్ని యున్న, తె
న్నగ బొటవ్రే ల్దొఱంగి పని సల్ప సమర్థము లౌనె? మిత్రుఁడా. 162

ఉ. స్థైర్యము ధైర్యముం గడు పరితాపము గల్గి పరిభుండు నిల్చినం,
గార్యము నెట్టిదైన నొడిశంబుగఁ దద్భటు లాచరింప రే?
యర్యమునంతవాఁ డొకరుఁ డట్లు వెలుంగుటఁ జేసి, మింట దు
ర్వార్యము లై గ్రహంబులు నిరంతరముం దిరుగాడు; మిత్రుఁడా. 163
చ. వడిపెడునొక్కఁడంటకతనన్ జతనంబు ఫలించు టెట్లు లో,
చెడుట యు నట్టులే పిటికిచేరికఁ దత్కృషి; వాని నుంతు రే?
వడివడి వాయుయంత్రమున వచ్చును నీ రొకచక్రశక్తిచే;
నడుగడ క్రింద గొట్టమున నొక్కఁడఁ జిల్లియ యున్న; మిత్రుఁడా.
ఉ. సాహసమున్ సమర్థతయు సక్తత గల్గిన నేమి? తగ్గప్రో
త్సాహము లేమిఁ జిన్నపని సైత మొనర్పఁగ లేక వ్యర్థుఁ డౌ;
లోహములం గరంచు ననలుం డొక డూఁదిన; నూఁద కున్నచో,
దాహము సేయ లేఁడు పొయిఁ దాపినకట్టెల నైన; మిత్రుఁడా. 165
ఉ. ధీరుఁడు ముందు మార్గమును దీసినపిమ్మట గాలిఁ దూలుని
ష్పౌరుషుఁడుం గడంగు; సులభం బగుఁ జేసినవెన్క నెద్దియున్;
హీరశలాక రత్నమున కేర్పడ రంధ్ర మొనర్ప, దానిలో
దార మె దూఱఁ జాలుఁ; దొలుతం దరిఁ జేరదు గాని; మిత్రుఁడా.

సేవకుఁడు.

ఉ. మంచిమనస్సు గల్గుయజమానునియొద్ద నె గాని, క్రూరపుం
జంచలబుద్ధి గల్గుప్రభుసన్నిధి సేవ యొనర్ప రాదు; ఘ
ట్టించినసిద్దపుస్సరణి నేగును వేగ సురక్షితంబు గాఁ
గంచర; మెవ్విధి న్విషమకాననమందుఁ గమించు? మిత్రుఁడా. 167
చ. మనుజులు వ్యర్థ మౌదురభిమానము మానొకని తారు సేరునా
తని కనువర్తు లైన, సుపథం బయి బంధులతో సుఖింతు; రె

ట్లన, నిజదైర్ఘ్య మెంచుకొని యామునఁ ద్రుళ్ళక, సూచికానువ
ర్తనమున దారముల్ పటముతంతులతో నుఖ ముండు; మిత్రుఁడా.

చ. తెలిసి విధాయకక్రియలు తిన్నఁగఁ జేసిన సేవకుండు మా
టలు పడ కుండుఁ; గాని యకటావికటంబు గ నున్నఁ జే టగున్;
సులువు గ నాగవాసమునఁ జొచ్చినచో, గడె కెట్టిబన్నముల్
గలుగవు; బెట్టు సూపిన శిలం బిగఁ గొట్టక యుండ్రె? మిత్రుఁడా.

చ. సుజనులు చేరి యేలికకు శోభ ఘటింతురు; తాము మందు; ర
క్కుజనులు రెండుపక్షములకుం బ్రళయావహు లౌదు; రింత యున్
నిజము; మరంద మాను చవరీజము రాజిలఁ జేయు షట్పద
వ్రజములు; పుర్వు లాత్మ తరుబాధకకృత్యము లౌను; మిత్రుఁడా.

ఉ. సేవకు లెప్పుడుం దమకు జీవన మిచ్చెడు తేఁ డొకప్డు దాఁ
దీవర పడ్డఁ, దాము నటు తీవ్రత సూపక, నమ్ము లౌట మే;
లేవిధి నన్నఁ, దొల్కరిని నేలు భయంకరనాద మూచు రాఁ,
గ్రీవల నీటిప్రబ్బలులు క్రిందికి వంగుట లేదె? మిత్రుఁడా. 171

చ. జగతిని నెందులోఁ దనకు శక్తివిశేషమొ దానిఁ బూన మేల్;
తగుదు నటంచు నన్నిటికిఁ దా నడి సిద్ధపడం బ్రశస్త మే?
ఖగసముదాయముల్ తమకుఁ గాళులునుం గల వంచు నిక్కుచున్,
మృగములవృత్తిఁ బూని చరియించిన లగ్గగు నయ్యె? మిత్రుఁడా. 172

ఉ. ఏలిక, చిత్త మెట్లు ప్రసరించిన నట్ల వచించు; లెంకకున్
మేలు తదానుకూల్య మ నుమీ; విపరీతము నీతి గాదు; వా
తూలవశంబు లంబుదముతో రవుధారలు; మాటు సూటుచుం
దాలను; ఛత్రి మధ్యగుఁడు దాల్పవలెం దగినట్లు; మిత్రుఁడా. 173

ఉ. ఏ న మహాంతరంగి కెఁడ నేలిక కంచును బొంగ రాము; త
న్మానిని ప్రధానుఁ జేయు యజమానుఁడు కొండొక వేళ నన్యునిన్;

భూసుతకీర్తి భూరితరభూతియుఁ గాంచినధూమనామక
స్థానపురంబు లంబుధికి దవ్వయి పల్లెలు గావె? మిత్రుఁడా. 174
ఉ. ధారుణినాథునొద్దను ప్రధానుఁడు కావుటఁ బూసపుంటు వి
స్తారవిభూతి నొందినను, దప్పక మృత్యుముఖస్థకల్పుఁ డే;
వారిధియోర ముఖ్యతరభావము నొందుటఁ, బట్టణంబు చే
పారముపృద్ధి గాంచినను, నాపద కగ్గము గాదె? మిత్రుఁడా. 175
ఉ. మంత్రి రైనవాఁడు యజమానునిఁ, గాపథమందుఁ బోనియ
ట్లెంతయు నేర్పుతోడ మరలించి, సుఖింపను దాను భూజనం;
బంతయు లేనిసాగరమునం దల బుర్యోల లూఁచునావ ద్వీ
పాంతర మెయ్యఁ జేర్చి ముద మందఁడె మాలిమికాఁడు! మిత్రుఁడా.
చ. ఒడయనిపాలఁ బాలసుఁడె యుండినచోఁ, దనవాని నైన న
క్కడఁ మతి చేర నీయఁ డనఁ గా, నిఁక నన్యులమాట యేటికిన్?
గడపకడం బరుండి శునకంబు నె చేరఁగ నీదు కుక్క; యో
వ్యమువున నింక నర్థులను వాకిటఁ గా లిడ నిచ్చు? మిత్రుఁడా. 177
ఉ. ఉర్విని లంచగొండితన ముండినవాని మనంబు శుద్ధమే?
యుర్వర కెత్తుహస్తముల నెయ్యది నిండిన క్రొమ్మొగ్గు నద్దెసన్;
బర్వెడు ముత్తెనుమల్లు, తనపార్శ్వపుఁజెప్పల దేన నుంతురో
బ ర్వధికంబు, దానిదెస బాగుగ వ్రాలుట లేదె? మిత్రుఁడా. 178
ఉ. ధర్మ మధర్మ మేమిటికి ధారుణి లంచము పట్టమొండికిన్?
చేర్మిని వాని కింత పడ వేసిన, నెంతకు కైనఁ బాల్పడున్;
గూర్మిని దన్నుఁ బెంచుదొరకొంపను దోఁచఁ గ వచ్చుదొంగవాఁ
డర్మిలిఁ బెట్ట నింత పెసఁగన్నము, కుక్క పసుండు; మిత్రుఁడా.
చ. ఒడయనిపాల నెంతచన వుండిన, నీచ మహాత్ముకన్న నె
క్కు డగునె? వాఁడు గర్వ పడఁ గూడదు వారలమొద్దఁ; బిల్లి యొ

ప్పుడు నవరోధసౌధమునఁ జొచ్చుచు నుండినయంతమాత్ర నె
వ్వడువున నెక్కుడౌను పురబాహ్యగజేంద్రముకంటె? మిత్రుఁడా.

వివిధాంశములు.

చ. పుడమిని గొప్పవస్తువులపోకడ యంచును రాకయందు సం
దడి పొడము న్నిరంతరము; తక్కినవారల లెక్క యేమి? న
ల్లనల శకుంతముల్ చెలఁగుఁ గా, రవియస్తమయోదయంబులన్!
మిణుఁగుఱుఁబుర్వు లేమయిన మేదిని నెవ్వరి నేల? మిత్రుఁడా.

చ. అధములఁ జెప్ప నేల? యుగమాధములుం దలయెత్తుకుందు రే
యాధికులు లేనికాలమున? నందఱు పెద్దలె పెద్ద లేనిచో;
వ్యధితమనఃకుహూనిశ నభమ్మునఁ జుక్కల కేమి? భూమిఁ బ
ల్విధములఁ బాఱుకాడునవి వెల్గవె కీటకు లెన్నొ? మిత్రుఁడా. 182

ఉ. ఏమి సువస్తుసారము గ్రహింపఁగ నేరనియెడ్డె కద్ది తా
నేమి రుచించు? వాని దగునే యలనేరమి, దాత యుండఁగాఁ?
ప్రేమను బుష్పమాల మెడఁ బెట్టిన గిట్టనితప్పు వంది దే,
యామహనీయకార్యమున కైనను బుద్ధిది గాక? మిత్రుఁడా. 183

చ. వెలయఁ బరిశ్రమ న్విపులవిద్యను నేర్చుచుపోత్తుకన్నఁ దా
వెలుఁగును గొన్నిబూటకపువిద్దెల నేర్చిననీచుఁ డే మహా
వలయమునందు; శుభ్రతరవస్త్రముకన్నను, జూచువారిక
న్నులకును రంగుగుడ్డలు వినోదము సేయును గాదె? మిత్రుఁడా. 184

చ. చనుచలిచీమ నేనియును జావఁగఁ ద్రొక్కుట యెట్టిదో యెఱుం
గనియతిశీతలుం డయినఁ, గాఁగలఁడే హితుఁ డెల్లవారి? క
ట్లనఁ, దనరాక చేఁ గువలయంబును రంజిలఁ జేయుచందుఁ డం
డనయము గర్భశత్రుఁడు గదా నలినంబుల కెన్న? మిత్రుఁడా. 185

చ. మితముగ వాతెఱం దెఱచి మెల్ల నగున్ రతనాలనవ్వు యో
గ్యతముఁ; దయోగ్యుఁడో సెలవివాఱఁగ బిగ్గర నవ్వు; నెట్లనన్,
గుతుకముఁ జెంది స్వాతిచినుకుల్ పడ మోమర విచ్చు శుక్తి; దా
నతివివృతాస్యమై తెలుపు హర్షము గోఁదురుఁగప్ప; మిత్రుఁడా. 186

ఉ. పిన్నటనాఁటనుండి కవిపెట్టుక యుండినవార లుండఁగా,
మన్ననఁ బొందు చంద్రుఁ డదుపం జనుదెంచినయట్టివారి; యె
ట్లన్నను, గర్ణయుగ్మమును నాలఁ బిఱిందికిఁ ద్రోచి శృంగముల్
పన్నుగ నెత్తిమీఁది వయి బంగరుసొమ్ములఁ దాల్చు; మిత్రుఁడా.

చ. చపలులమాట నమ్మి యొకసాహసకార్యము నాచరించినన్;
విపులవిపత్పరంపరల వేఁగుట తప్పదు సుమ్మి పిమ్మటన్;
గపటము గాదు; శారదఘనస్తనితంబున నచ్చికన్ దటా
కపుఁబరివాహముం దెఱవ గాసిలు వేసఁగిపెట్టు; మిత్రుఁడా. 188

చ. నలుసును నల్పగాఁ దలఁప నాయమె? కొండల కైన మూలముల్
నలుసులె; కానఁ బ్రాజ్ఞుఁడు మనంబున దీని స్మరింపఁగా వలెన్;
నలుసును బోలువిత్తనమునం బెనుమఱ్ఱి జనింప లేదొకో?
నలుఁగడఁ గాలుకొన్న వహ్ని నల్పన నీఱయి పోదొ? మిత్రుఁడా.

చ. తన కోకలోప ముండినను దాఁగుట గల్గును; గాని రేనిచోఁ
జని గల దయ్యె దాఁగను, బ్రపంచమునందలి యేరికేనియున్?
జినుఁగు నుమాపు దాఁగుఁ గలచేలచెఱంగులు బైట వచ్చునే?
చనియెడుఁ గాక కుచ్చెళులసందుకుఁ, గచ్ఛలలోకి; మిత్రుఁడా. 190

చ. తనకడ నున్నలోపములు దాను గ్రహించుకొనంగ శక్తి లే
కనఘుల దూఱుటల్ సహజమౌను దురాత్ముల; కెట్టు లన్నలో,
చవములు గల్గునట్టి ప్రజలింతువు మెచ్చెడి లోకబాంధవున్
మనమునఁ గోటఁ డించుకయు మంచి గణించు నటయ్య? మిత్రుఁడా.

చ. కలిగి యు యున్న మేలు; మఱి కల్గక యున్నను మేలె; గాని తాఁ
గలిగియు లేనియట్టి దగుకల్మి యనర్థకరంబె యెద్దియున్;
దలఁప గఁ బూర్ణిమానిశ యు దర్శనిశీథిని గాక, చంచలా
వలితపయోదమేదురవిభావరి పాంథున కెల్లు? మిత్రుఁడా. 192

ఉ. ఎంత గడించుకొన్నఁ దమ కిల్లొకచోటను లేక పోయినన్,
నంతయు మేలు గాదు సుమి; సొంతపులోఁగిలి యుంటయే సుఖం;
బింతయు నంత తేనె గడియించి గృహంబులఁ దేండ్లు దాఁప రాఁ,
బంతము పట్టి పైఁదువులు పంప రె యీఁగలకు వాని? మిత్రుఁడా.

చ. కవన మనన్ వచోరచన; గావున నయ్యది చేతఁ గానివా
రెవరును లేరు; గాని రస మే యొదయించుట కష్ట మందులోఁ;
దవుదు మటంచుఁ బ్రొయ్యి పయి దా కిడి వండఁ గ నేర్తు రందఱున్;
బొవుపులు చక్క నంటి రుచి పుట్టునె యందఱచేత? మిత్రుఁడా.

ఉ. తా రచియించుపద్యములఁ దక్కువ యెక్కువ లుం దెఱింగి యుం,
గూరిమి యేమి యెక్క? కవి కొంచెపువానినిఁ దీసి వేయ లేఁ;
డారయఁ గన్న కానుపున నందపువారలఁ బెంచి లాఁతులన్
బే రడఁగింప లేఁడు గద వేరమునన్ జనకుండు? మిత్రుఁడా. 195

ఉ. గుమ్మడికాయదొంగ యనఁ గొంకి బుజంబును జూచికొన్నలా
గిమ్మహి దోషి తానె యెఱిఁగించు స్వచేష్టలఁ దన్ను; బల్లులుం
గుమ్మరపుర్వులుం బలెను గుమ్మరు నే పగలింట నింట స
ర్పమ్ములు వృశ్చికమ్ములు నుఁ రాత్రులు గ్రిమ్మరుఁ, గాని? మిత్రుఁడా.

చ. పరమదరిద్రుఁ, డేయ సులభంబు మహాధనవంతుఁ గా; మహా
త్తరధనవంతు నష్టము వదల్చుట కష్టతరంబు; వేసఁగిం
బురద యు గొందునట్టిచెఱువుం జలపూర్ణము సేయ వచ్చు; దు
ష్కర మగుఁ గా దె నిండునదిగండిని గట్టఁ గ వాన? మిత్రుఁడా.

ఉ. హా నొనరింప నేరికిఁ బ్రపంచమునన్ సులభంబు గాదు ను;
మ్మో నొనరింప నెంచునకు నొక్కనిమేషము పట్టదేరి కే
లా గన, నాకుఁజిల్కఁగలులం బలురంగులు వేయఁగట్ట మా
నూఁగును రాల్చి వేయుటకు నూఱుప్రయత్నము లేల? మిత్రుఁడా.

చ. అనిశము పడ్డపాటు వృథ యాశిశువందు నొకంత యేమఱన్ ;
ఘనునిమనంబు నిర్మలము ; గ్రక్కున మాఱు నె యంతమాత్రచే?
నినుపవిత్రుఁడ్వు పట్టిచెను నెప్పుడుఁ దప్పక వాడ కుండినన్ ;
గనఁబువాని కల్లపుతు గావలె నే పులిగాపు? మిత్రుఁడా. 199

చ. అదివలె కున్నయోరు పది యాఱ్ణమాదున నెందుఁ బోవు నో,
మదిఁ గడుఁ దత్తజించెదరు మానవు లిష్టఫలంబు దగ్గఱన్ ;
బొదుఁగుల నీడ్చుకొంచు మొదవుల్ మునిమాపలసాలసంబు గాఁ
బదువును గూడి వచ్చి, తుదిఁ బర్విడుఁ గాయిలు సూచి? మిత్రుఁడా.

చ. మఱని గలట్టిభావమును మాటలతోఁ దెలుపంగ నేటికిన్ ?
వదనముఁ జూచి యే తెలియ వచ్చుఁ బరేంగిత మెల్లవారు; నె
ట్లిది యనఁ, జందమామ యుదయింపఁ గనున్నఁ, బ్రసన్నమయ్యెడుం
గద మునుమున్న దూరు; పట్టు గ్రామిని నేగతి నుండు? మిత్రుఁడా.

చ. సమయము రాక మున్న జనసంఘ మసంఖ్య మె; దాని నమ్మి కా
ర్యము దలపెట్ట రాదు; తుద కం దొకకొందఱె నిల్చువారు; క
ళ్యమున ను నూర్చురాశి సకలంబు ను గొల్లఱ ఎమ్ము నే? పలా
లము తుదిఁ దూరు పెత్తినఁ బలాయన మై చనుఁ గాదె; మిత్రుఁడా.

ఉ. సారవిహీన మై బహుళసంకటల్ గలిగించు హేయసం
సారము పామరుల్ ప్రియతమంబుగ నెంచి చరింతు; రెట్లనన్,
ధారుణి మాంసశూన్యము ను దంతఖఘాతముఁ బూతిగంధ మౌ
తోరపుటెమ్ముకం గని కుతూహల మొందదె కేపి? మిత్రుఁడా: 208

ఉ. ఎప్పుడు సూటిగా నడువ నెవ్వరు నేర రటంచు నెంచుటల్
తప్పగు; నేది యే మయినఁ దప్పదు రే పథమున్ మహాజనుల్ ?
తప్పక రాహుకేతువులు దారులు గాచిన, సూర్యచంద్రులా
చొప్పు దొలంగి వర్తిలరు చుక్కనిముఖ్యులలాగు; మిత్రుఁడా. 204

ఉ. జ్ఞానికి మానసంబున వికారము గల్గదు సుమ్ము, తన్ను స
న్మానముఁ జేసె నేని యవమానముఁ జేసినయేని ; సీధునన్
దానము చేసి మ్రొక్కిన ముదం పడుమం, దనపై వ్రపెంజలిన్
హీనపురీఁషు ద్రిప్పఁ, గృశియించుచు నుండు నె హోళి? మిత్రుఁడా.

చ. భువిపయి మంచివస్తువులు బొత్తిగఁ దక్కువ; యేమి పాప మో,
యవి యును దోషసంగతము లౌచు నె గానఁగ వచ్చు; నక్కటా !
యవనిజబృందమందు నసు దొఁగద చందనపాదపంబు; ల
య్యావి భయదోరగోత్కరసమావృతిఁ గాంచఁగ నేల? మిత్రుఁడా.

చ. తనకును దప్పనట్టియొకదానికి నై యవిధాయకంబు లౌ
పనుల యనేకముల్ సలుపఁ బాల్పడు చుండెను మానవుం; డ దె
ట్లనఁ, పఱువాతఁ బాల్పితికి యావులనుందను, బాలకుండ కొ
మ్మన ఘుటియించి, దానికయి మోయఁడెగొల్లఁడుబాయి? మిత్రుఁడా.

చ. వలఁతులకు న్విరోధములు వాటిలె నేని యు, వార టుండఁగా,
నలఁతులకుం దటస్థమగు నాపద నడ్మ; న దెట్టు లన్న, మం
దల నొకయావుకోసరము దాఁక గణి ల్లని అంకె వేయుచుం
బలితపుటెద్దు, లేఁగలకు భంగము గల్గును గాదె; మిత్రుఁడా. 208

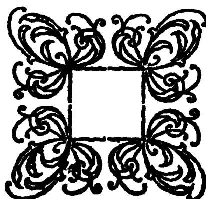
చ. అనిశము నాతఁ డెట్టిఁ డగు, నట్టినిఁ గా నెదిరిం దలంచెనున్
మనసునఁ బాపయికంబు గను మానవుఁ; డియ్యది యెట్టు లన్నచో,
ననుపమవేగధూమశకటాంతరసుస్థితుఁ డైనవాఁడు తాఁ
జనుచుఁ దలంచుఁ గాదె తరుసంఘము పోయెడు నంచు ? మిత్రుఁడా.

ఉ. దీనుల కెల్లయర్థముల దిక్కుముకుందుఁడె; వారియక్కఱల్
తా నెఱయెఱింగి తీఱుచును; దైవముదృష్టికి సర్వ మొక్కఁడే;
మానవు లందఱుం దమదుమానముకై ధరియింపఁ జేలముల్,
మ్రానుగ వాలముల్ తెలివి మాలుమృగంబుల కీఁడె? మిత్రుఁడా.

ఉ. మంచి యొఱుఁ జెడ్డ యొఱుం జనసమాజమువర్తన నాశ్రయించి దీ
పించుచుఁ, గాలభేదమున భేదము నొందుచు నుండు నివ్వియుం;
బ్రాంచిత మంచ మున్నడచుబాట యిటీవల రూపు మాసె, మున్
గంచెలు ముండ్లు గండ్లు గలకాన సపాటుసు గాదె? మిత్రుఁడా. 21

గద్యము.

ఇది శ్రీపరమేశ్వరవరప్రసాదసమాసాదితసరసకవితాధురంధర వడ్డాది
సాధువంశక్షీరనీరాకరరాకాసుధాకరాచ్చనామాత్యపౌత్ర
హారితసగోత్ర పవిత్రగుణకదంబలక్ష్మాంబాగర్భశుక్తిముక్తా
ఫల సూరపరాజప్రధానతనూభవ విబుధవిధేయ
సుబ్బరాయ నామధేయవిరచిత మగుసూక్తి
వసుప్రకాశికమునందు సర్వంబును
ద్వితీయభాగము. శ్రీ శ్రీ

వసురాయకవికృతగ్రంథములు.

పుస్తకభాండాగారములను స్థాపించినవారలకెల్లరకు మాయొద్దనుండిన గ్రంథములన్నియు సగము వెలకే ఇయ్యఁబడును. ఇదియే మావలన వారికిఁ గలుగు నుపకారమని యెఱుఁగునది.

		రు.	అ.	పై.
1	అభిజ్ఞానశాకుంతలము. (లఘుటీకాతాత్పర్యవిమర్శ సహితము.)	1	0	0
2	వేణీసంహారము. (F. A. text for 1895 and and B. A. text 1900)	1	0	0
3	మల్లికామారుతప్రకరణము (శృంగారరస ప్రధాన నాటకము. [M. A. text for 1912]	1	0	0
4	ప్రబోధచంద్రోదయనాటకము (శాంతరసప్రధానము) విద్వాన్ పరీక్షకుఁ బఠనీయముగా 1912 for 1917 వఱకు నేర్పఱుపఁ బడినది.	0	10	0
5	చండకౌశిక నాటకము (హరిశ్చంద్రకథ), B. A. text for 1903.	0	8	0
6	విక్రమోర్వశీయనాటకము (శృంగారరసప్రధానము)	0	8	0
7	సూక్తివసుప్రకాశకముఁ లోకదృష్టాంతసమన్విత నీతిపద్యగ్రంథము 1892, 1893 సం॥ మెట్రిక్యులేషన్ పరీక్షకును 1918 సం॥ నాల్గవఫారము పరీక్షకును బఠనీయగ్రంథముగా నేర్పఱుపఁబడినది). 4 వ కూర్పు	0	12	0
8	సుగుణప్రదర్శకము (నీతిపద్యగ్రంథము) 1వ ఫారమునకుఁ బఠనీయముగా నేర్పఱుపఁబడినది.	0	4	0

9 భక్తచింతామణి (పండితభక్త మనోహరము) 6 వ కూర్పు	0	5	0
10 భక్తచింతామణిదర్పణము. (చింతపెంట వేంకటరమణయ్య విరచితము).	0	2	0
11 భగవత్కీర్తనలు (క్రొత్తకూర్పు భక్తజనమనోహరము)...	0	1	0
12 నందనందనశతకము (రెండవకూర్పు విష్ణుభక్తానందకరము)	0	2	0
13 దైవభక్త్యుపన్యాసము	0	3	0
14 ఆంధ్రమేఘసందేశము (విప్రలంభ శృంగారవర్ణనము కాళిదాస మహాకవి విరచితమునకుఁ దెలుఁగు)	0	5	0
15 సూర్యశతకము (మయూరకవిరచితమునకుఁ దెలుఁగు)...	0	6	0
16 భామినీవిలాసము (పండితరాయవిరచితమునకుఁదెలుఁగు)..	0	10	0
17 సతీస్మృతి (కరుణరసభూయిష్ఠము. 2 వ కూర్పు.)	0	4	0
18 సుతస్మృతి(కరుణరసభూయిష్ఠము. కృష్ణాయాపదుద్ధారకా! యనుమకుటముగల భక్తివైరాగ్యజనకశాంతిపాఠపద్య శతకముతో ముగింపఁబడినది).	0	4	0
19 గౌతమీమహాజలమహిమానువర్ణనము, 2 వ కూర్పు.	0	2	0
20 సుమనోమనోజ్ఞము (భారతవచనము) 3 భాగములు కలసి కవిగారిచిత్రపటముతో వున్నది. 3వ కూర్పు	1	0	
21 విశ్వరూపస్తవము, నృసింహపంచాశిక.	0	2	
22 వసురాయచాటూక్తి ముక్తావళి.	0	12	
23 గ్రామ్యపద ప్రయోగమునుగూర్చి ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తునకుఁ బంపిన వ్యాసము	0	1	6
24 ఆంధ్ర శాకుంతల విమర్శననిరసనము. తోలేటి వేంకట సుబ్బారాయకృతము	0	4	0

☞ ఏవిషయమునకైనఁ బ్రత్యుత్తరముకాని, పుస్తకముల పట్టీగాని కోరువారు తమ యుత్తరముతో నరయణాబిల్ల పంపవలయును. పైగ్రంథములు వలయువారు రాజమహేంద్రపురమున రాజకీయకళాశాలయందాంధ్రపండితులగు వడ్డాదిసుబ్బారాయఁడుగారికి వ్రాయవలయును.

ఆంధ్ర సారస్వత నికేతనము
రాజమహేంద్రవరము.

———:(o):———

మనోహరములైన నవలలు, నాటకములు, మహాపురుషుల జీవితములు శాస్త్రవిషయక గ్రంథములు మున్నగు ఉపయోగకరమైన తెలుఁగు గ్రంథములు ప్రకటింపఁబడుచున్నవి. అందు కొన్నిగ్రంథములు దొరతనము వారిచే పాఠశాలాయోగ్యములుగ చేయబడుచుండుటచేత మాగ్రంథములకు శాశ్వతపుచందాదారులై యుండుటవలన పాఠశాలలో చదువు మీబాలురకు సులభముగ గ్రంథములు దొరకుటయేగాక మంచి నీతి, జ్ఞానము, తలిదండ్రులయెడల భక్తిశ్రద్ధలు, సత్కార్యములయందు పట్టుదల, స్వశక్తివలన విజయము మున్నగునవి అలవడక మానవు.

(1) నాలుగణాలు ప్రవేశరుసుముక్రింద నిచ్చి మే మింతటినుండి రెండునెలల కొకమారు ప్రకటించు గ్రంథములన్నియు కొనువారు శాశ్వతపుచందాదారులు.

(2) యుద్ధమువలన కాగితమువెల యెన్నోరెట్లు పెరిగినను నూరుపుటలకు అరణాలవంతున డెమ్మీ మున్నగు పెద్దపెద్దసైజులలో ప్రకటింపఁబడుగ్రంథములుకూడ చందాదారులకు సకాలములో వి. పి. గా పంపుచు పోస్టుఖర్చులు మేమే భరించుచున్నాము.

(3) రెండుమారులు వి పి. త్రిప్పివేసినవారు అర్ధరూపాయి ప్రవేశరుసుముయిచ్చి శాశ్వతపుచందాదారులు కావలసి యుండును.

(4) చందాదారు లిదివఱకు వెలువడిన గ్రంథము లన్నియు కొనవసరము లేదు. వారి కిష్టమయినవాటిని కొనవచ్చును. చందాదారులకు ప్రతి దసరాకును గ్రంథబహుమతి నిచ్చుటయే గాక అప్పటప్పటి మంచిమంచి గ్రంథములు, చిత్రపటములు, విచిత్రవస్తువులుకూడ బహుమానముగ పంపుచున్నారము.

(5) చందాదారు లీక్రిందిగ్రంథములలో వారి కిష్టమయినవాటిని కొనవచ్చును. ఎంతచవుకగనున్నవో ఎంతవేగముగ ఖర్చయిపోవుచున్నవో జూడుడు. వెంటనే చందాదారులు కానిచో కాగితముల వెలలనుబట్టి పుస్తకముల ధరలును హెచ్చుచేయక తీరదు.

వెలువడిన గ్రంథములు.

	చందాదారులకు	ఇతరులకు
◆చిత్రలేఖ	0—8—0	0—10—0
◆రాజహంస	0—12—0	1—0—0
*దేవీప్రసన్నము	ఉచితము	0—2—0
శేషధర్మము	0—3—0	0—4—0
లలితకుమారి	0—8—0	0—10—0
శ్రీదేవి	0—8—0	0—10—0
*మొగలితూరుకైఫీదు	0—1—0	0—1—6
*పూసపాటివారి వృత్తాంతము	0—6—0	0—8—0
*కిమ్మూరుకైఫీదు	0—1—6	0—2—0
◆బొబ్బిలిముట్టడి	0—1—6	0—2—0
*కోరుకొండకైఫీదు	0—2—0	0—3—0
*చామర్లకోటకైఫీదు	0—3—6	0—4—0
◆సుభద్రాచలము ?	0—3—0	0—4—0
ప్రణయసరణి	0—12—0	1—0—0
◆ఘోరకలి	0—2—0	0—8—0
గుణరత్నావళి	0—8—0	0—10—0
◆వికటవివాహము	0—10—0	0—12—0
పెద్దాపురసంస్థానము	0—8—0	0—10—0
శాంత	0—6—0	0—8—0
§దేశోద్ధారకులు	0—8—0	1—0—0
కమలాకుమారి	1—0—0	1—2—0

◆ యీగురుతుగలపుస్తకములు ఖర్చయిపోయినవి.

* యీగురుతుగలపుస్తకములు కొద్దిగ నున్నవి.

§ స్కూలుఫైనలుక్లాసుకు 1948 సం॥ (Non-detailed) టెక్స్టు

వలయువారు

మేనేజరు, ఆంధ్రసారస్వతనికేతనము

రాజమహేంద్రవరము.

లీలావతి నవలలు.

(This Cancells all Previous Issues)

1. ఈనవలలు చరిత్రవిషయకములును, మనోహర కథాకల్పితములునై మనోరంజకములగుచు రెండునెలల కొక్కొకటిగాఁ బ్రచురింపఁబడుచున్నవి. ఇవి మిగుల చమత్కారముగను రసవంతముగను నున్నవని అనేకులు పెక్కుసదభిప్రాయముల నిచ్చుచున్నారు.

2. చందాదారులకు పుస్తకములన్నియు 100 పేజీలకు రు 0—4—0 చొ॥ వి. పి. గా పంపబడుచుండును. కాగి తము మనుపటికంటె నిపుడు కఱవు హెచ్చుటచే చందాదారులు ప్రస్తుతము పోస్టేజి భరింపఁబ్రార్థితులు.

3. చందాదారులుగాఁ జేరువారు ముందు యేజంటు వద్దగాని ఆఫీసులోగాని ప్రవేశరుసుము 0—4—0 చెల్లించి రశీదు తీసికొనవలెను. వెనుకటి పుస్తకములన్నియుఁ గొనలేని యెడల రు 2—0—0 ల వెలకలవి కొనిన చాలును. ఒకసారి వి. పి. త్రిప్పివేసిన యెడల ప్రవేశరుసుము మరల చెల్లింపవలసియుండును.

4. నూతనగ్రంథము వెలువడునపుడెల్ల చందాదారులకు బహుమానపరీక్షలు సేయఁబడి యందుఁ గృతార్థులైన వారికి బహుమానము లొసంగఁబడును. పరీక్షావిధాన మాయాగ్రంథములలో ప్రకటన పూర్వకముగా వివరింపఁబడును.

5. ప్రతివాల్యూము సాధారణముగా 300 పేజీ లుండును గావున వెల 0—12—0 లుండును.

వెలువడిన నవలలు.

—)o(—

(1) అళహసింగరి (2) శృంగారవల్లి (3) స్వర్ణకుమారి. (4) శారద (5) హమీరసింగు (6) మానసింగు (7) తారామాతి (8) సుసీల (9) కేసరి (10)రమణి (11) ప్రియాన్వేషణము.

---

(12) సేతుపిండారి

ఇందు మహారాష్ట్రుల దుండగములు, తగ్గిపిండారుల బందిపోటు ఘోర కృత్యములును, వాటిని నివర్తింప నాంగ్లేయుల పరిశ్రమములును చక్కగా వివరింపఁబడినవి. ఇదిచదివినవారికి పూర్వకాలచరిత్రము బాగుగా తెలియఁగలదు. వెల చందాదారులకు రు 0—10—0. ఇతరులకు రు 1—0—0

---

(13) విక్రమసింహ

ఇది మిగుల చమత్కారమైననవల. చదువనారంభించినది మొదలు ముగియు నంతవరకును పుస్తకమువిడువబుద్ధి పుట్టదు. భార్యకొఱకై విక్రమసింహుడు పడినపాట్లును, అతనివిదేశసంచారమును నచ్చటచ్చట నేర్చిన విశేషాంశములను చదివితీరవలెను.

వెల చందాదారులకు రు 0—8—0. ఇతరులకు 0—12—0.

---

(14) పురంజయ

లోకప్రసిద్ధిగాంచిన రైనాల్డ్సు దొరవారి కెన్నెత్ (Kenneth) అనునవలనుండి యనువాదింపబడినది. ఇందలి ప్లాటు, కథాచమత్కారము మిగుల మనోరంజకములు. ఈగ్రంథకర్తగారి నవల లన్నిదేశంబుల మెప్పువడయుచున్నవగుటచే వేరెచెప్పవలసిన అగత్యము లేదు.

వెల చందాదారులకు రు 0—12—0 ఇతరులకు రు 1—2—0.

అడ్రెస్:—మేనేజరు లీలావతీ గ్రంథమాల.

రాజమండ్రి గోదావరిజిల్లా

10055